ੴ
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਾਇ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤੇ ਮਾਸ

ਲੇਖਕ:-
ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਆਲਿਮ'

ਨਾਮਧਾਰੀ ਦਰਬਾਰ
ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ, ਲੁਧਿਆਣਾ

ਤੀਜੀ ਵਾਰ :੨੦੦੦

੧੯੮੪

ਪਰਕਾਸ਼ਕ
ਸ: ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੰਸਪਾਲ, ਐਮ.-ਪੀ.

ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ
ਨਾਮਧਾਰੀ ਦਰਬਾਰ
ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਲੁਧਿਆਣਾ, (ਪੰਜਾਬ)

ਛਾਪਕ
ਨਵਯੁਗ ਪ੍ਰੈਸ, ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਂਕ, ਦਿੱਲੀ

ਮੁੱਲ :੧੦ ਰੁਪਏ

ਪੁਸਤਕ ਵਿਸ਼ੈ

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨਾਹੀ? ਇਸ ਵਿਸ਼ੈ ਬਾਰੇ ਕਾਫੀ ਮਤਭੇਦ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀਆਂ ਉਦਾਸੀ, ਨਿਰਮਲੇ, ਨਾਮਧਾਰੀ, ਸਨਾਤਨੀ ਸਿੱਖ, ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਆਦਿ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਮਾਸਾਹਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੱਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਮਝਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀਆਂ ਪਰਚਾਰਕ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਮਾਸ਼ ਖਾਣ ਦੀ ਕੇਵਲ ਨਖੇਧੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਦਾ ਖਾਣਾ ਪਾਪ ਅਰ ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਨਰਕ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੂੰ ਇਹਨਾਂ ਵਿਦਵਾਨ ਅਰ ਮੁਖੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਈ ਸਿੱਖ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਹਨ, ਜੋ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਖਾਣ ਨੂੰ ਨੱਖਿਧ ਨਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮਾਸ਼ ਖਾਣਾ ਬਹੁਤ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ਕਈ ਥਾਈਂ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਸ਼ਾ ਕਾਫੀ ਝਗੜੇ ਦਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਕਈ ਮਿੱਤਰਾਂ ਵਲੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਸ਼ੈ ਤੇ ਇਕ ਖੋਜ ਪੂਰਤ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖ ਕੇ ਪੰਥ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ। ਪ੍ਰਤੂੰ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਪੂਰੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ, ਕਿ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਮਿਹਨਤ ਉਪਰੰਤ ਅੱਜ ਮੈਂ ਇਸ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹਾਂ, ਕਿ ਆਪਣੇ ਮਿਤਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸੱਕਾਂ। ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਲਿਖਣ ਉੱਤੇ ਕਿੰਨੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ ਪਈ ਹੈ ? ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਨਾ ਕਰਨਾ ਮੇਰਾ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਹਾਂ, ਏਨਾਂ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ, ਕਿ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਵੰਡ ਦੋ ਹੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਇੱਕ ਦਰਦਨਾਕ ਅਪੀਲ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਿਸ਼ਨ ਤੇ ਮਾਸ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਪਰਮਾਣਾਂ ਦੇ ਚਾਣਨੇ ਵਿਚ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰ , ਮਾਸਖਾਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਅੰਕਿਤ ਗਏ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਵੈਦਿਕ ਅਤੇ ਅਵੈਦਿਕ ਮਤਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ-ਕੋਣ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਮਾਸ ਦਾ ਖਾਣਾ ਨਿਖੇਧੀ ਤੇ ਪਾਪ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਵੈਦਿਕ ਮੱਤਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਬੁੱਧ ਧਰਮ, ਜੈਨ ਧਰਮ, ਦੇਵ ਸਮਾਜ, ਈਸਾਈਅਤ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਦੱਸਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸ ਦਾ ਖਾਣਾ ਰਹਿਮ ਅਤੇ ਅਹਿੰਸਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਾਨਵੀ ਧਰਮ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ, ਡਾਕਟਰਾਂ, ਦੇਸੀ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼, ਅਮਰੀਕਨ, ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਅਤੇ ਇਟਾਲੀਅਨ ਆਦਿ ਮੌਜੂਦ ਹਨ) ਦੀਆਂ ਰਾਵਾਂ ਅਰ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਮਾਸ਼ ਮਨੁੱਖ ਵਾਸਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ, ਬੇਲੋੜੀ, ਹਾਨੀਕਾਰਕ, ਨਿਰਦੈਤਾ ਪੂਰਤ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਵਾਲੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਹੈ।

ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਛੇੜਕਲੇ ਪੱਤ੍ਰਿਆਂ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਜਗ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਜਿਹੀ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਅਲੌਕਿਕ ਦਿਮਾਗ਼ੀ, ਨੀਤਕ, ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਚਮਤਕਾਰਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਸਗ੍ਰਹਿ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜੋ ਸਹਾਇਤਾ ਮੈਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦੀ ਭੂਸ਼ਣ ਸ੍ਰੀ ੧੦੮ ਸੰਤ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿਆਨੀ ਤਥਾ ਵੈਦ ਸ਼ਾਸਤਰੀ, ਮੰਤਰੀ ਨਿਰਮਲ ਮਹਾਂ ਮੰਡਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਲਈ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਦਿਲੋਂ ਕ੍ਰਿਤੱਗਯ ਹਾਂ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਸਨਿੱਮਰ ਪ੍ਰਾਰਥਾਨਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਨਿਰਪੱਖ ਹੋ ਕੇ ਵਾਚਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕੀਤੀ ਜਾਏ, ਤਾਕਿ ਅਸਲੀਅਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕੇ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
੧ ਹਾੜ ਸੰ: ੧੯੯੮ — ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ 'ਆਲਿਮ'

ਭੂਮਿਕਾ

ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖ ਖੋਜ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਸੱਚ ਦੀ ਤਹਿ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਕ ਜਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੈ ਸੰਬਧੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮੂਲ ਪਾਠ, ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਖੋਜ ਦਾ ਸ਼ਲਾਘਾਮਈ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਉੱਤੇ ਉਹ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਮ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਮੈਂ ਇਕ ਉਦਾਹਰਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਕ ਸੁੱਘੜ ਤੇ ਸੁੱਚਜਾ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਆਪਣੇ ਗਲੇ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਚਾ ਅਨੁਰਾਗੀ ਆਪਣੀ ਖੁਰਾਕ ਵਿਚੋਂ ਅਮੱਖ ਜਾਂ ਅਭੱਖ ਭੋਜਨ, ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ, ਜਾਂ ਸੁਰਤਿ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਸੰਸਾਰੀ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਵਾਲੀ ਖੁਰਾਕ ਤੋਂ ਅਵੱਸ਼ ਹੀ ਪ੍ਰਹੇਜ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਸ਼ ਅਤੇ ਸਰਾਬ ਤਾਮਸੀ ਭੋਜਨ ਹਨ ਜੋ ਜੀਭ ਦੇ ਸੁਆਦ ਆਦਿ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਅੱਛੇ ਲਗਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਆਤਮਿਕ ਉੱਨਤੀ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ : ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਖਾਣਾ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਆਰ। ਜਿਤੁ ਖਾਧੇ ਤਨ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲੈ ਵਿਕਾਰ॥ (ਮ:1 ਪੰਨਾ, 16)। ਮਾਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪੀੜਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭੋਜਨ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਮੁਤਾਬਿਕ, ਕਦੇ ਵੀ ਧਰਮੀ ਪੁਰਖ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਭਾਗ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਅਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਵਿਚ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮ ਕਿਵੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ:

ਰਸੁ ਸੁਇਨਾ ਰਸੁ ਰੁਪਾ ਕਾਮਣਿ ਰਸੁ ਪਰਮਲ ਕੀ ਵਾਸੁ।
ਰਸੁ ਘੋੜੇ ਰਸੁ ਸੇਜਾ ਮੰਦਰ ਰਸੁ ਮੀਠਾ ਰਸੁ ਮਾਸੁ।
ਏਤੇ ਰਸੁ ਸਰੀਰ ਕੇ ਕੈ ਘਟਿ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸ।(ਮ:1, ਪੰਨਾ 15)

ਇਹ ਵੀ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਭਲੀ-ਭਾਂਤ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸਭ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਦਇਆਲੂ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਰਹਿਮਾਨ, ਰਹੀਮ ਆਦਿ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਇਆ ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਗੁਣ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਦਇਆ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਇਆ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੀ ਜਨਨੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੱਤਿਆ ਨੂੰ ਪਾਪ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਰਦਈ ਅਤੇ ਕਠੋਰ ਹਿਰਦੇ ਵਾਲੇ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਦੇ ਵੀ ਪਰਮਾਤਾਮਾ ਦੀ ਦੀ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ:

"ਨਿਰਦਇਆ ਨਹੀਂ ਜੋਤਿ ਉਜਾਲਾ।" (ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰ:903)

ਤੀਸਰੀ ਗੱਲ ਪੂਰਨ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਇਹ ਚੇਤਾਵਨੀ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਸ ਰਖੱਣਾ ਸਵੈ-ਵਿਰੋਧੀ ਗੱਲਾਂ ਹਨ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਜੇ ਇਕ ਸਲੋਕ ਮੁੱਖ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਸੰਬਧੀ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਗਲ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਸੂਰ ਸਾਡੇ ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਾਡੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ

ਦਾਅਵਾ ਤਾਂ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਕਰਨੀ ਸਾਡੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੈ :

ਬੇਦ ਕਿਤੇਬ ਕਹਹੁ ਮਤ ਝੂਠੇ, ਝੂਠਾ ਜੋ ਨ ਬਿਚਾਰੈ।
ਜਉ ਸਭ ਮਹਿ ਏਕ ਖੁਦਾਇ ਹਹੁ ਤਉ ਕਿਉ ਮੁਰਗੀ ਮਾਰੇ।

(ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰ: 1350)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਬੁੱਧ ਮਤਿ, ਜੈਨ ਮਤਿ, ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁਖ ਧਰਮਾਂ ਵਾਂਗ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਆਪ ਬੀਜੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਆਪ ਹੀ ਭੋਗਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ: ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੁ ਲੁਣੈ ਮੱਥੇ ਜੀ ਲਿਖਿਆਸੁ ।(ਮ:5. ਪੰ: 134) ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਥਾਂਈਂ ਇਸ ਨੇਮ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਉਹ ਧਰਤੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ 'ਕਰਮੀ ਕਰਮੀ ਹੋਇ ਵਿਚਾਰ' (ਜਪੁਜੀ) ਜਾਂ 'ਕਰਮੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਕੇ ਨੇੜੈ ਕੇ ਦੂਰਿ' (ਜਪੁਜੀ) ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮਾਰਾਂਗੇ, ਉਸ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਸਾਨੂੰ ਮਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਜਾਮੇ ਤੋਂ ਭੇਡਾਂ, ਬੱਕਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁਰਗੇ ਮੁਰਗੀਆਂ ਦੇ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਵੀ ਗਿਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸੰਬਧੀ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ :

ਸੀਂਹ ਪਜੂਤੀ ਬੱਕਰੀ ਮਰਦੀ ਹੋਈ ਖਿੜ ਖਿੜ ਹੱਸੀ ।
ਸੀਂਹ ਪੁਛੇ ਵਿਸਮਾਦ ਹੋਇ ਇਤ ਅਉਸਰ ਕਿਤ ਰਹੱਸ ਰਹੱਸੀ।
ਬਿਨਉਂ ਕਰੇਂਦੀ ਬੱਕਰੀ ਪੁੱਤਰ ਅਸਾਡੇ ਕੀਚਨ ਖੱਸੀ।
ਅੱਕ ਧਤੂਰਾ ਖਾਂਦਿਆਂ ਕਹੁ ਕਹੁ ਖਲ ਉੱਖਲ ਵਿਣੱਸੀ।
ਮਾਸ ਖਾਣ ਗਲ ਵੱਢ ਕੇ ਹਾਲ ਤਿਨਾੜਾ ਕਉਣ ਹੋਵੱਸੀ।
ਗਰਬ ਗਰੀਬੀ ਦੇਹ ਖੇਹ ਖਾਜ ਅਖਾਜ ਅਕਾਜ ਕਰੱਸੀ।
ਜਗ ਆਇਆ ਸਭ ਕੋਈ ਮਰਸੀ।

(ਵਾਰ 25, ਪਉੜੀ 17)

ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਜੋ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ ਬਾਰ ਬਾਰ ਤਾੜਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ:

1. ਕਬੀਰ ਜੀਅ ਜੁ ਮਾਰਹਿ ਜੋਰੁ ਕਰ ਕਹਤੇ ਹਹਿ ਜੋ ਹਲਾਲੁ।
   ਦਫਤਰ ਦਈ ਜਬ ਕਾਢਿ ਹੈ ਹੋਇਗਾ ਕਵਨ ਹਵਾਲੁ।

(ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰ:199)

2. ਕਬੀਰ ਜੋਰੁ ਕੀਆ ਸੋ ਜੁਲਮ ਹੈ ਲਾਇ ਜਬਾਬੁ ਖਦਾਇ।
   ਦਫਤਰ ਲੇਖਾ ਨਿਕਸੈ ਮਾਰ ਮੁਹੈ ਮੁਹਿ ਖਾਇ।

(ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰ:200)

3. ਕਬੀਰ ਖੂਬ ਖਾਣਾ ਖੀਚਰੀ ਜਾ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੋਨ।
   ਹੇਰਾ ਰੋਟੀ ਕਾਰਨੇ ਗਲਾ ਖਟਾਵੈ ਕਉਨ।

ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰ: 188)

ਪੰਜਵਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਮਾਸ ਮੱਛੀ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਹੁਕਮਨਾਮੇ' ਵਿਚ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਫੋਟੋ ਚਿੱਤਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਜਿੰਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਪੁਤਸਕ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਇਕ

ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸਭ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਾਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਰਲਾ ਕੇ ਵਾਚਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਵਿਚ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਤਮਿਕ ਜੋਤ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮਿੱਕ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਵੀ ਮਾਸ, ਮੱਛੀ, ਆਂਡੇ, ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਅਨੇਕ ਸੰਤਾਂ ਮਹਤਾਮਾ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੁਹਸਨ ਫਾਨੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਿਖੀ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ "ਕਬਿਰਸਤਾਨੇ ਮਜ਼ਾਹਿਬ" ਵਿਚ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਪਾਦਤ ਕਰਕੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਛਪਵਾਇਆ ਹੈ, ਸਾਫ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ "ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਮਾਸ਼ ਖਾਣਾ ਮੰਨ੍ਹਾ ਹੈ।' ਇਹ ਉਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿੱਗਰ ਸਬੂਤ ਹੈ।

ਹਥਲੀ ਪੁਸਕਤ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰਕਮਈ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਵਾਚਣ ਦਾ ਜੋ ਸੁੱਚਜਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨਾਰੰਗ
ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸਚਾਂਸਲਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ।

ਪ੍ਰਮਾਣ ਅੰਕਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ

ਸ੍ਰੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਸਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਅਤੇ ਅਨਮਤਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਗਈ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:-

(੩) ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, (੪) ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, (੫) ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, (੬) ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ, (੭) ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੬ (੮) ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, (੯) ਤਵਾਰਿਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, (੧੦) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਬੋਧ ਗਿ: ਦਿਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, (੧੧) ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, (੧੨) ਯੁਜਰ ਵੈਦ (੧੩) ਅਥਰਵ ਵੇਦ (੧੪) ਸ੍ਰੀ ਮਦ ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ, (੧੫) ਅਤ੍ਰੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ (੧੬) ਮਨੂੰ ਸਿਮ੍ਰਤੀ, (੧੭) ਮਹਾਂਭਾਰਤ (੧੮) ਨਾਰਦ ਭਗਤੀ ਸੂਤਰ (੧੯) ਸੱਤਯਾਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, (੨੦) ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਰਹੱਸ ਸਵਾਮੀ ਅਚਲ ਰਾਮ ਜੀ, (੨੧) ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ {ਗੁਰਾਂ ਦਿਤਾ ਖੰਨਾ}, (੨੨) ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾਰਾਮ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਗ੍ਰੰਥ {ਜੈਨ ਧਰਮ}, (੨੩) ਮੋਜ਼ਜ਼ਾਇ ਮੁਹੰਮਦੀ {ਉਰਦੂ}, (੨੪) ਵਿਸ਼ਵਬਾਣੀ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਮਈ ੧੯੪੧, (੨੫) ਗੁਲਿਸਤਾਂ {ਸ਼ੇਖ਼ ਸਾਅਦੀ} (੨੬) ਅੰਜੀਲ {ਮਤੀ ਦੀ}, (੨੭) ਰੂਮ ਦੀ ਪੱਤਰੀ, (੨੮) ਈਸਾਈਆਂ ਦੇ ਦਸ ਹੁਕਮ, (੨੯) ਗੋਸ਼ਤਖੋਰੀ {ਦੇਵ ਸਮਾਜ ਬੁੱਕ ਡਿਪੋ ਲਾਹੌਰ}, (੩੦) ਫ਼ਸਟ ਸਟੇਜ ਹਾਈਜੈਨ {ਅੰਗਰੇਜੀ}, (੩੧) ਰੈਸ਼ਨੇਲ ਆਫ਼ ਵੈਰੀਟੇਰੀਅਨਿਜ਼ਮ {ਅੰਗਰੇਜੀ}, (੩੨) ਨੈਚਰਲ ਐਂਡ ਹਯੂਮਨ ਡਾਈਟ, (੩੩) ਦੀ ਕਰੂਐਲਟੀਜ਼ ਆਫ਼ ਦੀ ਫ਼ਲੈਸ਼ ਟ੍ਰੈਫਿਕ {ਅੰ:}, (੩੪) ਇਜ਼ ਫਲੈਸ਼ ਈਟਿੰਗ ਮਾਰੈਲੀ ਡੀਫੈਂਸਿਬਲ ? {ਅੰ:}, (੩੫) ਰਸਾਲਾ- "ਹੈਲਥ ਐਂਡ ਹੈਪੀਨੈਸ ਅਕਤੂਬਰ ੧੯੨੦, (੩੬) ਅਖ਼ਬਾਰ ਹੈਰਲਡ ਆਫ਼ ਦੀ ਗੋਲਡਨ ਏਜ ਜਨਵਰੀ ੧੯੦੫।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਜੱਣਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਹਾਰਦਿਕ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਕਤਾਂ ਦੇ ਜੀਵਿਤ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਾਸੀ ਮੁਸੱਨਫ਼ਾਂ ਦਾ ਮੈਨ ਕ੍ਰਿਤੱਗਯਾ ਹਾਂ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
੧ ਹਾੜ ੧੯੯੮ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ 'ਆਲਿਮ'

ਵਿਸ਼ੈ ਸੂਚਨਾ
(ਹਿੱਸਾ ੧)

(ਹਿੱਸਾ ੨)

ੴ
ਪਹਿਲਾ ਹਿੱਸਾ

੧- ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਅਪੀਲ

ਮੈ ਸਰਬ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਨਸਲ ਦੇ ਦਾਵੇਦਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ! ਅਸੀਂ ਇਕ ਅਪੀਲ ਲੈ ਕੇ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਤੈਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਰੱਬ ਦਾ ਕਾਇਮ ਮੁਕਾਮ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਅਸਾਂ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਤੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਦਰੇਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਪੁਕਾਰ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੀ ਅਪੀਲ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨੇ ਉਹ ਬਲ ਤੇ ਸਮਝ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਸਮੂਹ ਨਸਲਾਂ ਵਾਂਝੀਆਂ ਹਨ, ਪ੍ਰਤੂੰ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਏ, ਕਿ ਤੂੰ ਇਸ ਬਖਸ਼ਿਸ ਦਾ ਨਾਜ਼ਾਇਜ਼ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਬੁੱਧੀ ਬਲ ਨਾਲ ਤੂੰ ਇਹ ਸੋਚਦਾ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਗਰੀਬ ਰਚਨਾ ਦੀ ਉੱਨਤੀ ਦੇ ਕੀ ਸਾਧਨ ਹਨ ? ਗਰੀਬ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ, ਸਬਜ਼ੀ ਖੋਰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਕੁਝ ਵਿਗਾੜਦੇ ਨਹੀਂ, ਮਾਸ ਖੋਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾਵੇ ? ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਸੀਂ ਤੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਬਲ ਦੀ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ ਤੇ ਹਦੋਂ ਵਧ ਹੈਰਾਨ ਤੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹਾਂ, ਕਿ ਤੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਦਰਿੰਦਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਸਾਡੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ, ਆਪ ਹੀ ਦਰਿੰਦਾ ਬਣ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਖਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸ ? ਜੇ ਖੇਤ ਦਾ ਰਾਖਾ ਆਪ ਹੀ ਖੇਤ ਉਜਾੜਨ ਲਗ ਪਵੇ, ਤਾਂ ਖੇਤ ਕਦ ਤੱਕ ਬੱਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਜ਼ਰਤ! ਜਿਵੇਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਪਿਆਰੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਆਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣਿਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਵੇਖ ਜਿਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਤੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਰੇ, ਵੱਢੇ ਤੇ ਤੂੰ ਰੋਂਦਾ ਕਰਲਾਂਦਾ ਬਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਹੱਥੋਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਘਾਤ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਕੁਰਲਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਸੱਚੀ ਅਦਾਲਤ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਸੱਚ ਆਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਸ਼ ਦੀ ਬੋਟੀ ਬੋਟੀ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਤੈਨੂੰ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹ ਕਿਧਰ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਉਜਾੜ ਕੇ ਆਪਣਾ ਵਸਾਇਆ ਜਾਵੇ? ਇਹ ਕਿਧਰ ਦਾ ਨਿਆਂ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਮ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇ? ਕੇਡੇ ਅਸਚਰਜ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਵਿਚ ਕੰਡਾ ਵੀ ਚੁੱਭੇ ਤਾਂ ਆਸਮਾਨ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁੱਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਡਿਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗਰਦਨਾਂ ਕਟ ਕਟ ਪੇਟ ਪਾੜ ਪਾੜ ਤੇ ਖਲਾਂ ਲਾਹ ਲਾਹ ਕੇ ਵੀ ਤੈਂਨੂੰ ਤਰਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ? ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਕਿ ਖੁਦਾ ਨੇ ਤੈਂਨੂੰ ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਬਨਾਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਕੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਏਹੀ ਧਰਮ ਹੈ ਕਿ ਪਰਾਏ ਢਿੱਡ ਪਾੜ ਪਾੜ ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਭਰਨ। ਉਇ ਦਰਦਮੰਦ ਦਿਲ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਟਾਹਰਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲਿਆ ਇਨਸਾਨਾਂ ! ਕਿੱਥੇ ਹੁੰਦੇ ਏ ਤੇਰਾ ਦਰਦ, ਜਦ ਤੂੰ ਬੇਗੁਨਾਹਾਂ ਦੀ ਗਰਦਨ ਤੇ ਛੁਰੀ ਫੇਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਸਾਈ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨਾ ਏਂ ? ਤੇਰਾ ਮਨ ਮੰਦਿਰ ਤਾਂ ਖ਼ੁਦਾਈ ਇਬਾਦਤਖਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਰਦਖਾਨਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਦਾ ਅਜ਼ੀਬ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਏਂ। ਕੀ ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਪਿਆਰੀ ਹੈ? ਪਰ ਤੂੰ ਕਦ ਜੀਊਣ ਦੀ ਚਾਹ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਰੀਬ ਤੇ ਵੈਸ਼ਨਵ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਫਾਹੀ ਵਿਚ ਫਸਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸੁਆਦ ਦੀ ਖਾਤਰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਲਗਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਜਾਬਰ ਤੈਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਖੜਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੋਵੇਗੀ ? ਕਈ ਵਾਰ ਅਸਾਂ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਆਖਦਿਆਂ ਸੁਣਿਆਂ

ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮਾਰ ਤੇ ਖਾ ਖਾ ਕੇ ਨਾ ਮੁਕਾਵਾਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਇਹੋ ਹੀ ਮਲ ਲੈਣ। ਪਰ ਤੂੰ ਕੀ ਦਸ ਸਕਦਾ ਏਂ ਕਿ ਏਹ ਧਰਤੀ ਸਿਰਫ਼ ਮਨੁੱਖ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਰਚੀ ਗਈ ਹੈ, ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੋਰ ਅਸੰਖ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਇਸ ਤੇ ਹੱਕ ਹੈ? ਜੇ ਹੋਰ ਵੀ ਸਮੂਹ ਨਸਲਾਂ ਦਾ ਇਸ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਕੀ ਹੱਕ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਕਰ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਵੇਂ। ਤੂੰ ਜੰਗਲ ਕੱਟ ਕੱਟ ਕੇ ਸਾਡੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵੈਰਾਨ ਕੀਤੇ । ਬਿਰਖ ਕੱਟ ਕੱਟ ਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਬੇਘਰ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਤੇਰੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅਗਨੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਅੱਕ ਕੇ ਤੇ ਹਾਰ ਕੇ ਅਸਾਂ ਆਪਣੇ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਤੇਰੇ ਰੱਸੇ ਪਵਾ ਲਏ, ਪਰ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈਂਖੜ ਤੇ ਜ਼ੰਜ਼ੀਰ ਪਵਾ ਕੇ ਤੇਰੇ ਕੈਦੀ ਹੋ ਗਏ। ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਦੁੱਧ ਤੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਪ੍ਰਵਾਣ ਕੀਤਾ। ਆਪਣੇ ਬਦਨ ਦੇ ਵਾਲ ਮੁਨਾ ਮੁਨਾ ਕੇ ਤੇਰੇ ਓਢਣ ਵਾਸਤੇ ਕੰਬਲੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ, ਭਾਰ ਢੋਣੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੇ। ਘਾਹ ਤੇ ਖਲ ਖਾ ਖਾ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਤੋਂ ਵੀ ਦਰੇਗ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਸੁਆਰਥ ਦੇ ਪੁਤਲੇ ਇਨਸਾਨ ! ਇਸ ਸਭ ਕਾਸੇ ਦਾ ਬਦਲਾ ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੋਂ ਏਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਕਿ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਰਨਾਂ ਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਸਾਡੇ ਮਾਸ਼ ਦਾ ਕਬਾਬ ਬਣਾ ਕੇ ਮਸ਼ਾਲੇ ਲਾ ਲਾ ਕੇ ਮਹਿਫ਼ਲਾਂ ਵਿਚ ਖਾਵੇਂ।

ਐ ਸੁਆਰਥੀ ਬੰਦੇ! ਅਸਾਂ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਆਖਦਿਆਂ ਸੁਣਿਆਂ ਹੈ ਕਿ ਝਟਕਾ ਕਰਨ ਜਾਂ ਜ਼ਿਬਹ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਾਨਵਰ ਸਿੱਧੇ ਬਹਿਸ਼ਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਗੇ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਪੁਛਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਬਹਿਸ਼ਤ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਤੇ ਅਸਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੇ ਹੀ ਕਬਜਾ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਪਰਵਾਰ ਦੇ ਬੰਦੇ ਕਿੱਥੇ ਜਾਣਗੇ ? ਕੀ ਤੂੰ ਨਹੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਤੇਰਾ ਪਰਵਾਰ ਵੀ ਬਹਿਸ਼ਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਤੇ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੋਵੇ ? ਜੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਝਟਕੇ ਜਾਂ ਹਲਾਲ ਦੀ ਬਹਿਸ਼ਤੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੇ ਕੇ ਓਧਰ ਨੂੰ ਤੋਰਦਾ ? ਤੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਪ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਟਿਕਟ ਖਰੀਦ ਕੇ ਓਧਰ ਨੂੰ ਕਮਰਕੱਸੇ ਲਾਉਂਦਾ ? ਕੀ ਤੂੰ ਉਦੋਂ ਹੀ ਚਾਲੇ ਪਾਵੇਂਗਾ ਜਦ ਬਹਿਸ਼ਤ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਪੈਰ ਧਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ ਫੇਰ ਕੀ ਤੇਰੀ ਮਨਸਾ ਦੋਜ਼ਖ ਚੈਂਬਰ ਦੀ ਹੀ ਖਾਨਾਪੂਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ? ਸੱਜਣਾ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਏਸ ਅਖੌਤ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਅਵਲ ਖੇਸ਼ਾਂ ਬਾਦ ਦਰਵੇਸ਼ਾਂ।"

ਕਈ ਵਾਰ ਅਸਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸ ਖਾਣ ਨਾਲ ਬੀਰਤਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਏ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਖਿਆਲ ਨਿਰਾ ਢਕੌਂਸਲਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਤੂੰ ਮਾਸ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ ਪਕੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਣ ਦੀ ਖਾਤਰ ਨਸ਼ਣ ਭਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਡਰ ਤੇ ਸਹਿਮ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਕਾਇਰਤਾ ਦੇ ਪਰਮਾਣੂ ਉਪਜਦੇ ਹਨ। ਤਾਂ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸ ਕੇ ਡਰੂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਕਾਇਰ ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਮਾਸ਼ ਖਾਣ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਕਾਇਰਤਾ ਆਵੇਗੀ ਕਿ ਬੀਰਤਾ ? ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਕੋਈ ਥਿਉਰੀ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਕਿ ਕਾਇਰ ਤੇ ਡਰੂ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਮਾਸ਼ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਬੀਰਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੈਦਾ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਕੋਈ ਥਿਊਰੀ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮੱਰਥਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀ ਕਿ ਕਾਇਰ ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਾਇਰਤਾ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਐ ਬੀਰਤਾ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਮਨੁੱਖ ! ਸਾਡਾ ਮਾਸ਼ ਖਾਣ ਨਾਲ ਤੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਬੀਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਤੂੰ ਬੀਰ ਬਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਸ਼ ਖਾਣਾ ਛੱਡ ਦੇ, ਮਾਸ਼ ਖਾਣ ਨਾਲ ਤੂੰ ਕਾਇਰ ਬਣ ਸਕੇਂਗਾ, ਪਰ ਬੀਰ ਬਨਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਇਤਿਹਾਸ ਏਸ ਗੱਲ ਦੇ ਗਵਾਹ ਹਨ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਉਹ ਸੂਰਬੀਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਸ਼ਾਲ ਅੱਜ ਢੂੰਡਿਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ, ਮਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਸਨ ਖਾਂਦੇ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ,

ਲਛਮਣ ਬੀਰ, ਹੰਨੂਮਾਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਸਹਿਚਾਰੀ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੀਰਤਾ ਦੇ ਵਾਖਿਆਤ ਰਮਾਇਣ ਵਿਚ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਬਲ ਦੇਵ ਮਾਸ਼ ਦੇ ਲਾਗੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਛੋਹੰਦੇ, ਪਰ ਜਿਸ ਬੀਰਤਾ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੰਸ ਤੇ ਕੇਸੀ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾੜਿਆ, ਚੰਡੂਰਮੁੰਸ਼ਟਕ ਤੇ ਕੁਵਲੀਯਾ ਪੀੜ {ਹਾਥੀ} ਦੀ ਖਬਰ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਿਸ਼ਾਲ ਆਪ ਹੀ ਹੈ।ਭੀਮ ਸੈਨ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ ਦੀ ਬੀਰਤਾ ਤੋਂ ਕੌਣ ਨਾਵਾਕਫ਼ ਹੈ, ਮਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਸਨ ਖਾਂਦੇ। ਭੀਸ਼ਨ ਪਿਤਾਮਾ ਜੈਸੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਜਰਨੈਲ ਯੋਧੇ ਮਾਸ਼ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਂਦੇ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਕਰਮ ਅਗੇ ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ ਤੋੜ ਦਿੱਤੀ। ਬੰਦਾ ਬੈਰਾਗੀ ਵੈਸ਼ਨਵ ਸੀ, ਮਾਂਸ ਨੂੰ ਛੋਂਹਦਾ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਉਸਦੀ ਬੀਰਤਾ ਦੇ ਜ਼ੌਹਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਹਨ। ਤਾਂ ਤੇ ਆਲੀ ਜਾਹਾ! ਏਹ ਤੈਨੂੰ ਵਹਿਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਜਾਂ ਤੂੰ ਸੁਆਰਥ ਬਦਲੇ ਇਹ ਢਕੌਂਸਲਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਮਾਸ ਖਾਣ ਨਾਲ ਬੀਰਤਾ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਜ਼ਰਤ! ਆਪ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਦੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੋ, ਅਸੀਂ ਅਦਨੇ ਜਾਨਵਰ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ। ਅਸੀਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਭੇਡਾਂ, ਗਊਆਂ, ਘੋੜੇ, ਘੁਗੀਆਂ ਬਟੇਰੇ, ਆਦਿ ਜਿੰਨੇ ਜਾਨਵਰ ਸਬਜ਼ੀ ਖੋਰ ਹਾਂ ਕਦੇ ਮਾਸ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਲਾਂਦੇ, ਭਾਵੇਂ ਭੁੱਖੇ ਮਰ ਜਾਈਏ। ਇਹ ਸਾਡਾ ਧਰਮ ਹੈ ਸੁਭਾ ਹੈ, ਤੇ ਨੇਮ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਆਪ ਸਭ ਨਸਲਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੀ ਖੁਰਾਕ ਸ਼ਬਜੀ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਪਤ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਮਾਸ ਖਾਂਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਮਾਨਵੀ ਧਰਮ ਤੋਂ ਗਿਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ ਮਾਸ ਖੋਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਾਂਗ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਤਿਆ, ਬਘਿਆੜਾਂ ਤੇ ਚਿਤਰਿਆਂ ਵਰਗੇ ਤੇਜ ਦੰਦ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ, ਬਿੱਲਿਆਂ ਤੇ ਸ਼ੇਰਾਂ ਜੈਸੀਆਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਨੁਕੀਲੀਆਂ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨਹੁੰਦਰਾਂ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ, ਜੋ ਖਾਰਜੀ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਕੋ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖਲਾਂ ਲਾਹ ਸਕੋ ਤੇ ਮਾਸ਼ ਚੀਰ ਪਾੜ ਸਕੋ । ਨਾ ਹੀ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਲਾਂ ਤੇ ਗਿਰਜਾਂ ਜੈਸੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਤੇ ਤਿੱਖੀਆਂ ਨੋਕਦਾਰ ਚੁੰਜਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਾਸ ਨੋਚ ਸਕੋ ਤੇ ਹੱਡੀਆਂ ਖੁਰਚ ਸਕੋ। ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਕੁਦਰਤੀ ਅਸੂਲਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬਗਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹੋ ? ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਜ਼ੀਖੋਰ ਜਾਨਵਰ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ, ਨਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ, ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ, ਅਕਲ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ , ਰਹਿਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਅਤੇ ਸਰਬ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਪੁਣੇ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਅਪੀਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਮੋੜ ਪਾਓ ਤੇ ਬੇਗੁਨਾਹਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਅਭੈ ਦਾਨ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੋ। ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਦਰਿੰਦੇ ਬਨਣਾ ਛੱਡੋ, ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਬਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ ਕਰੋ । ਅਸੀਂ ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਅਪੀਲ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਸੀ, ਵਰਨਾ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ (ਰੱਬ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ) ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਲੈਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦੈਣੀਆਂ ਪੈ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਜਾਤ ਤੋਂ ਰਹਿਮ ਦੀ ਆਸ਼ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਗਰੀਬ ਤੇ ਨਿਮਾਣੇ ਸਬਜ਼ੀਖੋਰ ਜਾਨਵਰ–

ਮੁਰਗ਼ੇ, ਮੁਰਗ਼ੀਆਂ, ਭੇਡਾਂ, ਬਕਰੀਆਂ, ਦੁੰਬੇ, ਗਊਆਂ, ਮਿਰਗ, ਸਹੇ, ਕਬੂਤਰ, ਬਟੇਰੇ, ਘੁਗੀਆਂ ਤੇ ਤਿਲੀਆਂ ਆਦਿ।

***ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਅਪੀਲ**

ਅਸੀਂ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਮਾਣੇ ਪੰਛੀ , ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲ ਨ ਸਕੀਏ।
ਐ ਇਨਸਾਨ ਰਹਮ ਤੇਰੇ ਵਲ , ਕਦ ਦੇ ਬਿਟ ਬਿਟ ਤਕੀਏ।
ਰੰਗ ਬਰੰਗੀ ਪਹਿਨ ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ , ਦੁਨੀਆਂ ਅਸੀਂ ਸਜਾਈਏ।
ਵੰਨ ਸੁਵੰਨੇ ਮਿਠੇ ਮਿਠੇ , ਗੀਤ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਗਾਈਏ।

ਖਾਈਏ ਪੀਈਏ ਰੱਬ ਦਾ ਦਿੱਤਾ, ਖਿਦਮਤ ਤੇਰੀ ਕਰੀਏ।
ਹੈ ਕੇਡੀ ਏਹ ਬੇ-ਇਨਸਾਫੀ, ਤੇਰੋਂ ਹੱਥੋਂ ਮਰੀਏ।
ਕਦੀ ਅਸਾਡੀਆਂ ਉੱਡਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ, ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਉਡਾਵੇਂ।
ਕਦੀ ਕਲੋਲ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਨੂੰ, ਟਾਹਣੀ ਤੋਂ ਪਟਕਾਵੇਂ।
ਬੱਚੇ ਕਦੀ ਮਾਸੂਮ ਅਸਾਡੇ, ਚੋਗਾ ਲੈਂਦੇ ਲੈਂਦੇ।
ਹੋ ਕੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਤੇਰਾ, ਕਦਮਾਂ ਤੇ ਢਹਿ ਪੈਂਦੇ।
ਕਈ ਅਸਾਡੀਆਂ ਵਸਦੀਆਂ ਕੌਮਾਂ, ਉਜੜ ਪੁਜੜ ਗਈਆਂ।
ਕਈ ਅਸਾਡੀਆਂ ਸੋਹਣੀਆਂ ਨਸਲਾਂ, ਅਸਲੋਂ ਹੀ ਮਿੱਟ ਗਈਆਂ।
ਬੁਲ ਬੁਲ ਰੋ ਰੋ ਫਾਵੀ ਹੋਈ, ਕੋਇਲ ਰੋ ਰੋ ਕਾਲੀ।
ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਨ ਦਰਦਾਂ ਵਾਲੇ, ਸਾਡੀ ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਲੀ।
ਕਦੋਂ ਤੀਕ ਸਾਡੇ ਸ਼ਿਸਕਣ ਨੂੰ, ਵੇਖ ਵੇਖ ਖੁਸ਼ ਹੋਸੇ।
ਲਹੂ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਭਰੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ, ਕਦੋਂ ਤੀਕ ਨਾ ਧੋਸੇਂ।
ਜਿਸ ਰੱਬ ਨੂੰ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸੇਂ, ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਵੀ ਵੱਸੇ।
ਸਾਨੂੰ ਜਦ ਫੜ ਫੜ ਕੇ ਕੋਹੇਂ, ਅਕਲ ਤੇਰੀ ਤੇ ਹੱਸੇ।
ਕਦੀ ਸੋਚਿਆ ਈ ਦਿਲ ਤੇਰਾ, ਕਿਸ ਲਈ ਚੈਨ ਨਾ ਪਾਵੇ।
ਤੇਰੀ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ, ਤੇਰੇ ਮੁੜ ਮੁੜ ਅਗੇ ਆਵੇ।

*ਵੇਖੋ ਪ੍ਰੀਤਲੜੀ ਰਸਾਲਾ ਅਪਰੈਲ ਉਨੀ ਸੌ ਅਠੱਤੀ ਦਾ ਪੰਨਾ ਤੀਹ। ਇਹ ਨਜ਼ਮ ਸ੍ਰ. ਰਘੁਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਬੀਰ' ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਮੂਹ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਅਪੀਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਹੈ।

੨ – ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਿਸ਼ਨ ਤੇ ਮਾਸ

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਭਾਸਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰਣੀਯ ਵਿਸ਼ੈ ਤੇ ਕੀ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ? ਗੁਰਬਾਣੀ, ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਵਾਚਣ ਤੋਂ ਸਾਫ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸ਼ ਖਾਣਾ ਉਹਨਾਂ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਖਾਸ ਬੁਰਾਈ ਸੀ, ਜਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਵਿਖੇ ਪਰਗਟ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ ਸੀ। ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਜੀ ਨੇ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ- "ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਲੋਕ ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਰਗਾ ਮੂੰਹ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਾਜਾ ਮੁਰਦਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ,ਜਿੰਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਮੁਰਦਾਰ ਖਾਣ ਸਮੇਂ ਹੋਰ ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਭੌਂਕਣਾ ਤੇ ਵੱਢਣ ਪੈਣਾ।ਇਹੀ ਹਾਲ ਕਲਿਜੁਗ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿ ਬਗਾਨਾ ਹੱਕ ਹਜ਼ਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਸ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਅਤੇ ਕੂੜ ਬੋਲ ਬੋਲ ਭੌਂਕਦੇ ਹਨ। ਧਰਮ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਊਂਦਿਆ ਦੀ ਪੱਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਤੇ ਮੋਇਆਂ ਪਿਛੋਂ ਅਪਜਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰੰਨਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸੀਲ ਸੰਜਮ ਤੇ ਸੁੱਚ ਨੂੰ ਭੰਨ ਛੱਡਿਆ ਨੇ, ਤੇ ਖਾਣ ਲਈ ਉਹ ਖਾਜਾ ਚੁਗਿਆ ਨੇ ਜਿਸ ਦੇ ਖਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੱਜਿਆ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚਾਲੇ ਪਾ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਪੱਤ ਨੇ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਬੋਰੀਆ ਬਿਸਤਰਾ ਗੋਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਬੂਤ ਵਾਸਤੇ ਦੇਖੋ ਸਾਰੰਗ ਦੀ ਵਾਰ ਪਉੜੀ ੧੪ ਦਾ ਸਲੋਕ ਪਹਿਲਾ ਤੇ ਦੂਜਾ:-

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧॥

ਕਲਿ ਹੋਈ ਕੁਤੇ ਮੁਹੀ ਖਾਜੁ ਹੋਆ ਮੁਰਦਾਰ॥
ਕੂੜ ਬੋਲਿ ਬੋਲਿ ਭਉਕਣਾਂ ਚੂਕਾ ਧਰਮ ਬਿਚਾਰੁ॥
ਜਿਨ ਜੀਵੰਦਿਆਂ ਪਤਿ ਨਹੀਂ ਮੁਇਆ ਮੰਦੀ ਸੋਇ॥
ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ ਨਾਨਕਾ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਸੋ ਹੋਇ॥੧॥ ਮਹਲਾ ॥੧॥
ਰੰਨਾਂ ਹੋਈਆਂ ਬੋਧਿਆਂ ਪੁਰਸ਼ ਹੋਏ ਸਈਆਦ॥
ਸੀਲ ਸੰਜਮੁ ਸੁਚ ਭੰਨੀ ਖਾਣਾ ਖਾਜੁ ਅਹਾਜੁ॥
ਸਰਮੁ ਗਇਆ ਘਰਿ ਆਪਣੇ ਪਤਿ ਉਠਿ ਚਲੀ ਨਾਲਿ॥
ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਏਕੁ ਹੈ ਅਉਰ ਨਾ ਸਚਾ ਭਾਲਿ॥੨॥

ਤਿਲੰਗ ਵਾਰ ਵਿਚ ਮੁਰਦਾਰ ਖਾਣੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ-''ਦੁਨੀਆ ਮੁਰਦਾਰ ਖ਼ੁਰਦਨੀ''। 'ਮੁਰਦਾਰ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬਿਗਾਨਾ ਹੱਕ ਖਾਣਾ ਤੇ ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ ਹਨ। ਬਿਗਾਨੇ ਹੱਕ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੂਰ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਲਈ ਗਊ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਵਿਚਾਰ ਯੋਗ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਕੁੱਕੜੀਆਂ, ਕੁੱਕੜ, ਬੱਕਰੇ ਬੱਕਰੀਆਂ, ਭੇਡਾਂ, ਛੜ੍ਹੇ, ਘੁੱਗੀਆਂ, ਬਟੇਰੇ ਤੇ ਤਿਲੀਅਰ ਆਦਿ ਗਰੀਬ ਤੇ ਬੇਦੋਸ਼ੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਹਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਸ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਭਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਬਿਗਾਨਾ ਹੱਕ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣਾ ? ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਆਣਾ ਤੇ ਨਿਆਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਸਰੀਰ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਸੰਪਤੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਹੀ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਜਿਊਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੀ ਜਾਨ ਪਿਆਰੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤੇ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ ਜੇਹੜਾ ਪਸ਼ੂ ਜਾਂ ਪੰਛੀ ਖਰੀਦਿਆ ਜਾਏ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਉਹ ਦਾ ਹੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਕੱਥਨ ਨਿਆਇ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ ਟਿਕ ਸਕਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਹੜੇ ਫੰਧਕ ਬਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਵੇਚਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲੋਂ ਜਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਲੈਸੰਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਲਿਆਵਣ ਤੇ ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਭਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗ਼ੈਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਵੇਚਣ, ਪਰ ਜਿੰਨਾਂ ਨੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਤਾ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਹੱਕ ਹੈ, ਪਰਤੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਏਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਅਮੀਰ ਆਦਮੀਂ ਕਈ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਲ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਕੇ ਪਾਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰਤੂੰ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੇ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਮਾਰਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਦੰਡ ਮੁਕੱਰਰ ਹੈ। ਦੰਡ ਵੀ ਜਾਨ ਦੇ ਬਦਲੇ ਜਾਨ ਦਾ ਨੀਯਤ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਜੇ ਕੁਝ ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੱਲ ਲਵੇ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਰਦਾ ਸਰੀਰ ਦਾ ਖਾਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਯੁਕਤੀ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਜੇ ਆਪਣੀ ਨਸਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਣਧਾਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣ ਦੰਡ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾ ਗ਼ੈਰ ਇਨਸਾਨੀ ਨਸਲ ਦੀ ਜਾਨ ਤਲਫ ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਉਹ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਮਨੁਖ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚੋਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

ਜਵਾਬ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ-"ਜੇ ਸਕਤਾ ਸਕਤੇ ਕਉ ਮਾਰੇ ਤਾ ਮਨਿ ਰੋਸੁ ਨ ਹੋਈ॥" ਪਰ -"ਸਕਤਾ ਸੀਹੁੰ ਮਾਰੇ ਪੈ ਵਗੈ," - ਤਾਂ "ਖਸਮੇ ਸਾ ਪੁਰਸਾਈ॥" ਅਰਥਾਤ ਜੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਖਸਮ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਪਰ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਸ਼ੇਰ, ਗਊ ਦੇ ਵਗ ਨੂੰ ਮਾਰੇ, ਭਾਵ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਪੁਰਸ਼ ਜੇ ਮਾੜੇ ਤੇ ਨਿਰਬਲਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਪੁਛ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ (ਖਸਮ) ਕਰੇਗਾ। ਏਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਬੰਦਿਆ ! -"ਜੇ ਕੋ ਨਾਉ ਪਰਾਏ ਵਡਾ ਸਾਚ ਕਰੇ ਮਨ ਭਾਣੇ॥ ਖਸਮੈ ਨਦਰੀ ਕੀੜਾ ਆਵੈ ਜੇਤੇ ਚੁਗੈ ਦਾਣੇ॥" (ਆਸਾ ਮ:੧ ਪੰਨਾ ੧੬੧)

ਅਰਥਾਤ ਜੇ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਣਾ ਬੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਾਉਂ ਧਰਾ ਕੇ ਜੀਭਾ ਦੇ ਸੁਆਦ ਬਦਲੇ ਮਨ ਭਾਉਂਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰੇ, ਭਾਵ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਕਬਾਬ ਬਣਾ ਮਸਾਲੇ ਲਾ ਲਾ ਕੇ ਖਾਵੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਉਹ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਸਮ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਦੇ ਉਹ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਕੀੜੇ ਵੀ ਹਨ, ਜੇਹੜੇ ਡਿਗਿਆਂ ਢੱਠਿਆਂ ਦਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁਗ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਖਸਮ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਿਰ ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਉਹ ਜਵਾਬ ਤਲਬ ਕਰੇਗਾ, ਜਿਹੜਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਿਹੱਕ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਲਵੇਗਾ, ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਰਦਾ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਢਿਡ ਭਰੇਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-

ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੫॥
ਅੰਧੇ ਖਾਵਹਿ ਬਿਸੂ ਕੇ ਗਟਾਕ ॥
ਨੈਨ ਸ੍ਰਵਨ ਸਰੀਰੁ ਸਭੁ ਹੁਟਿਓ ਸਾਸੁ ਗਇਓ ਤਨ ਘਾਟ॥ਰਹਾਉ॥
ਅਨਾਥ ਰਞਾਣਿ ਉਦਰੁ ਲੈ ਪੋਖਹਿ ਮਾਇਆ ਗਈਆ ਹਾਟਿ॥
ਕਿਲਬਿਖ ਕਰਤ ਕਰਤ ਪਛੁਤਾਵਹਿ ਕਬਹੁ ਨ ਸਾਕਹਿ ਛਾਂਟਿ॥੧॥
ਨਿੰਦਕ ਜਮਦੂਤੀ ਆਇ ਸੰਘਾਰਿਓ ਦੇਵਹਿ ਮੂੰਡ ਊਪਰਿ ਮਟਾਕ॥
ਨਾਨਕ ਆਪਨ ਕਟਾਰੀ ਆਪਸ ਕਉ ਲਾਈ ਮਨੁ ਅਪਨਾ ਕੀਨੋ ਫਾਟੁ॥

ਮੁਰਦਾਰ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਰਥ ਪ੍ਰਾਣ ਵਿਹੀਨ ਜਿਸਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਖਾਣਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ ਛੂਹਣਾ ਵੀ ਨਖਿੱਧ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਪ੍ਰਾਣ ਹੀਨ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੁਰਦਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੇਡੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਣਹੀਨ ਮਨੁੱਖ ਛੂਹਣ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨਹਾਉਂਦੇ ਤੇ ਕਪੜਿਆਂ ਤੱਕ ਨੂੰ ਧੋ ਕੇ ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਗ਼ੈਰ ਇਨਸਾਨੀ ਨਸਲ ਦੇ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਕਟ ਵੱਡ ਕੇ ਮਿਰਚ ਮਸ਼ਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਰਿੰਨ੍ਹ ਕੇ ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਆਖ ਪੇਟ ਦੇ ਲੈਟਰ ਬਾਕਸ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਕਲੂ ਕਾਲ ਦੇ ਜੀਆਂ ਦਾ ਖਾਜਾ ਮੁਰਦਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਤਾਂ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣਾ ਤੇ ਮਾਸ਼ ਖਾਣਾ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮਹਾਨ ਬੁਰਿਆਈ ਸੀ। ਸ਼ੋਕ! ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਆਗੂ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਧਰੀਕ ਗਿਆਨੀ ਓਸ ਮਹਾਨ ਬੁਰਿਆਈ ਦੇ ਆਪ ਆਦੀ ਹੋ ਰਹੇ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਬਨਾਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਟਾਣ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਵਤਰਿਆ ਸੀ !

੩- ਸ੍ਵਤਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬਾਣੀ ਤੇ ਮਾਸ

ਹਰ ਇਕ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸ੍ਵਤਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਵੇਦ ਸ੍ਵਤਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ ਤਥਾ ਪੁਰਾਣ ਪ੍ਰਤਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ। ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਸ੍ਵਤਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤੇ ਹਦੀਸਾਂ ਅਤੇ ਤਵਾਰੀਖ਼ੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪ੍ਰਤਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸ੍ਵਤਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਤਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਅਤੇ ਦੀਵਾਨ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਂ ਨੂੰ ਚੂੰਕਿ ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸਾਹ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਆਮ ਤੋਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ੍ਵਤਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕੋਟੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਸ੍ਵਤਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਰਮਾਣ ਹਰ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਾ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸ੍ਵਤਾ ਪਰਮਾਣ ਬਾਣੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਣ ਦੀ ਸਕਲ ਵਿਚ ਉਹ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲੋਂ ਸ੍ਵਤਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬਾਣੀ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਹੇਠ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਮਾਸ ਨਿਸ਼ੇਧ ਦੇ ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:-

(੧) "ਧਉਲ ਧਰਮ ਦਇਆ ਕਾ ਪੂਤ।" (ਜਪੁਜੀ)
(੨) "ਅਸੰਖ ਗਲ ਵਢ ਹਤਿਆ ਕਮਾਹਿ।" (ਜਪੁਜੀ)
(੩) "ਭੁਗਤਿ ਗਿਆਨ ਦਇਆ ਭੰਡਾਰਨਿ।" (ਜਪੁਜੀ)
(੪) "ਦਇਆ ਜਾਣੈ ਜੀਅ ਕੀ ਕਿਛੁ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰੇਇ॥" (ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ)
(੫) "ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖ ਸੂਤ॥" (ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ)
(੬) "ਹੋਇ ਸਗਲ ਕੀ ਰੇਣਕਾ ਹਰਿ ਸੰਗ ਸਮਾਵਹੁ॥
ਦੂਖ ਨ ਦੇਈ ਕਿਸੈ ਜੀਅ ਪਤਿ ਸਿਉ ਘਰਿ ਜਾਵਉ॥" (ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫)
(੭) "ਅਠਸਠ ਤੀਰਥ ਸਗਲ ਪੁੰਨ ਜੀਅ ਦਇਆ ਪ੍ਰਵਾਨ॥" (ਬਾਰਹਮਾਹ ਮਾਝ ਮ: ੫)
(੮) "ਦਇਆਲੰ ਸਰਬਤ੍ਰ ਜੀਆ॥" (ਸਲੋਕ ਸਹਿਸਕ੍ਰਿਤੀ ਮ:੫)
(੯) "ਜੇ ਰਤੁ ਲਗੈ ਕਪੜੇ ਜਾਮਾ ਹੋਇ ਪਲੀਤੁ॥
ਜੋ ਰਤੁ ਪੀਵੈ ਮਾਣਸਾ ਤਿਨ ਕਿਉ ਨਿਰਮਲ ਚੀਤੁ॥"
(ਮਾਝ ਦੀ ਵਾਰ ਮ: ੧ ਪੰਨਾ ੧੪੧)
(੧੦) "ਮਿਹਰ ਮਸੀਤ ਸਿਦਕ ਮੁਸੱਲਾ ਹਕੁ ਹਲਾਲ ਕੁਰਾਣੁ॥" (ਮਾਝ ਦੀ ਵਾਰ ਪੰਨਾ ੧੪੧)
(੧੧) "ਤਉ ਨਾਨਕ ਸਰਬ ਜੀਆ ਮਿਹਰੰਮਤਿ ਹੋਇ॥" (ਮਾਝ ਦੀ ਵਾਰ ਪੰਨਾ ੧੪੨)
(੧੨) " ਹਕ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸ ਸੂਅਰ ਉਸ ਗਾਇ॥
ਘੁਰ ਪੀਰ ਹਾਮਾ ਤਾ ਭਰੇ ਜਾ ਮੁਰਦਾਰ ਨ ਖਾਇ॥" (ਮਾਝ ਦੀ ਵਾਰ ੧੪੧)
(੧੩) "ਜੇ ਸਕਤਾ ਸਕਤੇ ਕਉ ਮਾਰੇ ਤਾ ਮਨ ਰੋਸ ਨ ਹੋਈ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸ਼ਕਤਾ ਸੀਹੁ ਮਾਰੈ ਪੈ ਵਗੈ ਖਸਮੈ ਸਾ ਪੁਰਸਾਈ॥" (ਆਸਾ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੩੬੧)

ਅਰਥਾਤ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਜੋਰਵਰ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਰੋਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਜੇ ਜੋਰਾਵਾਰ ਸ਼ੀਂਹ ਸਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਕਮਜ਼ੋਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਖਸਮ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪੁੱਛ ਹੋਵੇਗੀ।

(੧੪) "ਜੇ ਕੋ ਨਾਉ ਧਰਾਇ ਵਡਾ ਸਾਦ ਕਰੇ ਮਨ ਭਾਣੇ॥
ਖਸਮੈ ਨਦਰੀ ਕੀੜਾ ਆਵੈ ਜੇਤੇ ਚੁਗੈ ਦਾਣੇ॥" (ਆਸਾ ਮ: ੧ ਪੰਨਾ ੩੬੨)

ਅਰਥਾਤ - ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਵਡੇ ਚੌਧਰੀ ਬਣ ਕੇ ਜੀਆਂ ਦੇ ਕਬਾਬ ਭੁੰਨ ਕੇ ਮਨ ਭੌਂਦੇ ਸਵਾਦ ਮਾਣਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗਲ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੋ ਸਭ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਤੇ ਪਾਲਕ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਦਾਣੇ ਚੁਗਣ ਵਾਲੇ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਕੀੜੇ ਵੀ ਹਨ।

(੧੫) "ਹਰਿ ਛੁਰੀ ਜਗਤ ਕਸਾਈ॥" (ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ)

(੧੬) "ਬੇਦ ਪੜੈ ਮੁਖਿ ਮੀਠੀ ਬਾਣੀ॥
ਜੀਆ ਕੁਹਤ ਨ ਸੰਗੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ॥" (ਗਉੜੀ ਮ: ੧ ਪੰਨਾ ੨੦੧)

(੧੭) "ਆਤਮਾ ਪਰਾਤਮਾ ਏਕੋ ਕਰੈ॥
ਅੰਤਰ ਕੀ ਦੁਬਿਧਾ ਅੰਤਰ ਮਰੈ॥" (ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੧ ਪੰਨਾ ੬੬੨)

ਅਰਥਾ ਪਰਾਏ ਆਮਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸਮਾਨ ਹੀ ਜਾਣੇ।

(੧੮) " ਕਾਦੀ ਕੂੜ ਬੋਲਿ ਮਲ ਖਾਇ ॥
ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਾਵੈ ਜੀਆ ਘਾਇ॥
ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਣੈ ਅੰਧੁ॥
ਤੀਨੇ ਓਜਾੜੇ ਕਾ ਬੰਧੁ॥ (ਧਨਾਸਰੀ ਮ:੧ ਪੰਨਾ ੬੬੨)

(੧੯) "ਇਕਦਸੀ ਇਕੁ ਰਿਦੈ ਬਸਾਵੈ॥
ਹਿੰਸਾ ਮਮਤਾ ਮੋਹ ਚੁਕਾਵੈ॥" (ਬਿਲਾਵਲ ਮ: ੪ ਪੰਨਾ ੬੬੨)

(੨੦) "ਮਨ ਸੰਤੋਖ ਸਰਬ ਜੀਅ ਦਇਆ॥
ਇਨ ਬਿਧਿ ਬਰਤ ਸੰਪੂਰਨ ਭਇਆ॥" (ਗਉੜੀ ਥਿਤੀ ਮ: ੫)

(੨੧) "ਜਿਸ ਮਨੁ ਮਾਨੈ ਅਭਿਆਨੁ ਨ ਤਾਕਉ ਹਿੰਸਾ ਲੋਭ ਵਿਸਾਰੇ ॥
ਸਹਜਿ ਰਵੈ ਵਰੁ ਕਾਮਣਿ ਪਿਰ ਕੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰੰਗਿ ਸਵਾਰੇ॥"
(ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੧ ਪੰਨਾ ੧੧੯੬)

(੨੨) "ਕਲਿ ਹੋਈ ਕੁਤੇ ਮੁਹੀ ਖਾਜ ਹੋਆ ਮੁਰਦਾਰ॥"
(ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ਸਾਰੰਗ ਦੀ ਵਾਰ ਪੰਨਾ ੧੨੪੨)

(੨੩) "ਰਾਜੁ ਸੀਹ ਮੁਕਦਮ ਕੁਤੇ॥
ਜਾਇ ਜਗਾਇਨ ਬੈਠੇ ਸੁਤੇ॥
ਚਾਕਰ ਨਹਦਾ ਪਾਇਨ ਘਾਉ॥
ਰਤ ਪਿਤ ਕੁਤਿਹੋ ਚਟ ਜਾਇ॥"

(੨੪) "ਜੀਵਤ ਮਰੈ ਤਾ ਸਭ ਕਿਛੁ ਸੂਝੈ ਅੰਤਰ ਜਾਣੈ ਸਰਬ ਦਇਆ॥
ਨਾਨਕ ਤਾਕਉ ਮਿਲੈ ਵਡਾਈ ਆਪ ਪਛਾਣੇ ਸਰਬ ਜੀਆ॥"
(ਰਾਮਕਲੀ ਸਿਧ ਗੋਸਟ ਮਹਲਾ ੧)

(੨੫) "ਮਨਮੁਖ ਮਰਹਿ ਮਰ ਮਰਣ ਵਿਗਾੜਹਿ॥
ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਆਤਮ ਸੰਘਾਰਹਿ ॥" (ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੩ ਅਸਟਪਦੀ)

(੨੬) "ਅੰਧੇ ਖਾਵਹਿ ਬਿਸੂ ਕੇ ਗਟਾਕ॥
ਅਨਾਥ ਰਞਾਣਿ ਉਦਰੁ ਲੇ ਪੋਖਹਿ ਮਾਇਆ ਗਈਆ ਹਾਟਿ॥
ਕਿਲ ਵਿਖ ਕਰਤ ਕਰਤ ਪਛੁਤਾਵਹਿ ਕਬਹੁ ਨਾ ਸਾਕਹਿ ਛਾਟ॥
ਨਾਨਕ ਆਪਨ ਕਟਾਰੀ ਆਪਸ ਕਉ ਲਾਈ ਮਨ ਅਪਨਾ ਕੀਨੋ ਫਾਟ॥"
(ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੫)

(੨੭) "ਨਮਸਤੰ ਰਹੀਮੇ॥ ਨਮਸਤੰ ਕਰੀਮੇ॥
ਕਰੁਣਾਲਯ ਹੈਂ ਅਰ ਘਾਲਯ ਹੈਂ॥" (ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ)

ਰੱਬ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਖ਼ਸ਼ਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਘਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਏਹੀ ਸਿਫ਼ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਵਿਚ ਹੋਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ "ਜਥਾ ਰਾਜਾ ਤਥਾ ਪਰਜਾ।"

(੨੮) "ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਸੁਲਪ ਸੀ ਨਿੰਦਰਾ ਦਇਆ ਛਿਮਾ ਤਨ ਪ੍ਰੀਤ॥" (ਦਸਮ ਹਜ਼ਾਰੇ)

(੨੯) "ਮਜ਼ਨ ਤੇਗ ਬਰ ਖੁਨ ਕਸ ਬੇਦਰੇਗ॥
ਤੁਰਾ ਨੀਜ਼ ਓ ਖੁਨ ਰੇਜ਼ਦ ਬਤੇਗ਼॥" (ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦)

ਅਰਥਾਤ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗਰਦਨ ਤੇ ਬੇਦਰੇਗ ਹੋ ਕੇ ਤਲਵਾਰ ਨਾ ਚਲਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੀ ਗਰਦਨ ਵੀ ਅਰਸ਼ੀ ਤੇਗ ਨਾਲ ਕਟੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(੩੦) "ਜੀਅ ਬਧਹੁ ਸੁ ਧਰਮੁ ਕਰਿ ਥਾਪਹੁ ਅਧਰਮੁ ਕਹਹੁ ਕਤ ਭਾਈ॥
ਆਪਸ ਕਉ ਮੁਨਿ ਵਰ ਕਰਿ ਥਾਪਹੁ ਕਾਕਹੁ ਕਹਹੁ ਕਸਾਈ॥ (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪੰਨਾ ੧੧੦੧)

ਅਰਥਾਤ - ਮਾਸ ਖਾਣ ਲਈ ਜੀਆਂ ਦਾ ਬਧ ਕਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਧਰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਧਰਮ ਕਿਹਨੂੰ ਕਹੋਗੇ ? ਤੁਸੀਂ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਜੀਭ ਸੁਆਦ ਬਦਲੇ ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਹੋ ਗਏ ਹੋ ਮੁਨੀ ਅਰਥਾਤ ਧਰਮਾਤਮਾ, ਤਾਂ ਕਸਾਈ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖੋਗੇ ?

(੩੧) " ਰੋਜਾ ਧਰੈ ਮਨਾਵਹਿ ਅਲਹੁ ਸੁਆਦਤਿ ਜੀਅ ਸੰਘਾਰੇ॥
ਆਪਾ ਦੇਖਿ ਅਵਰ ਨਹੀਂ ਦੇਖੈ ਕਾਹੇ ਕਉ ਝਖ ਮਾਰੈ॥"
(ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪੰਨਾ ੪੮੬)

ਅਰਥਾਤ - ਹੇ ਮੋਮਨ ! ਰਖਨਾ ਏਂ ਰੋਜੇ ਤੇ ਮਨਾਂਦਾ ਹੈਂ ਅੱਲਾ ਨੂੰ ਪਰ ਆਪਣੇ ਸੁਵਾਦ ਬਲਦੇ ਜੀਆਂ ਦਾ ਸੰਘਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਆਪਣਾ ਹੀ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦਾ ਹੈਂ, ਕਿ ਮੈਂਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਪਰ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ। ਫੇਰ ਭਲਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਗਾ ਐਵੇਂ ਕਾਹਨੂੰ ਝਖਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ ।

(੩੨) ਇਕ ਤੌਹੀਦ ਦੇ ਦਾਵੇਦਾਰ ਮੁਲਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਿਬ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -
"ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਕਹਹੁ ਮਤ ਝੂਠੇ ਝੂਠਾ ਜੋ ਨ ਬਿਚਾਰੈ॥
ਜਉ ਸਭ ਮਹਿ ਏਕ ਖੁਦਾਇ ਕਹਤ ਹਹੁ ਤਉ ਕਿਉ ਮੁਰਗੀ ਮਾਰੈ॥"
(ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਪੰਨਾ ੧੩੫੦)

(੩੩) ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਿਬਹ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੁਲਮ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -
"ਕਬੀਰ ਜੋਰੀ ਕੀਏ ਜ਼ੁਲਮ ਹੈ ਕਹਿਤਾ ਨਾਉ ਹਲਾਲ॥
ਦਫਤਰਿ ਲੇਖਾ ਮਾਗੀਐ ਤਬ ਹੋਇਗੋ ਕਉਨੁ ਹਵਾਲ॥" (ਪੰਨਾ ੧੩੭੪)

(੩੪) "ਕਬੀਰ ਜੀਅ ਜੁ ਮਾਰਹਿ ਜੋਰੁ ਕਰਿ ਕਹਤੇ ਹਹਿ ਜੋ ਹਵਾਲ ॥
ਦਫਤਰ ਦਈ ਜਬ ਕਾਢਿ ਹੈ ਹੋਇਗਾ ਕਵਨ ਹਵਾਲੁ॥" (ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਨੰ: ੧੯੯)

(੩੫) "ਕਬੀਰ ਜੋਰੁ ਕੀਆ ਸੋ ਜੁਲਮ ਹੈ ਲੇਇ ਜਬਾਬੁ ਖੁਦਾਇ॥
ਦਫਤਰ ਲੇਖਾ ਨੀਕਸੈ ਮਾਰ ਮੁਹੈ ਮੁਹਿ ਖਾਇ॥" (ਸਲੋਕ ੨੦੦)

(੩੬) "ਸਿਮਰਨੁ ਭਜਨੁ ਦਇਆ ਨਹੀ ਕੀਨੀ ਤਉ ਮੁਖਿ ਚੋਟਾ ਖਾਹਿਗਾ ॥"
(ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ ਪੰਨਾ ੧੧੦੫)

(੩੭) "ਮੁੰਦਰਾ ਮਨੋ ਦਇਆ ਕਰਿ ਝੋਲੀ॥" (ਰਾਮਕਲੀ ਕਬੀਰ ਪੰਨਾ ੯੬੬)

(੩੮) "ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸੰਤਹੁ ਧਰਮੁ ਦਇਆ ਕਰਿ ਬਾੜੀ॥" (ਪੰਨਾ ੮੯੬)

(੩੯) " ਦਇਆ ਧਰਮੁ ਅਰੁ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਏ ਸੁਪਨੰਤਰਿ ਨਾਹੀ॥"

(ਰਾਮਕਲੀ ਕਬੀਰ ਪੰਨਾ ੯੭੦)

(੪੦) "ਕਬੀਰ ਖੂਬੁ ਖਾਨਾ ਖੀਚਰੀ ਜਾਕਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੋਨ॥
ਹੇਰਾ ਰੋਟੀ ਕਾਰਨੇ ਗਲਾ ਕਟਾਵੈ ਕਉਨੁ॥" (ਸਲੋਕ ੧੮੮)

ਖੀਚਰੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਦਾਲ ਤੇ ਚੌਲਾਂ ਦੀ ਖੀਚੜੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਖਿਚਰੀ ਪਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਮਿਲੇ ਜੁਲੇ ਪਦਾਰਥ ਜੈਸੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਖ਼ੁਦ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ - "ਦੁਇ ਸੇਰ ਮਾਗਹੁ ਚੂਨਾ (ਆਟਾ) ਪਾਉ ਘੀਉ ਸੰਗ ਲੂਨਾ ॥ ਅਧ ਸੇਰ ਮਾਗਹੁ ਦਾਲੇ॥ ਮੋਕਉ ਦੋਨੋ ਵਕਤ ਜੀਵਾਲੇ॥"

ਸੋ ਕਬੀਰ ਜੀ ਪੂਰਵੋਕਤ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਰਲੇ ਮਿਲੇ ਪਦਾਰਥ 'ਸਤੋਗੁਣੀ' ਹੀ ਚੰਗੇ ਹਨ , ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲੂਣ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੇਰਾ (ਅਹੇਰਾ ਤੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮਾਸ਼ ਨਾਲ ਹੈ) ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਗਲਾ ਕੌਣ ਕਟਾਵੇ? ਤਾਂ ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਨੂੰ ਦਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਹੀ ਚੰਗਾ ਖਾਣਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(੪੧) "ਬਾਟ ਪਾਰ ਘਰ ਮੂਸ ਬਿਰਾਨੋ ਪੇਟ ਭਰੈ ਅਪ੍ਰਾਧੀ॥
ਜਹ ਪ੍ਰਲੋਕ ਜਾਇ ਅਪਕੀਰਤ ਸੋਈ ਅਬਿਦਿਆ ਸਾਧੀ॥
ਹਿੰਸਾ ਤਉ ਮਨ ਤੇ ਨਹੀ ਛੂਟੀ ਜੀਅ ਦਇਆ ਨਹੀਂ ਪਾਲੀ॥
ਪਰਮਾਨੰਦ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿਆ ਕਥਾ ਪੁਨੀਤ ਨ ਚਾਲੀ॥"

(ਸਾਰੰਗ ਪਰਮਾਨੰਦ ਪੰਨਾ ੧੨੫੩)

(੪੨) "ਤੀਰਥ ਦੇਖ ਨ ਜਲ ਮਹਿ ਪੈਸਉ ਜੀਅ ਨ ਸਤਾਵਉਗੋ॥"

(ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਮਦੇਉ ਜੀ ਪੰਨਾ ੯੭੨)

(੪੩) "ਫਰੀਦਾ ਜੇ ਤੈ ਮਾਰਨ ਮੁਕੀਆ ਤਿਨਾ ਨਾ ਮਾਰੈ ਘੁੰਮਿ॥
ਆਪਨੜੈ ਘਰਿ ਜਾਇਕੈ ਪੈਰ ਤਿਨਾ ਦੇ ਚੁੰਮਿ॥" (ਫਰੀਦ ਜੀ ਪੰਨਾ ੧੩੭੮)

(੪੪) "ਜੇ ਤਉ ਪੀਆ ਮਿਲਨ ਦੀ ਸਿਕ ਹਿਆਉ ਨ ਠਾਹੇ ਕਹੀਦਾ॥"

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

(੪੫) "ਸ਼ੀਹੁੰ ਪਜੂਤੀ ਬੱਕਰੀ ਮਰਦੀ ਹੋਈ ਖਿੜ ਖਿੜ ਹੱਸੀ॥
ਸ਼ੀਹੁੰ ਪੁਛੈ ਵਿਸਮਾਦ ਹੋਇ ਇਤ ਅਉਸਰ ਕਿਤ ਰਹਸ ਰਹੱਸੀ॥
ਬਿਨਉ ਕਰੇਂਦੀ ਬੱਕਰੀ ਪੁੱਤ੍ਰ ਅਸਾਡੇ ਕੀਚਨ ਖੱਸੀ॥
ਅੱਕ ਧਤੂਰਾ ਖਾਂਦਿਆਂ ਕੁਹ ਕੁਹ ਖਲ ਉਖੱਲ ਵਿਣੱਸੀ॥
ਮਾਸ ਖਾਣ ਗਲ ਵਢ ਕੇ ਹਾਲ ਤਿਨਾੜਾ ਕਉਣ ਹੋਵੱਸੀ॥
ਜਗ ਆਇਆ ਸਭ ਕੋਈ ਮਰਸੀ ॥" (ਵਾਰ ੨੫ ਪਉੜੀ ੧੭)

(੪੬) "ਕੁਹੈ ਕਸਾਈ ਬੱਕਰੀ ਲਾਇ ਲੂਣ ਸੀਖ ਮਾਸ ਪਰੋਆ॥
ਹਸ ਹਸ ਬੋਲੈ ਕੁਹੀਦੀ ਖਾਧੇ ਅੱਕ ਹਾਲ ਇਹ ਹੋਆ॥
ਮਾਸ ਖਾਣ ਗਲ ਛੁਰੀ ਦੇ ਹਾਲ ਤਿਨਾੜਾ ਕੌਣ ਅਲੋਆ॥
ਜੀਭੈ ਹੰਦਾ ਫੇੜਿਐ, ਖਉ ਦੰਦਾਂ ਮੁਖ ਭੰਨ ਵਗੋਆ॥" (ਵਾਰ ੩੭ ਪਉੜੀ ੨੧)

(੪੭) "ਬਧਿਕ ਉਧਰੇ ਆਖੀਅਨ ਫਾਹੀ ਪਾਹਿ ਨਾ ਫੜੀਐ ਟੰਗਾ॥
ਜੇ ਕਸਾਈ ਉਧਰਿਆ ਜੀਆਂ ਘਾਇ ਨ ਖਾਈਐ ਭੰਗਾ॥ (ਵਾਰ ੩੧ ਪਉੜੀ ੯)
(੪੮) "ਕੋਲਿ ਹੋਈ ਕੁਤੇ ਮੁਹੀ ਖਾਜ ਹੋਆ ਮੁਰਦਾਰ ਗੁਸਾਈ॥ " (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਰ ੧)

੪ – ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਮਾਣ

ਗੁਰਬਾਣੀ, ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਮਾਸ ਨਿਖੇਧੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਰਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸੂਤਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਸਿਧ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਮਾਸ਼ ਖਾਣ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਮਨਾਹੀ ਹੈ:

(ੳ)–ਪ੍ਰੋਹਤ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨੇਊ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨ ਲਗੇ ਤਾਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਮਾਸ ਵਾਸਤੇ ਬੱਕਰੇ ਮੰਗਵਾਏ –"ਭੋਜਨ ਹੇਤ ਅੰਨ ਇਕ ਠਾਈ॥ ਆਮਿਖ[1] ਕਾਰਨ ਛਾਂਗ[2] ਮੰਗਾਈ॥ਜੇ ਛੜ੍ਹੀ ਕਾਲੂ ਕੇ ਗਿਆਤੀ॥ ਸਭਨ ਆਮੰਤ੍ਰ[3] ਦੀਨੋਂ ਖਯਾਤੀ॥" ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਖੰਡ ਅ:੯ ਜਦ ਪ੍ਰੋਹਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਨੇਊ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ –

ਪਾਇ ਸੂਤ ਗਰ ਕੁਕਰਤ ਕੁਕਰਮਾ॥
ਧਨ ਹਿਤ ਹਿੰਸਾ ਧੋਹਿ ਅਧਰਮਾ॥
ਅੰਤ ਪ੍ਰਯੰਤ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਧਾਰੇ॥
ਝੂਠ ਪਿਸ਼ਨਤਾ ਨਿਤ ਹਿਤਕਾਰੇ॥੧੭॥
ਸੋ ਖੱਤਰੀ ਦਿਜ ਕਿਧੌ ਚੰਡਾਲਾ॥
ਸਹਹਿ ਜਾਇ ਜਮਦੰਡ ਬਿਸਾਲਾ॥
ਕੌਨ ਜਨੇਊ ਤਿਹ ਫਲ ਦੀਨਾ॥
ਪਾਯੋ ਨਰਕ ਈਹਾਂ ਅਘ ਕੀਨਾ॥

1.ਮਾਸ 2. ਭਕਰੇ 3.ਨਿਉਂਦਾ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ , "ਪੰਡਿਤ ਜੀ ! ਧਰਮ, ਜਨੇਊ ਪਾਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਦਇਆ ਆਦਿਕ ਚੰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ? ਜੇਹੜੇ ਗਲ ਵਿਚ ਸੂਤ ਪਾ ਕੇ ਕੁਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਬ ਖਾਤਿਰ ਧ੍ਰੋਹ, ਝੂਠ ਅਤੇ ਚੁਗਲੀ ਆਦਿ ਅਧਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਖੱਤਰੀ ਦ੍ਵਿਜਾਤੀ ਹਨ ਕਿ ਚੰਡਾਲ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ, ਕਿ ਜਨੇਊ ਨੇ ਕੀ ਫਲ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਏਥੇ ਬਕਰੇ ਆਦਿ ਮਾਰਨ ਦਾ ਪਾਪ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਨਰਕ ਵਿਚ ਪਾਏ ਜਾਣਗੇ।" ਪ੍ਰੋਹਤ ਹਰਿਦਆਲ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਨਾਨਕ ! ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਜਨੇਊ ਪਾਣ ਨਾਲ ਨਰਕਾਂ ਤੋਂ ਬੱਚ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਲੋਕ ਉਚਾਰਿਆ– ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧॥ ਦਇਆ ਕਪਾਹ, ਸੰਤੋਖ ਸੂਤ ਜਤੁ ਗੰਢੀ ਸਤ ਵੱਟੁ॥ ਏਹੁ ਜਨੇਊ ਜੀਅ ਕਾ ਹਈ ਤਾਂ ਪਾਂਡੇ ਘੱਤੁ... ਤਗੁ ਕਪਾਹਹੁ ਕਤੀਐ ਬਾਮਣ ਵੱਟੇ ਆਇ॥ **ਕੁਹਿ ਬਕਰਾ ਰਿਨ੍ਹ ਖਾਇਆ** ਸਭ ਕੋ ਆਖੈ ਪਾਇ ॥ ਅਰਥਾਤ ਦਇਆ ਦੀ ਕਪਾਹ ਵਿਚੋਂ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਸੂਤ ਕਤਕੇ ਜਤ ਦੀਆਂ ਗੰਢਾ ਤੇ ਸਚਾਈ ਦੀ ਵੱਟ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਜੇ ਜਨੇਊ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਗਲ ਪਾ ਦੇ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਤੁਸੀਂ ਲੱਖਾਂ ਚੋਰੀਆਂ ਯਾਸਰੀਆਂ ਤੇ ਠਗੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤੇ ਕਪਾਹ ਦਾ ਜਨੇਊ ਵੱਟ ਕੇ ਗਲ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਬੱਕਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਹ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹੋ ਅਰ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀ ਵੀ ਖਾਓ। ਅਜੇਹਾ ਜਨੇਊ ਮੇਰੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਏਸ ਕਥਾ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾਣ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਦਇਆ ਮੂਲਕ ਜਨੇਊ ਦੁਆਰਾ ਜੀਆਂ ਉੱਤੇ ਦਇਆ 'ਰਹਿਮ' ਕਰਨ ਦਾ ਕੈਸਾ ਉੱਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

(ਅ) ਦੇਵਲੂਤ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜੀਆਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੇਵਲੂਤ ਰਾਖ਼ਸ਼ ਦੇ ਪਾਸ ਪੁਜਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣ ਕੇ ਲੰਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:- ਦੇਵਲੂਤ! ਜਦ ਤਕ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਨਾ ਛੱਡੇਂ, ਤਦ ਤਕ ਤੇਰੇ ਘਰ ਦਾ ਭੋਜਨ ਅਸੀਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਦੇਵਲੂਤ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਅਗੋਂ ਲਈ ਮਾਸ ਨਾ ਖਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਜੀ ਰਸਤ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਲੰਗਰ ਕਰਦੇ, ਅਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਣ ਨਾਲ ਦੇਵਲੂਤ ਦੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਭਾਗ ਅਧਿਆਇ ੫੫:- "ਦੋਹਰਾ॥ ਕਰਹੁ ਰਸੋਈ ਸੰਤ ਜੀ ਭੋਜਨ ਅਚਹੁ ਬਨਾਇ॥ ਸਰਧਾ ਪੂਰਨ ਕੀਜੀਐ ਸੁਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਲਾਇ"॥੪॥

ਗੁਰੂ ਜੀ

'ਸੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੇ ਲਹੁ ਹਮਾਰਾ।
ਅਸਨ ਕਰਹਿੰ ਤਬ ਅੰਗੀਕਾਰਾ।
ਯੌਂ ਨਹਿ ਤੁਮਰੋ ਖਾਇ ਕਦਾਪੀ।
ਹਉ ਸਵ ਜੀਵਨ ਕੇ ਸੰਤਾਪੀ'॥੫॥
ਦੇਵਲੂਤ ਕਹਿ - 'ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਕਹਿ ਹੌਂ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੈਂ ਤਹ ਬਿਧਿ ਰਹਿ ਹੌਂ'॥੬॥

ਗੁਰੂ ਜੀ

ਪ੍ਰਿਥਮ ਤਜਹੁ **ਆਮਿਖ** (ਮਾਸ) ਕੋ ਖਾਨਾ॥
ਕਰਹੁ ਜਾਸ ਹਿਤ ਜੀਵਨ ਹਾਨਾ॥੭॥

ਦੇਵਲੂਤ

"ਦਰਸਨ ਕਰਤ ਪਾਪ ਮਤਿ ਭਾਗੀ॥
ਸੁਨ ਕੈ ਬਚਨ ਨਾਮ ਲਿਵਲਾਗੀ।
ਤੁਮਰੇ ਚਰਨਨ ਮਨੁ ਅਨੁਰਾਗਾ॥
ਭਇਓ ਆਜ ਤੇ ਮੈਂ ਵਡਭਾਗਾ"॥੧੪॥

ਸ੍ਰੀ ਬਾਲਾ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਗੰਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾਂਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ:-

ਤਿਨ ਛਿਨ ਕੀਨ ਅਹਾਰ ਤਿਆਰਾ।
ਅਚਵਨ ਲਗੇ ਰੂਪ ਕਰਤਾਰਾ॥੧੫॥
ਕੇਤਕ ਦਿਨ ਤਹਿ ਰਹੇ ਗੁਸਾਈਂ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਕੀ ਰੀਤ ਚਲਾਈ।
ਸਭ ਰਾਖਸ਼ ਕੋ ਨਾਮ ਜਪਾਇਓ॥
ਆਮਿਖ ਖਾਨ ਤਿਨਹਿ ਤਵਚਾਯੋ॥੧੮॥

ਜੀਅ ਘਾਤ ਕੀ ਬਾਨ ਬਿਸਾਰੀ॥
ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਕਰਹੀ ਸੁਖ ਬਾਰੀ॥
ਭੈ ਤਿਆਰ ਜਬ ਚਲਨੇ ਹੇਤਾ॥
ਭਨਤ ਭਏ ਬੇਦੀ ਕੁਲਕੇਤਾ॥੧੯॥
ਹਿੰਸਾ ਨਹਿ ਜੀਵਨ ਕੀ ਕੀਜੈ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਜਾਪ ਜਪਹੁ ਦੁਖ ਛੀਜੈ॥੨੦॥

(ੲ) ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ

ਸੰਗਲਾ ਦੀਪ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ! ਤਿੰਨ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਅਹਿੰਸਕ ਹੋ ਜਾ। ਮਨ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਭੇਦ ਨਾਲ ਹਿੰਸਾ ਤਿੰਨ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਸੰਬਧੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਬੁਰਾਈ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾ ਮਨ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਚਨ ਦੁਆਰਾ ਕਸ਼ਟ ਪੁਚਾਣਾ ਬਾਣੀ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ ਤਨ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਬਾਰਧ ਭਾਗ ਅਧਿਆਇ ੪੯ ਪੰਨਾ ੫੩੧:

"ਏਕ ਅਹਿੰਸਾ ਜਾਨੀਐ ਮਨ ਬਚ ਕਾਇਆਂ ਤੀਨ।
ਪਰ ਕਾ ਬੁਰਾ ਜੇ ਚਿਤਵਨਾ ਮਨ ਕੀ ਹਿੰਸਾ ਚੀਨ।
ਫਿੱਕਾ ਬੋਲ ਹਨਾਇ ਦਿਖਾਵੈ।
ਹਿੰਸਾ ਬਚਨਨ ਕੀ ਕਹਿ ਲਾਵੈ।
ਤੀਸਰ ਮਾਰਨ ਜੀਵਨ ਕੇਰੀ।
ਇਨ ਕਿਉ ਤਿਆਗੈ ਹ੍ਵੈ ਬਿਨ ਦੇਰੀ"॥

(ਸ) ਮਾਸ ਖਾਣ ਦਾ ਫਲ

ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਖਤਰੀ ਦੇ ਘਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪਧਾਰੇ ਹਨ। ਘਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਧੁਮ ਧਾਮ ਦੇਖ ਕੇ ਹਜੂਰ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ, "ਦੁਨੀ ਚੰਦ, ਅਜ ਤੇਰੇ ਘਰ ਕੀ ਹੈ"? ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, 'ਮਹਾਰਾਜ ! ਅਜ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸਰਾਧ ਹੈ, ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਮਿਤ ਮੈਂ ਸੌ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਛਕਾਣਾ ਹੈ'। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਹਾ, "ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ'। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਦੀਨ ਦਇਆਲ, ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਹਨ ?' ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, 'ਇਥੋਂ ਪੰਜਾਂ ਕੋਹਾਂ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਤੇ ਇਕ ਮਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਬਘਿਆੜ ਦੇ ਰੂਪ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਥਾਲ ਵਿਚ ਭੋਜਨ ਪਰੋਸ ਕੇ ਉਸ ਲਈ ਲੈ ਜਾਹ, ਡਰਨਾ ਨਹੀਂ, ਤੈਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਬੁੱਧੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ'। ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਓਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਨਿਰਭੈਤਾ ਯੁਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਥਾਲ ਬਘਿਆੜ ਅਗੇ ਰੱਖ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਬਘਿਆੜ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ, 'ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੋ ਬੜੇ ਉੱਤਮ ਲੋਕ ਥੇ, ਸ਼ੁਭ ਕਰਮੀ ਥੇ, ਏਹ ਬਘਿਆੜ ਕੀ ਦੇਹ ਤੁਸਾਂ ਕਿਉਂ ਪਾਈ ਹੈ? ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਹੇ ਪੁਤ੍ਰ! ਏਹ ਮੇਰੀ ਦਿਸ਼ਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਆਹਾ। ਜਦ ਮੇਰੇ ਅੰਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਥਾ, **ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਸ ਪਾਸ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮਾਸ ਰਿੰਨ੍ਹਿਆਂ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਵਾਸਨਾ ਮੈਨੂੰ ਪਹੁੰਚੀ ਤਉ ਮੇਰਾ ਜੀਉ ਉਸ ਦੇ ਖਾਣ ਨੂੰ ਲੋਭਿਆ ਥਾ,**

ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੁਝ ਕੋ ਇਹ ਜਨਮ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੇ ਪੁਤ੍ਰ ! ਤੁਝ ਕਉ ਭੀ ਏਹੀ ਚਾਹੀਏ, ਜੇ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਕੋ ਮਿਲ ਕਰ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰ ਲੇਹੁ'। {ਵਡੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜੋ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰਮੱਤ ਪ੍ਰੈੱਸ ਛਿਰਹਟਾ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ' ਵਿਚ ਝਬਦੇ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈ ਹੈ- ਪੰਨੇ ੫੬੦- ੫੬੧}

(ਹ) ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਉਪਦੇਸ਼

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਰਬ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਸਲਾਮੀ ਤਖ਼ਤ ਮੱਕੇ ਤੇ ਮਦੀਨੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਹਾਜੀਆਂ ਤੇ ਇਮਾਮਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਹਰਾਮ ਹੈ। ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਖਾਧਿਆਂ ਗੁੱਸਾ ਸ਼ਹਿਵਤ ਤੇ ਤਕੱਬਰ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇ ਖਾਣ ਨੂੰ ਧ੍ਰਿਕਾਰ ਹੈ। ਪੀਰ ਬਹਾਵੁਦੀਨ ਜੀ ਪ੍ਰਸਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ- ਜੀ ! ਕਿੰਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਨਾਲ ਵਿਕਾਰ ਉਪਜਦਾ ਹੈ ? ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਚਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ:-

"ਜਬਰਾਂ ਮਾਰ ਨ ਸਕਨੀ ਚੀਤੇ ਸ਼ੇਰ ਪਿਲੰਗ।
ਥੀਏ ਹਰਾਮ ਬਹੁ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਜੋ ਮਾਰਨ ਅਗੋਂ ਡੰਗ।
ਡਾਢਿਆਂ ਕੋਈ ਨ ਮਾਰਈ ਕਰਨ ਜੋ ਅਗੋਂ ਜ਼ੋਰ।
ਜੋ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਮਾਨੜੇ ਤਿੰਨ੍ਹਾਂ ਲੈਂਦੇ ਮਾਸ ਅਧੋੜ।
ਲਿਖਿਆ ਚਾਰ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਸਭ ਪਰ ਜ਼ੋਰ ਹਰਾਮ।
ਸੋਈ ਕਲਮੇ ਪਾਕ ਜੋ ਮੰਨੇ ਰਬ ਕਲਾਮ।" ਜ: ਸਾ: ਪੰ: ੨੬੨

(ਕ) ਮਾਸ ਖਾਣ ਨਾਲ ਖੁਆਰੀ

ਮਦੀਨੇ ਵਿਚ ਚਾਰ ਇਮਾਮਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:-

"ਲੈ ਫ਼ੁਰਮਾਨ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਆਏ ਮੁਸਲਮਾਨ।
ਮਾਰਨ ਗਊ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਭੁਲਾ ਸ਼ੈਤਾਨ।
ਕਹਿੰਦੇ ਪਕੜ ਪਰਿੰਦਿਆਂ ਔਰ ਕਹਿੰਦੇ ਜੀਅ।
ਮਾਰਨ ਛੁਰੀਆਂ ਲੱਤ ਦੇ ਕਹਿਣ ਹਲਾਲੀ ਥੀਅ।
ਤੁਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਵਨ ਤੁਰਕ ਅਜ਼ਾਰ।
ਮਾਸ ਖਾਵਣ ਹਲਾਲ ਕਹਿ ਹੋਸਨ ਅੰਤ ਖੁਆਰ।

(ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਪੰਨਾ ੨੯੨)

ਪੰਨਾ ੨੯੭:- "ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੁਇ ਹੋਇ ਬੰਧ ਨਿਆਰੇ ਦੋਇ। ਓਨ੍ਹਾਂ ਖਾਧਾ ਹੱਡ ਮਾਸ ਉਹ ਪੀਵਨ ਦੁੱਧ ਲੈ ਚੋਇ। ਜਿਦੋ ਜਿਦੀ ਆਪੋ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਲੜਾਇ। ਓਹਨਾਂ ਮਾਰਿਆ ਸੂਰ ਨੂੰ ਓਹਨਾਂ ਮਾਰੀ ਗਾਂਇ। ਦੋਹਾਂ ਕੀਤੀ ਹਤਿਆ ਮੁਇ ਨ ਜੀਵਨ ਫੇਰ । ਦਰਗਹ ਸੱਚੇ ਰੱਬ ਦੀ ਦੁਇ ਲੈਣ ਸਜਾਈਂ ਢੇਰ"।

ਪੰਨਾ ੩੦੬:- ਸੁਣਹੁ ਪੀਰ ਬਹਾਵੁਦੀਨ ਆਖੇ ਨਾਨਕ ਪੀਰ। ਬੇਗੁਨਾਹ ਜੋ ਜਾਨਵਰਾਂ ਕਰਦੇ ਕਿਉਂ ਤਕਬੀਰ। ਜ਼ੋਰ ਜੁਲਮ ਹਰਾਮ ਹੈ ਸਿਰ ਗਰੀਬਾਂ ਸੋਇ। ਬੇਜ਼ਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾਵੇ ਮਾਸ ਜੇ ਕੋਇ। ਜਿਤੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਰਬ ਦੀ ਕਾਨ ਹੈਵਾਨ ਨਬਾਤ। ਸਭਨਾ ਅੰਦਰ ਇਕ ਰਬ ਕੀਚਨ ਨਹੀਂ ਘਾਤ।

ਕਿਤੀਂ ਸ਼ਈਂ ਪਾਕ ਹੈ ਕਿਤੀਂ ਸ਼ਈਂ ਪਲੀਤ। ਨਫ਼ਸੇ ਕਾਰਨ ਮਾਰੀਐ ਕਹੀ ਖੁਦਾਇ ਹਦੀਸ। ਕਾਰਨ ਸਵਾਦੇ ਨਫਸ ਦੇ ਜਾਨਾਂ ਜ਼ਿਬ੍ਹੇ ਕਰਾਇ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਰਸੀ ਫਿਰ ਉਹ ਭੀ ਕੁਹਸੀ ਆਇ । ਤੰਦਰੁਸਤ ਨ ਮਾਰੀਐ ਜੋ ਫਿਰਦਾ ਗਲੀਆਂ ਮਾਹਿ। ਆਈ ਅੰਜ਼ਲ ਜੋ ਗਿਰੇ ਸੋ ਕਹੇਂ ਹਲਾਲੀ ਖਾਇ। ਬਾਝੋਂ ਖਾਣੇ ਤਾਮ ਦੇ ਖਾਣਾ ਹੋਰ ਹਰਾਮ । ਨਫਸ ਰਜ਼ਾਈ ਬਾਤਲੀ ਕਹਿਆ ਮੂਲ ਨਾ ਮਾਨ । ਜੋ ਕਰੇਂ ਰਿਆਜ਼ਤ ਬੰਦਗੀ ਤਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮਾਸ ਨ ਪਾਕ। ਸਭਨਾਂ ਅੰਦਰ ਰਮ ਰਹਿਆ ਹਰ ਦਮ ਸਾਹਿਬ ਆਪ"।

ਪੰਨਾ ੩੦੭:- ਕਮਾਲਦੀਨ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ, ਪੀਰ ਜੀ ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਇਹ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਮਲ ਲੈਣਗੇ । ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜਵਾਬ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:-

"ਆਖੇ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ ਸਚ ਸੁਨਹੁ ਇਮਾਮ ਕਮਾਲ।
ਜੋ ਗ਼ਾਲਿਬ ਹੋਇ ਇਨਸਾਨ ਪਰ ਮਾਰਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਹਲਾਲ।
ਗਊ ਭੈਂਸ ਤੇ ਮੁਰਗੀਆਂ ਜੋ ਹੈਂ ਹੈਵਾਨ ਗ਼ਰੀਬ।
ਤਿਹ ਪਰ ਛੁਰੀ ਹਰਾਮ ਹੈ ਖਾਵਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਪਲੀਤ।
ਜ਼ਬਰਾਂ ਮਾਰ ਨ ਹੰਘੀਐ ਜੋ ਕਰਨ ਅਗੋਂ ਤੇ ਜੋਰ।
ਜਿਸ ਪਰ ਜੋਰਾ ਨਾਂ ਚਲੇ ਦੇਣ ਹਰਾਮ ਕਰ ਛੋਰ।
ਜੋ ਬਿਚਾਰੇ ਜਾਨਵਰ ਮਾਰਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਰਵਾਲ।
ਬਿਨਾ ਰਜ਼ਾਇ ਖੁਦਾਇ ਦੀ ਤਹ ਪਰ ਛੁਰੀ ਜ਼ਵਾਲ।
ਮੂਈ ਸ਼ੈ ਮੁਰਦਾਰ ਹੈ ਸਹਿਕੇ ਜਾਨ ਕਵਾਇ।
ਖਾਣਾਂ ਏਹ ਹਲਾਲ ਹੈ ਤਿਸ ਪਰ ਛੁਰੀ ਰਵਾਇ।
ਖਾਧਿਆਂ ਮਾਸ ਗੁਨਾਹ ਹੈ ਜੋਰੀ ਕੀਆ ਹਲਾਲ।
ਜੋਰੀ ਕੁਠਾ ਹਰਾਮ ਹੈ ਤਿਸ ਤੇ ਹੋਇ ਜ਼ਵਾਲ।

ਦਰਦਵੰਦ ਦਰਵੇਸ਼

ਪੰਨਾ ੩੦੮:- ਤਉਰੇਤ ਅੰਜੀਲ ਜ਼ਬੂਰ ਫੁਰਕਾਨ।
ਚਾਰੋਂ ਕੂਕੇਂ ਜ਼ੋਰ ਹਰਾਮ।
ਅਲਹ ਫੁਰਮਾਇਆ ਮੰਨੈ ਨ ਕੋਇ।
ਖੁਦੀ ਬਖੀਲੀ ਕਰੇ ਸਭ ਕੋਇ।
ਬੇ ਜ਼ੁਬਾਨ ਪਰ ਛੁਰੀ ਹਰਾਮ।
ਕਿਆਮਤ ਲੇਖਾ ਰਹਿਆ ਅਮਾਨ।
ਜੈਸਾ ਕਰੇ ਤੈਸਾ ਹੀ ਪਾਵੇ।
ਹਥੋ ਹਥੀ ਝਗੜ ਚੁਕਾਵੈ।
ਸਾਬਰ ਦਰਦਵੰਦ ਦਰਵੇਸ਼।
ਬੇ ਦਰਦਾਂ ਕੋ ਕਿਆਮਤ ਪੇਸ਼।
ਦੇਣਾਂ ਲੈਣਾਂ ਛੱਡੇ ਨ ਕੋਇ।
ਆਖਰ ਵਕਤ ਨਿਬੇੜਾ ਹੋਇ।

(ੲ) ਸ਼ੀਹੇਂ ਉੱਪਲ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼

ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੨੬ ਵਿਚ ਇਕ ਕਥਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪਣੇ ਨਗਰ ਖੰਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਆਪਦਾ ਸਿੱਖ ਸ਼ੀਹਾਂ ਉੱਪਲ ਮਿਲਿਆ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀਆਂ ਰੀਤਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਾਸ ਬਨਣ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਸੌ ਬੱਕਰੇ ਨਾਲ ਲਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਬੱਕਰੇ ਕਿਉਂ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਨੇ ? ਸ਼ੀਹੇਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ, ਮਹਾਰਾਜ ! ਮੇਰੇ ਪੁਤਰ ਦੀਆਂ ਰੀਤਾਂ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਏਹ ਰੀਤ ਚਲੀ ਆਈ ਹੈ, ਕਿ ਐਸੇ ਅਵਸਰ ਤੇ ਬਰਾਦਰੀ ਅਤੇ ਮੇਲ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਮਾਸ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਖਵਾਈ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਹਿਆ:-

"ਇਤਨੇ ਜੀਵਨ ਹਿੰਸਾ ਕਰੈਂ॥
ਪਾਪ ਬਿਸਾਲ ਆਪਨ ਸਿਰ ਧਰੈਂ॥
ਅਬ ਤੋ ਸੁਗਮ ਜਾਨੀਐ ਕਰਬੋ॥
ਦੇਹਿਂ ਸਾਸਨਾਂ ਜਮ ਕੇ ਦੂਤ॥
ਤਹਾਂ ਨ ਪਹੁੰਚੇ ਬੰਧਪ ਪੂਤ॥ ੮॥
ਜਿਨਕੇ ਹਿਤ ਅਘ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ॥
ਤਹਾਂ ਨ ਰੰਚਕ ਹੋਹਿ ਸਹਾਇ॥
ਸੁਖ ਭੋਗਨਗੇ ਸਗਰੇ ਲੋਕ॥
ਅਪਦਾ ਪਰੇ ਤੋਹਿ ਬਢ ਸ਼ੋਕ॥੯॥
ਧਰਮ ਰਾਇ ਜਬ ਕਰ ਹੈ ਲੇਖਾ॥
ਲਹੈ ਮਹਾਂ ਦੁਖ ਰਹੈ ਨ ਸੇਖਾ॥"

ਸ਼ੀਹੇਂ ਨੂੰ ਭੈ

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼ੀਹਾਂ ਬੜਾ ਡਰਿਆ, ਤੇ ਹੱਬ ਜੋੜ ਅਰਗ਼ ਕੀਤੀ:-

"ਨੀਕੀ ਬਾਤ ਆਪ ਮੁਝ ਕਹੋ॥
ਬਚ ਜਮ ਰਹੋਂ ਸੋ ਮੈਂ ਭੀ ਚਹੋਂ॥੧੧॥
ਹੋਇ ਨ ਪਾਪ ਨਰਕ ਨਹਿ ਪਰਹੂੰ॥
ਜੀਵ ਘਾਤ ਤੇ ਚਿਤ ਮਹਿ ਡਰਹੂੰ॥
ਆਪ ਸ਼ਕਤ ਧਰਹੋ ਸਮ੍ਰੱਥ॥
ਰਾਖਹੁ ਮੋਹਿ ਦੇਹੁ ਹਰਿ ਹਥੁ॥੧੨॥
ਤੁਮ ਤੇ ਬਡੋ ਕਹਾਂ ਮੈਂ ਪਾਵੋਂ॥
ਪਰਿਓ ਸ਼ਰਣ ਮੈਂ ਨਿਤ ਗੁਣ ਗਾਵੋਂ ॥
ਜਿਮ ਇਹ ਜੀਅ ਘਾਤ ਨਹਿ ਹੋਵੈ॥
ਨਹੀਂ ਜਠੇਰਨ ਕਉ ਦੁਖ ਜੋਵੈ॥੧੩॥
ਅਸ ਉਪਾਇ ਜਬ ਆਪ ਅਲਾਵਹੁ॥
ਅਪਨੋ ਸੇਵਕ ਜਾਨ ਬਤਾਵਹੁ॥"

ਗੁਰੂ ਜੀ

'ਹਮਰੇ ਦੁਆਰੇ ਮੁੰਡਨ ਕਰੋ ॥

ਉਰ ਕੋ ਭਰਮ ਸਗਰ ਪਰਹਰੋ॥
ਬਿਘਨ ਜਠੇਰਨ ਕੋ ਨਹਿ ਹੋਇ॥
ਸਿਮਰਹੁ ਸਤਿਨਾਮ ਦੁਖ ਖੋਇ॥੧੫॥
ਜਿਨ ਕੌ ਦੁਖਦਾਇਕ ਤੂੰ ਜਾਨੈਂ॥
ਜੇ ਤੇਰੇ ਸਭ ਬਿਘਨਨ ਠਾਨੈਂ॥
ਸਰਬ ਓਰ ਤੇ ਹੋਹਿ ਰਖਵਾਰੈ॥
ਸਭ ਸੁਖ ਦੇਹਿ ਨ ਕਾਜ ਬਿਗਾਰੈ॥੧੬॥
ਅਜ ਸਗਰੇ ਅਬ ਦੀਜੈ ਛੋਰ॥
ਨਰਕ ਨਿਹਾਰਹਿ ਨਹਿ ਦੁਖ ਘੋਰ॥"

ਸ਼ੀਹੇਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਬੱਕਰੇ ਓਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ:-

"ਅਜ ਖਿਲਾਸ ਤਿਸ ਛਿਨ ਸਭ ਕੀਨੈ॥
ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਨ ਲੀਨੇ॥"

ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਜੀਵ ਹਿੰਸਾ ਤੇ ਮਾਸ ਦੇ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧੀ ਸਨ। ਆਪ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦਾ ਫਲ ਨਰਕ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵ ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਤੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਲੋੜਦੇ ਸਨ।

(ਗ) ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਤਿਲੋਕਾ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਜੀਆਂ ਉੱਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ, ਅਤੇ ਅਹਿੰਸਕ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੀ ਸਨ। ਦੇਖੋ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੬ ਅਧਿਆਇ ੮ ਛੰਦ ੮੯ ਤੋਂ ਅਗੇ:-

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹਨ। ਤਿਲੋਕਾ ਨਾਮੀ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਚਰਨ-ਕਮਲਾਂ ਵਿਚ ਸੀਸ ਨਿਵਾ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ:- "ਗੁਰੂ ਕਹਾ ਸਤਿਨਾਮ ਰਿਦ ਧਾਰੋ॥ ਸਭ ਜੀਵਨ ਪਰ ਦਇਆ ਵਿਚਾਰੋ॥੯੦॥ ਦੋਹਰਾ॥ਸਰਬ ਭੂਤ ਆਤਮ ਪਿਖੋ ਕਿਸੇ ਦੁਖਾਵੋ ਨਾਹਿ॥ ਯਾ ਸਮ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਰ ਹੈ ਧਰੋ ਸਤ ਰਿਦ ਮਾਹਿ॥" ੯੧॥

ਭਾਈ ਤਿਲੋਕ ਭਜਨ (ਉਪਦੇਸ਼) ਲੈ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਵਿਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਗਜਨੀ ਦੇ ਇਕ ਮੁਗ਼ਲ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨੌਕਰ ਹੈ। ਪੰਜਾਹ ਰੁਪੈ ਮਹੀਨਾ ਤਨਖਾਹ ਹੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੁਗ਼ਲ ਸ਼ਿਕਾਰ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਤਿਲੋਕਾ ਵੀ ਨਾਲ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅਗੋਂ ਗਰਭਣੀ ਹਿਰਨੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਦੌੜ ਕੇ ਤਲਵਾਰ ਮਾਰ ਹਰਨੀ ਦੇ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ:- "ਤਿਲੋਕੇ ਤਮਕ ਤੇਗ ਤਹਿੰ ਝਾੜੀ॥ ਗਰਭ ਸਹਿਤ ਮ੍ਰਿਗਨੀ ਭੀ ਮਾਰੀ॥ ਤਾਂਹਿ ਉਦਰ ਤੋਂ ਬੱਚ ਗਿਰਾਏ॥ ਨਿਕਸ ਤੜਫ ਤਿਹ ਪ੍ਰਾਨ ਤਜਾਏ॥੯੪॥ਦੋਹਰਾ॥ ਤਿਲੋਕਾ ਦਿਖ ਬਿਸਮੈ ਭਯੋ, ਨਿਜ ਮਨ ਧ੍ਰਿਗੈ ਉਚਾਰ॥ਗੁਰ ਕਾ ਬਚਨ ਬਿਸਾਰਿਓ ਰੇ ਜੜ੍ਹ ਮੂੜ੍ਹ ਗਵਾਰ॥੯੫॥ ਗੁਰ ਕਾ ਬਚਨ ਦਇਆ ਰਿਦ ਧਾਰੋ। ਸਰਬ ਭੂਤ ਆਤਮ ਦ੍ਰਿਸਟਾਰੋ॥ ਸੋ ਵਿਸਾਰ ਤੈਂ ਮਨ ਤੇ ਦੀਨਾ॥ ਸੋ ਵਿਸਾਰ ਹਿੰਸਾ ਕੋ ਕੀਨਾ॥ ਤਾਂਤੇ ਤੇਗ਼ ਰਖੌਂ ਨਹਿ ਪਾਸਾ॥ ਹੋਵਤ ਤੇਗ ਜੀਵ ਹੋਇ ਨਾਸਾ॥ ਕਾਸ਼ਟ ਤੇਗ ਮਿਆਨ ਮਧ ਡਾਰੀ॥ਮੂਠ ਲੋਹ ਤਿਹ ਸਾਥ ਸਵਾਰੀ"॥੯੬॥

ਇਕ ਦਿਨ ਕੋਈ ਚੁਗ਼ਲ ਰਾਜਾ ਪਾਸ ਸਿਕਾਇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਤਿਲੋਕ ਚੰਦ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਕਾਠ ਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਹੈ, ਕਿ ਕਿਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਵੇ। ਰਾਜਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਖਾਸ ਦਰਬਾਰ ਨੀਅਤ ਕਰਕੇ ਸਭ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਰੀ

ਵਾਰੀ ਆਪਣੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਵਖਾਓ। ਇਹ ਨਾਟਕ ਇਕ ਬੰਨਿਉਂ ਸੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਤਿਲੋਕਾ ਜੀ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਲਜਿਆ ਆਪ ਨੇ ਹੀ ਰੱਖਣੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਦੇ ਹੀ ਅਹਿੰਸਾ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਮੈਂ ਕਾਠ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੇ ਹੁਣ ਪਰਦਾ ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਹਾਨੀ ਨਹੀਂ, ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਲੱਜਿਆ ਹੈ। ਵਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬੜੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨਾਲ ਸਤਿਨਾਮ ਕਹਿਕੇ ਮਿਆਨ ਵਿਚੋਂ ਤਲਵਾਰ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ। ਤਲਵਾਰ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਚਮਕਦੀ ਹੋਈ ਵੇਖ ਸਭ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚੁੰਧਿਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਕਰਤਾ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:- "ਸਤਿਨਾਮ ਕਹਿ ਤੇਗ ਨਿਕਾਰੀ। ਉਤਮ ਅਸਿ ਜਿਹ ਕੀਮਤ ਭਾਰੀ। ਤਿਲੋਕੇ ਦਿਖ ਧੰਨ ਗੁਰ ਕੋ ਕਹਾ। ਮੁਗ਼ਲ ਤੇਗ ਦਿਖ ਬਡ ਸੁਖ ਲਹਾ"॥ ੧੦੪॥

ਫਲਸਰੂਪ ਚੁਗ਼ਲਖੋਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਕਾਲ ਉਪਰੰਤ ਤਿਲੋਕਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਂਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ:-

ਭਾਈ ! ਜੇਹੜਾ ਸਿੱਖ ਜੀਆਂ ਤੇ ਦਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੰਕਟ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।-"ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਹਾ ਦਇਆ ਅਸ ਭਾਈ। ਦਇਆ ਦੇਖ ਗੁਰ ਕਰੈ ਸਹਾਈ॥"

(੫) ਸ਼ੰਕਾ ਸਮਾਧਾਨ

ਇਸ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਚ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ੰਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਪਾਠਕਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਕਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:-

(ੳ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਕੂਰਖੇਤਰ ਵਿਚ ਮਾਸ ਰਿੰਨ੍ਹਿਆਂ ਅਤੇ "ਮਾਸ ਮਾਸ ਕਰ ਮੂਰਖ ਝਗੜੇ" ਵਾਲੇ ਮਲਾਰ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਖੇ ਉਚਾਰੇ ਗਏ ਸਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

(ਅ) ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਮਾਸ ਬਣਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

(ੲ) ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਲਿਖਆ ਹੈ -"ਸਿੰਘ ਰੁਚੈ ਸਦ ਭੋਜਨ ਮਾਸ।"

(ਸ) ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ- "ਮਾਸ ਪਵਿਤ੍ਰ ਗ੍ਰਿਸਤ ਨੋਂ।"

(ਹ) ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਣ ਸਮੇਂ ਬੱਕਰੇ ਝਟਕਾਏ ਸਨ।

(ਕ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਣ ਸਮੇਂ ਚਾਰ ਬੱਜਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਇਹ ਦੱਸੀ ਗਈ, ਕਿ - "ਕੁਠਾ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ" ਜਿਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਇਹ ਕਿ ਝਟਕਾ ਖਾ ਲੈਣਾ।

(ਖ) ਮਾਸ ਦਾ ਖਾਣਾ "ਮਹਾਂਪ੍ਰਸ਼ਾਦ" ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਮਾਸ ਉਤਮ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਹੈ।

(ਗ) ਮਹਾਂਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਣ ਨਾਲ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਤੇ ਜੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਕਤ (Matrial Spirit) ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(ਘ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਮਝਦੇ।

(ਙ) ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਵਿਚ ਮਾਸ ਖਾਧਾ।

(ਚ) ਬੰਦੇ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਤੇ ਬੱਕਰੇ ਝਟਾਕਏ।

(ਭ) ਜੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਹਤਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅੰਨ ਜਲ ਵੀ ਤਿਆਗਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ- "ਜੇਤੇ ਦਾਣੇ ਅੰਨ ਕੇ ਜੀਆਂ ਬਾਝ ਨ ਕੋਇ ॥ ਪਹਿਲਾ ਪਾਣੀ ਜੀਉ ਹੈ ਜਿਤ ਹਰਿਆ ਸਭ ਕੋਇ॥"

ਸਮਾਧਾਨ

(ੳ) ਕੁਰਖੇਤਰ ਵਿਖੇ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮਾਸ ਰਿੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਾਸ਼ਾਹਾਰੀਆਂ ਦੀ ਤਕੜੀ ਓਟ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਅਤੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਹਿਲੋਂ ਵਾਕਫੀ ਵਾਸਤੇ ਏਥੇ ਅੰਕਿਤ ਕਰਕੇ ਉਪਰੰਤ ਉਸ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

੧. ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਾਲੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਛਾਪਾ ਟਾਈਪ, ਪੰਨਾ ੩੨੭ ਤੋਂ ੩੨੯ ਤੱਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਪਟਨੇ ਕੇ ਰਾਜੇ ਕਾ ਪੁੱਤਰ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਦਾ ਭਜਾਇਆ ਹੋਇਆ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੁਲਛੇਤਰ ਮੇਂ ਆਯਾ ਤਾਂ ਉਹ ਰਸਤੇ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਲ ਕੇ ਮ੍ਰਿਗ ਮਾਰ ਲਿਆਇਆ...ਉਹ ਮ੍ਰਿਗ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਗੇ ਭੇਟ ਕੀਤਾ"। ਅਗੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਲੇ ਨੇ ਦੇਗ ਵਿਚ ਰਿੰਨ੍ਹਣਾ ਧਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਕਿਹਾ ਭਾਈ ਉਧਰ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲਗਾ ਹੈ ਏਧਰ ਤੂੰ ਮਾਸ ਰਿੰਨ੍ਹ ਕਰ ਖਾਂਦਾ ਹੈਂ? ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬੇ ਜੀ ਕਹਿਆ ਗਿਆਨ ਮੇਂ ਬਾਤ ਕਰੋ.. ਤਾਂ ਇਕ ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੋਰਨਾਂ ਲੋਕਾ ਨੂੰ ਹਟਾਇ ਕਰ ਕਹਾ ਸੰਤ ਜੀ ਗਿਆਨ ਕੀ ਬਾਤ ਕਰੋ ਜੀ। ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਸਲੋਕ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਸਲੋਕ ਮਲਾਰ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਹਨ:- "ਪਹਿਲਾ ਮਾਸਹੁੰ ਨਿੰਮਿਆ" ਆਦਿ। ਸਲੋਕ ਸੁਣ ਕੇ ਸਭ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਹਟਨ ਪਿਛੋਂ ਓਸੇ ਦੇਗ ਵਿਚੋਂ ਉਸ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਦੀ ਹੱਥੀਂ ਖੀਰ ਖਵਾਈ ਲਿਖੀ ਹੈ ।

੨. ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੬ ਅਧਿਆਇ ੯ ਛੰਦ ੧੩੧ ਤੋਂ ਭਾਈ ਜੇਠੇ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੁਰਖੇਤ੍ਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਸਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ:- "ਮੱਛੀ ਮਾਸ ਲਿਆਵੋ ਜਾਏ॥ ਬਾਲਾ ਆਰੀਆ ਮਾਨ ਸਿਧਾਏ॥" ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਲਾ ਜੀ ਰਿੰਨ੍ਹਣਾਂ ਧਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਪਤਾ ਲਗਣ ਤੇ ਨਾਨੂੰ ਪੰਡਿਤ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਸਮੇਤ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮਾਸ ਬਾਬਤ ਘਟ ਵਧ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਨ ਨਿਵਿਰਤ ਕਰਨ ਅਰਥ ਇਹ ਸਲੋਕ ਬੋਲਦੇ ਹਨ: ਤਾਂਕੇ ਮਾਨ ਨਿਵਾਰਨ ਹੇਤਾ॥ ਭਾਖੇ ਬਚ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਕੇਤਾ॥ ੧੭੧॥" ਉਪ੍ਰੰਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਮਾਨ ਨਿਵਿਰਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਚਰਨੀਂ ਲਗੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕੁੰਨੀ ਭੰਨ ਸੁੱਟ। ਓਨਮ ਕੁੰਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਸੁਟ ਭੰਨ ਦਿਤੀ। ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਨਿਕਲਿਆ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਭ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਬਾਲੇ ਕੁੰਨੀ ਭੁਮ ਗਿਰਾਈ। **ਕਛ ਨ ਮਾਸ ਦਿਖ ਬਿਸਮੈ ਪਾਈ॥ ੧੯੩**

੩. ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤ੍ਰਾਰਧ ਖੰਡ ਅਧਿਆਇ ੭ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੁਰਖੇਤਰ ਤੇ ਚਹੁੰ ਵਰਨਾਂ ਤੇ ਚਹੁੰ ਆਸ਼ਰਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਵੇਖੇ ਤਾਂ **ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਠਾਨੀ ਮਨ ਐਸੇ॥ ਇਨਸੋਂ ਚਰਚਾ ਕਰੀਏ ਕੈਸੇ॥** ਪੰਡਿਤ ਬਡੇ ਰਿਦੇ ਜਿਨ ਗਰਬਾ॥ ਮਾਨੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ਸੇ ਸਰਬਾ॥ ਅਗੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਨੇ ਮ੍ਰਿਗ ਮਾਰ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਨੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਰਿੰਨਣਾਂ ਧਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਨਾਨੂੰ ਜੈਸੇ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਪੁਰਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਾਸ ਕਿਉਂ ਧਰਿਆ ਹੈ ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਲਾਰ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਸਲੋਕ ਉਚਾਰੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸਭ ਦਾ ਮਾਨ ਨਿਵਿਰਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਪ੍ਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਧੀਨਗੀ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ, ਕਿ ਪੁਰਬ ਦੇ ਦਿਨ ਮਾਸ ਦਾ ਅਹਾਰ ਕਰਨਾ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਅਚਾਰਜ ਲੋਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਉਲੰਘਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗਊਆਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਖੀਰ ਰਿਧੀ ਹੈ: -"ਜੋ ਜਗ ਬਡੇ ਅਚਾਰਜ ਹੋਵਹਿੰ ॥ ਸਪ ਪੂਰਬਲੀ ਰੀਤ ਨਾ ਖੋਵਹਿੰ॥ ੭੨॥ ਪੂਰਬ ਦਿਵਸ ਮਹਿ ਮਾਸ

ਅਹਾਰਾ। ਖਾਨ ਪੁਰਾਨ ਨਾ ਕਿਸੇ ਉਚਾਰਾ॥ ....ਸੁਨ ਕਰ ਬੋਲੇ ਗੁਣੀ ਗਹੀਰਾ॥ ਹਮ ਤੋ ਧਰਿਓ ਦੇਗ ਮਹਿ ਖੀਰਾ॥ ਬਹੁਤੀ ਧੇਨ ਚੁਆਇ ਮੰਗਾਈ॥ ਰੀਧਹਿ ਪਾਇਸ ਕੋ ਇਹ ਥਾਇ॥" ਪਿਛੋਂ ਸਭ ਨੂੰ ਪੰਗਤ ਲਵਾ ਕੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਦੀ ਹੱਥੀਂ ਖੀਰ ਵਰਤਾਈ ਗਈ।

ਸ. ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਭਾਗ ੧, ਨੰਬਰ ੧, ਪੰਨਾ ੧੪੪ ਤੋਂ ੧੪੮ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਸੰਬਧੀ ਫਰਕ ਹੈ। ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪਟਨੇ ਦਾ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਨਾਨਕ ਪਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਾਂਸੀ ਵਾਲੇ ਰਾਜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਏ ਦਾ ਬੇਟਾ ਜਗਤ ਰਾਏ ਮ੍ਰਿਗ ਮਾਰ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।

੪. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪ੍ਰਬੋਧ ਕ੍ਰਿਤ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੰਨਾ ੧੧੦ ਵਿਖੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ: - "ਜਬ ਦੇਖਾ ਇਸ ਤੀਰਥ ਮਾਹੀਂ।ਸਰਬ ਓਰ ਤੇ ਮਾਨਸ ਆਹੀਂ। ਏਕ ਦੂਸਰ ਪਾਛੇ ਜਾਹੀਂ। ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਨ ਪੁਰਬ ਇਨਮਾਨਾ। ਨਹੀਂ ਮਰਮ ਤਾਕਾ ਕੁਛ ਜਾਨਾ ।...ਤਿਸੀ ਕਾਲ ਗੁਰੂ ਜੂ ਯਹ ਕੀਨਾ । ਬੱਕਰਾ ਮਾਰ ਮਾਸ ਤਿਸ ਲੀਨਾ। ਚਾੜ੍ਹ ਦੇਗਚੀ ਆਗ ਜਲਾਈ। ਬੈਠੇ ਆਪ ਪਕਾਵਤ ਆਈ । ਜਬ ਲੋਗਨ ਯਹ ਹਾਲ ਨਿਹਾਰੋ। ਹਾਹਾ ਪਾਪ ਕਹਿ ਊਚ ਪੁਕਾਰੋ।... ਚਾਰੋ ਓਰ ਘੇਰ ਕਰ ਠਾਢੇ। ਮਹਾ ਅਗਨ ਰਿਸ ਮਨ ਮਹਿ ਬਾਢੇ। ਤਿਨ ਮਹਿ ਪਾਂਡਾ ਏਕ ਪੁਰਾਨਾ। ਆਯੋ ਮਹਾਂ ਭਰਾ ਅਬਿਮਾਨਾ। ਯਾਹੀਂ ਸਮੇਂ ਪੂਰਬੀ ਕੇ ਮਾਹੀਂ। ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਨ ਭਯੋ ਹੈ ਜਾਂਹੀ। ਮਾਸ ਮਹਾਂ ਨੀਚਨ ਕੋ ਖਾਨਾ । ਤੁਮਨੇ ਚਾਹ ਸੂ ਯਾਹਿ ਪਕਾਨਾ। ਜਬ ਪਾਂਡੇ ਇਸ ਭਾਤ ਪੁਕਾਰਾ। ਤਬ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸਬਦ ਉਚਾਰਾ।" ਪਹਿਲਾ ਮਾਸਹੁ ਨਿੰਮਿਆ॥

ਵਿਚਾਰ ਉਤੇ ਦਿਤੇ ਗਏ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਹਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕਿੰਨਾਂ ਮੱਤ ਭੇਦ ਹੈ। ਇਕ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਟਨੇ ਦੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਨੇ ਮ੍ਰਿਗ ਲਿਆਂਦਾ ਤੇ ਬਾਲੇ ਨੇ ਰਿਧਾ। ਦੂਜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੱਛੀ ਮੰਗਾ ਕੇ ਬਾਲੇ ਤੋਂ ਧਰਾਈ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਇਕ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਮ੍ਰਿਗ ਮਾਰ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਨਾਬ ਆਪ ਭੁਲਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਤਾਂ ਹਾਂਸੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਏ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਗਤ ਰਾਏ ਸੀ। ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਮਾਸ ਬਾਲੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਧਰਾਂਦੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਨੇ ਕਰ-ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਬੱਕਰਾ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਸ ਦੀ ਦੇਗਚੀ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿਤੀ।

ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਹਾਂਡੀ ਵਿਚ ਕੀ ਧਰਿਆ ਹੈ? ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮਾਸ ਧਰਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਨਕ ਪਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਕਰਤਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਬਾਂਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸਾਂ ਗਊ ਚੁਆ ਕੇ ਖੀਰ ਧਰੀ ਹੈ। ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਮਗਰੋਂ ਖੀਰ ਬਣੀ ਤੇ ਖਵਾਈ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕੁੰਨੀ ਭੰਨੀ ਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਖ ਵੀ ਨਾ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ। ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਮਾਸ ਚਾੜ੍ਹਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕਹਿਨਾ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਗ ਦਾ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਦੂਜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਮੱਛੀ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਰਿਧੀ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜ ਨੇ ਬੱਕਰਾ ਮਾਰ ਕੇ ਦੇਗਚੀ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਕੀ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਸਜੱਣ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਮਾਸ ਧਰਿਆ ਸਹੀ ਹੈ? ਇਨ੍ਹਾ ਪ੍ਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਬਿਆਨਾਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਮੁਕਦੱਮੇ ਵਿਚ ਤਿੰਨੇ ਕਾਣੇ ਵੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਪਰ ਜੇ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਾਸ ਦਾ ਰਿੰਨ੍ਹਣਾ ਮੰਨ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਵੀ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਦਿਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਗਿਆਨੀ ਜਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਣ ਦੇ ਨਮਿਤ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਇਕ ਨਿਮਿਤਕ ਰਚਨਾ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਟਕ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਸੀਨ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਾਸ ਖਾਧਾ ਯਾ

ਖੁਵਾਇਆ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਦੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਗਤ ਲਵਾ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਖੀਰ ਵਰਤਾਣੀ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨਾ ਦਾ ਮੱਤ ਹੈ ਕਿ ਨਾਨੂੰ ਆਦਿ ਪੰਡਿਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਗਏ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਸਲੋਕ ਪ੍ਰੋਢੀਵਾਦ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਇਕ ਵਿਅਸਨ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਇਕ ਥਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗਵਸ਼ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਓਸ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਢੀਵਾਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਚੂੰਕਿ ਸੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਦਰਜਨਾਂ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਦੁਆਰਾ ਮਾਸ ਦਾ ਤੇ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਨਿਖੇਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਮਾਸ਼ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਘਰੋਂ ਰੋਟੀ ਤਕ ਖਾਣੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਏਸ ਲਈ ਏਨ੍ਹਾਂ ਸਲੋਕਾ ਦਾ ਪ੍ਰੋਢੀਵਾਦ ਦੀ ਥਿਊਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਓਹੀ ਅਰਥ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜੋ ਇਸ ਸੰਬਧ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਾਕਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਸੁੱਤੇ ਸਿੱਧ ਹੈ।

ਜੇ ਕੋਈ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਸੱਜਣ ਅਜੇ ਵੀ ਹੱਠ ਕਰੀ ਜਾਏ, ਕਿ ਏਨ੍ਹਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਹੀ ਈਸ਼ਟ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏਨ੍ਹਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕੇਹੜੇ ਮਾਸ ਦਾ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖਾਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਕਿਉਂਕਿ ਏਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ, ਭੈਣ, ਭਰਾ, ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪੁਰਸ਼ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਵਰਤਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੂੰਹ, ਜੀਭ, ਹੱਡ, ਚੰਮ ਤੇ ਥਣ ਆਦਿ ਸਭ ਸਮੱਗਰੀ ਮਾਸ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨੇਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਤੂੰ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਝਟਕੇ ਜਾਂ ਹਲਾਲ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਮਾਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤਾਂ ਅਸੱਭਯ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਮਾਤਾ ਦੇ ਥਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੁੱਧ ਪੀ ਕੇ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਅੱਜ ਤੱਕ ਪਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੇ ਅਗੋਂ ਨੂੰ ਪਲਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਪਰ ਜੇ ਮਸਾਹਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਾਵਾਂ ਦੇ ਥਣ ਕੁੱਤਰੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਹਾਂਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਬਣਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਛਕਾਣ ਦਾ ਪਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਾਵਾਂ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਕੀ ਹਸ਼ਰ ਹੋਵੇਗਾ ? ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਤਰੀ ਤੇ ਪਤੀ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਪਰ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਟੋਕੇ ਕੁਲਹਾੜੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਮਹਾਂਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਬਣਾਨ ਲਈ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਹੋਣਾ ਸੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣ ਤਾਂ ਏਹ ਰਾੜ੍ਹੇ ਕਿੰਨਾਂ ਕੁ ਚਿਰ ਲਗਣਨਗੇ, ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਨਸਲ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਕਿੰਨੈ ਕੁ ਸਮਾਂ ਦਿਰਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ? ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਹੇ ਮੂਰਖ! ਮਾਸ ਮਾਸ ਕਰਕੇ ਪਿਆ ਝਗੜਦਾ ਹੈਂ, ਪਰ ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਮਾਸ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਗ ਕੌਣ ਹੈ? ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਰਤਣ ਵਿਚ ਪਾਪ ਹੈ? ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬੇ ਮਹੱਤ ਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਂ, ਪਿਉ, ਇਸਤਰੀ, ਪੁਤਰ, ਪੁਤਰੀ, ਰਾਜਾ ਪਰਜਾ, ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਸ ਰੂਪ ਹੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਸਭ ਦਾ ਮਾਸ ਇਕੋ ਹੈ, ਤੇ ਸਭ ਇਕੇ ਹੀ ਬਣਤਰ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਸਭ ਦਾ ਵਖੋ ਵੱਖ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਪਤੀ ਇਸਤਰੀ ਭਾਵ ਨਾਲ ਤਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੁਤਰ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਵ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਰਾ ਭੈਣ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਤੱਕ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਪੁਤਰੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੇ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਾਸ ਤਾਂ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਵਹਾਰ ਵਿਚ ਫਰਕ ਕਿਉਂ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ ? –"ਮਾਸ ਮਾਸ ਕਰ ਮੂਰਖ ਝਗੜੇ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਜਾਣੈ। ਕਉਣ ਮਾਸ ਕਉਣ ਸਾਗ ਕਹਾਵੈ ਕਿਸ ਮਹਿ ਪਾਪ ਸਮਾਣੈ" ਦੀ ਉਲਝਣ ਵੀ ਏਥੇ ਕੀ ਸੁਲਝੇਗੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਅਜ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੁਲਝਾ ਸਕਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਏਥੇ ਸਾਗ ਅਹਾਰ ਤੇ ਮਾਸ ਅਹਾਰ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪੁਛ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਕਿ ਮਾਤਾ, ਪੁਤਰ, ਭੈਣ ਭਾਈ, ਲੜਕੀ ਹੈਨ, ਤਾਂ ਸਭ ਮਾਸ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਾਸ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਗ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ? ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਖਾਣ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਪਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ਸੋ ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਇਸਤਰੀ ਵਾਲਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨਾ ਸਾਗ (ਯਾਨੀ ਉੱਤਮ ਵਿਹਾਰ) ਹੈ ਪਰ ਲੜਕੀ ਭੈਣ ਤਥਾ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਵੇਖਣਾ ਮਾਸ (ਅਰਥਾਤ ਅਨੁਚਿਤ ਵਿਵਹਾਰ) ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਾਪ ਹੈ ਏਸ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਏਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਜਗਤਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਾਸ ਦਾ ਖਾਣਾ ਇਸ਼ਟ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਮਾਸ ਰੂਪੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਹੇਠ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਾਸ ਸੰਬਧੀ ਮਤ ਬਾਬਤ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਹਨੇਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਜਦ ਆਪ ਮਾਸ਼ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਭੋਜਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਅਰ ਦੇਵਲੂਤ ਜੈਸੇ ਮਾਸ ਅਹਾਰੀ ਰਾਖ਼ਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਮਾਸ ਛੁਡਾਣ ਥੀਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਮੱਕੇ ਮਦੀਨੇ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਮਾਸ ਅਹਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹੀ ਮਜਮੇ ਸਨ, ਮਾਸ ਬਾਬਤ ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਇਹੀ ਮੱਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਪਾਪ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੁਰਖੇਤ੍ਰ ਵਿਚ ਆਪ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਤਾਂ ਤੇ ਮਲਾਰ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਤਾਤਪ੍ਰਯ ਕੇਵਲ ਨਾਨੂੰ ਜੈਸੇ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦੇ ਪਾਂਡਤਿਯ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਪਾਣਾ ਸੀ।

(ਅ) ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਸ

ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਸੱਜਣ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਮਾਸ ਬਣਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪ੍ਰਤੂੰ ਪਾਠਕ ਪਿੱਛੇ ਵੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ੀਹਾਂ ਉੱਪਲ ਨਾਮੀ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਮਾਣ ਖਾਣਾ ਪਾਪ ਅਤੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਬਦਲੇ ਜੀਵ-ਹਤਿਆ ਦਾ ਬਲ ਨਰਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੱਸਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ-

"ਅਬ ਤੋ ਸੁਗਮ ਜਾਨੀਅਹਿ ਕਰਬੋ॥
ਅੰਤ ਮਹਾ ਦੁਖ ਨਰਕਨ ਪਰਬੋ॥
ਦੇਹਿੰ ਸਾਸਨਾਂ ਜਮ ਕੇ ਦੂਤ॥
ਤਹਾ ਨ ਪਹੁੰਚੇ ਬੰਧਪ ਪੂਤ॥"

(ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ੨੯)

ਅਰਥਾਤ ਹੇ ਸ਼ੀਹਾਂ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਪੁਤਰ ਦੀਆਂ ਰੀਤਾਂ ਨਿਮਿਤ ਬੱਕਰੇ ਮਾਰਨੇ ਸੌਖੇ ਜਾਪਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਮਹਾਂ ਨਰਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿੱਥੇ ਜਮਦੂਤ ਅਸਹਿ ਦੁਖ ਦੇਣਗੇ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਭਰਾ ਜਾਂ ਪੁਤਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ। ਹੁਣ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਸਨਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੀਹੇਂ ਨੂੰ ਅਹਿੰਸਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਬੱਕਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪ ਆਪਣੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਮਾਸ ਬਣਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕਿਵੇਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਜਿਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਮਾਸ ਬਨਣ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਸੀਹੇਂ ਉੱਪਲ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕਥਾ ਤੋਂ ੧੧ ਅਧਿਆਇ ਪਹਿਲੋਂ ਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੈ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆਏ ਤਾਂ ਲੰਗਰ ਛੱਕਣ ਸਮੇਂ ਉਹਨਾਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਚੌਲ ਵਰਤਣ ਪਿਛੋਂ ਮਾਸ ਵਰਤਣ ਲਗਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗਿਲਾਨ ਆਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਪੱਕੇ ਵੈਸ਼ਨਵ ਸਨ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗੁਰਦੇਵ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਜੋ

ਨਵਾਂ ਪੁਰਖ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਇਹ ਸੁਣ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਗਿਲਾਨੀ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਰਧਾ ਬੱਝ ਗਈ ।ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚਾਰ ਯੋਗ ਹਨ:-

(੧) ਇਹ ਘਟਨਾ ਉਚੇਚੀ ਸੀ ਕਿ ਸਦੀਵੀ ?

(੨) ਜੇ ਉਚੇਚੀ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੂਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ?

(੩) ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਸ਼ੰਕਾ ਨਿਵਿਰਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਕੋਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਹੀਂ ?

ਵਿਚਾਰ (1) ਇਹ ਘਟਨਾ ਉਚੇਚੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਕਦੇ ਵੀ ਮਾਸ ਦਾ ਬਣਨਾ ਕਿਸੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ।

(੨) ਉਚੇਚੀ ਜਾਂ ਨਿਮੱਤਕ ਘਟਨਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਅਸੂਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਘਟਨਾਂ ਨਿਮੱਤਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਤੌਰ ਅਸੂਲ ਦੇ ਕਦੇ ਵੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜੈਸੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੰਗਾ ਤੇ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਉਲਟੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਪਾਣੀ ਸਿੰਜਣਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੱਕੇ ਜਾ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਬਾਦਤ-ਗਾਹਾ ਕਾਬਾ ਸ਼ਰੀਫ ਵਲ ਚਰਨ ਕਰਕੇ ਬਿਰਾਜੇ। ਧਾਣਕ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ, ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੁਰਦਾ ਖਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਆਦਿ। ਹੁਣ ਜੇ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਕਹੇ ਕਿ ਚੂੰਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੰਗਾ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਉਲਪੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਪਾਣੀ ਸਿੰਜਣਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਗੰਗਾ ਤੇ ਜਾਵੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਂਗ ਪਿਛਾਂਹ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਸਿੰਜੇ ਅਤ ਗੁਰੂ ਚੂੰਕਿ ਕਾਬਾ ਸ਼ਰੀਫ ਵਲ ਚਰਨ ਕਰਕੇ ਬਿਰਾਜੇ ਸਨ। ਏਸ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਅਸੂਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਹਰ ਮਸੀਤ ਵਲ ਪੈਰ ਕਰਕੇ ਹੀ ਲੰਮੇ ਪੈਣ, ਇਹ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਹਾਸ਼ੀ ਦਾ ਸ਼ੁਗਲ ਬਣ ਜਾਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਅਜੇਹੇ ਅਸੂਲ ਬਾਜ ਦੀ ਅਕਲ ਤੇ ਹਰ ਸਮਝਦਾਰ ਆਦਮੀ ਚਾਰ ਅੱਥਰੂ ਕੇਰਨੇ ਹੀ ਮੁਨਾਸਿਬ ਸਮਝੇਗਾ।

(੩) ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਬਾਬਤ ਵਰਤਾਵਿਆਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੈਸ਼ਨਵ ਧਰਮ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।ਪਰ ਜੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਆਦੀ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਜਰੂਰੀ ਸਮਝਦੇ ਤਾਂ ਏਹ ਮੌਕਾ ਸੀ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦਾ ਕਾਇਲ ਕਰਕੇ ਮਾਸ ਜਰੂਰ ਖਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਅਜੇਹਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਠੱਪਣਾ ਕਿ ਕਦੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਚ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਬੜੀ ਵਜ਼ਨਦਾਰ ਦਲੀਲ ਹੈ। ਕਿ ਇਹ ਉਚੇਚੀ ਰਚਨਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਵੈਸ਼ਨਵ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਨਿਵਿਰਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਰਚੀ ਗਈ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਮਾਸ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਹਦਾਇਤਾਂ ਪਿਛੋਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਯਾ ਸੰਗਤ ਨੇ ਮਾਸ ਖਾਧਾ ਹੈ।

ਲੰਗਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਲੰਗਰ ਦੀ ਜਿਸ ਸਮਗ੍ਰੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਾਤਵਿਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਾਸ ਦਾ ਖੰਡਣ ਤਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੰਡਨ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕੁ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(ੳ) "ਲੰਗਰ ਦਉਲਤਿ ਵੰਡੀਐ ਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਖੀਰ ਘਿਆਲੀ॥" (ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੯੬੬)

(ਅ) "ਨਿਤ ਰਸੋਈ ਤੇਰੀਐ ਘਿਉ ਮੈਦਾ ਖਾਣ॥ (ਪੰਨਾ ੯੬੭)

(ੲ) "ਦੁਇ ਸੇਰ ਮਾਗਉ ਚੂਨਾ॥ ਪਾਉ ਘੀਉ ਸੰਗ ਲੂਨਾ॥ ਅਧ ਸੇਰ ਮਾਗਉ ਦਾਲੇ। ਮੋਕਉ ਦੋਨੋ ਵਖਤ ਜੀਵਾਲੇ॥" (ਸੋਰਠ ਕਬੀਰ ਜੀ)

(ਸ) "ਦਾਲ ਸੀਧਾ ਮਾਗਉ ਘੀਉ॥ ਹਮਰਾ ਖੁਸੀ ਕਰੈ ਨਿਤ ਜੀਉ॥.. .... ॥ਅਨਾਜ ਮਾਗਉ ਸਤ ਸੀਕਾ॥ ਗਊ ਭੈਸ ਮਾਗਉ ਲਵੇਰੀ॥" (ਧੰਨਾ ਭਗਤ)

(ਹ) ਕਬੀਰ ਖੂਬ ਖਾਣਾ ਖੀਚਰੀ ਜਾ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੋਨ॥ਹੇਰਾ ਰੋਟੀ ਕਾਰਨੇ ਗਲਾ ਕਟਾਵੈ ਕੌਨ॥

(ਪੰਨਾ:੧੩੭੪)

(ਕ) ਪ੍ਰਿਥਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੰਗਤ ਲਾਇ॥ ਲਵਨ ਬਿਹੂਨ ਓਗਰਾ ਖਾਇ॥ ਸੰਗਤ ਕੋ ਅਹਾਰ ਸਭ ਭਾਂਤ॥ ਸਵਾਦ ਸਰਸ ਹੁਹਿ ਪਹਿਤਰੁ ਭਾਤ। ਗੋਧੂਮ ਚੂਨ ਪਕਾਇ ਅਹਾਰਾ॥ ਸੁੰਦਰ ਮਧੁਰ ਬਨਾਵਹਿ ਕਿਤੋ॥ ਆਇ ਜਾਇ ਨਰ ਖਾਇਸ ਜਿਤੋ॥ (ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਾਸ ੧ ਅੰਸੂ ਪ੬)

ਪੂਰਵੋਕਤ ਚਾਰ ਹਵਾਲੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪੰਜਵਾਂ ਇਤਹਾਸਕ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਖੇ ਖੀਰ, ਕਣਕ ਤੇ ਹੋਰ ਅਨਾਜ, ਦਾਲ ਘਿਉ ਅਤੇ ਓਗਰਾ ਆਦਿ ਸਤੋਗੁਣੀ ਪਦਾਰਥ ਆਦਿ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਓਗਰਾ ਕਣਕ ਦੇ ਦਲੀਏ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਪਲਾਂ ਵਾਂਗ ਘਿਉ ਭੁੰਨ ਕੇ ਮਿੱਠਾ ਫਿੱਕਾ ਤੇ ਸਲੂਣਾ ਤਿੰਨਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੜੀ ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਬੜੀ ਛੇਤੀ ਹਜ਼ਮ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਖੁਰਾਕ ਹੈ। ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਰਿਵਾਜ਼ ਹੈ।

ਪ੍ਰਮਾਣ ਅੰਕ (ੲ) ਤੇ (ਸ) ਵਿਖੇ ਆਟਾ, ਦਾਲ ਘਿਉ, ਅਨਾਜ ਅਰ ਦੁੱਧ ਲੱਸੀ, ਤੇ ਮੱਖਣ ਲਈ ਲਵੇਰੀ ਗਊ ਤੇ ਮੱਝ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਤੇ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਭਗਤਾਂ ਲਈ ਇਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਿਥੇ "ਗਊ ਭੇਸ ਮਾਗਉ ਲਵੇਰੀ" ਕਿਹਾ ਸੀ ਓਥੇ ਇਹ ਮੰਗ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ! ਮਹਾਂਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਣ ਲਈ ਕੁਕੜ ਕੁਕੜੀਆਂ ਤੇ ਬਕਰਿਆਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਵੀ ਕਰਨੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਜਿੰਦਗੀ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀ ਜੇ ਬੱਚਣੀ।

ਪਰਮਾਣ ਅੰਕ (ਹ) ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੂਣ ਵਾਲੇ ਰਲੇ ਮਿਲੇ ਸਤੋਗੁਣੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਂਘਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਮਾਸ ਵਾਲੀ ਰੋਟੀ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਤੇ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਰ ਭਾਵ ਮਾਸ ਦੀ ਰੋਟੀ ਬਦਲੇ ਅਗਲੇ ਜਹਾਨ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਗਲਾ ਕੌਣ ਕਟਾਵੇ ?

ਏਹਨਾਂ ਪਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਮਾਸ ਬਨਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੁਧ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਮਾਸ ਬਨਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਅਸਲੋਂ ਹੀ ਗਲਤ ਤੇ ਨਿਰਮੂਲ ਹੈ।

(ੲ) ਸਿੰਘ ਰੁਚੈ ਸਦ ਭੋਜਨ ਮਾਸ

ਇਸ ਤਕ ਦਾ ਤਾਤਪ੍ਰਯ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸੂੰਰਨ ਪਾਠ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤੁਕ ਦੁਆਰਾ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮਨਸਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਰਾ ਸਬਦ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਗੋਚਰ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੧੪੩੦ ਪੰਨਿਆਂ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੧੭੮ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੋਂ ਇਹ ਸਬਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:

ਬਸੰਤ ਮਹਲਾ ੫॥

"ਹਟਵਾਣੀ ਧਨ ਮਾਲ ਹਾਟ ਕੀਤੁ॥
ਜੂਆਰੀ ਜੂਏ ਮਹਿ ਚੀਤੁ॥
ਅਮਲੀ ਜੀਵੈ ਅਮਲੁ ਖਾਇ॥

ਤਿਉ ਹਰਿ ਜਨੁ ਜੀਵੈ ਹਰਿ ਧਿਆਇ॥੧॥
ਅਪਨੈ ਰੰਗਿ ਸਭੁ ਕੋ ਰਚੈ ॥
ਜਿਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਲਾਇਆ ਤਿਤੁ ਤਿਤੁ ਲਾਗੈ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਮੇਘ ਸਮੈ ਮੋਰ ਨਿਰਤਿਕਾਰ॥
ਚੰਦ ਦੇਖਿ ਬਿਗਸਹਿ ਕਉਲਾਰ॥
ਮਾਤਾ ਬਾਰਿਕ ਦੇਖ ਅਨੰਦ॥
ਤਿਉ ਹਰਿ ਜਨ ਜੀਵਹਿ ਜਪਿ ਗੋਬਿੰਦ॥੨॥
ਸਿੰਘ ਰੁਚੈ ਸਦ ਭੋਜਨ ਮਾਸ॥
ਰਣੁ ਦੇਖਿ ਸੂਰੇ ਚਿਤ ਉਲਾਸ॥
ਕਿਰਪਨ ਕਉ ਅਤਿ ਧਨ ਪਿਆਰ॥
ਹਰਿ ਜਨ ਕਉ ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਧਾਰ॥੩॥
ਸਰਬ ਰੰਗ ਇਕ ਰੰਗ ਮਾਹਿ ॥
ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਸੁਖ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਇ ॥
ਤਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਇਹੁ ਨਿਧਾਨੁ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰੁ ਜਿਸੁ ਕਰੇ ਦਾਨੁ॥"

ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਫ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਰੁਚੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹਟਵਾਣੀਏ ਦਾ ਚਿਤ ਧਨ ਮਾਲ ਵਿਚ ਲਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੂਆਰੀਏ ਦਾ ਚਿਤ ਜੂਏ ਵਿਚ ਲਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਮਲੀ ਅਮਲ ਖਾ ਕੇ ਹੀ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਹਰੀਜਨ (ਜੋ ਭਗਤ ਹਨ) ਹਰਿ ਨਾਮ ਧਿਆਕੇ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਸਭ ਰਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਲਾਏ ਹਨ, ਓਥੇ ਓਥੇ ਹੀ ਲਗ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਿਵੇਂ ਮੋਰ (ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ) ਨਚਦਾ ਹੈ, ਚੰਦ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਚਕਵੀ ਪਰਫੁਲਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਮਾਤਾ ਅਨੰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਹਰੀ ਜਨ ਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ। **ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘ (ਸ਼ੇਰ-ਪਸ਼ੂ) ਦੀ ਰੁਚੀ ਸਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।** ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਮੇ ਦਾ ਚਿਤ ਰਣਭੂਮੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੁਲਾਸ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸ਼ੂਮ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਧਨ ਨਾਲ ਹੀ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਹਰੀ ਜਨ (ਭਗਤ) ਦਾ ਆਸਰਾ ਹਰੀ ਹਰਿ ਕਰਨਾ ਅਰਥਾਤ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ।

ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪਾਠ ਤੇ ਅਰਥਾਤ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਇਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ, ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਨਾਮ ਰੁਚੀ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸ਼ੇਰ (ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ) ਦਾ ਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਰੁਚੀ ਸਦਾ ਇਹ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਵੇ, ਤਿਵੇਂ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਸਦਾ ਇਹ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਾਮ ਹੀ ਜਪਦੇ ਰਹਿਣ। ਸੋ ਇਹ ਕੇਵਲ ਰੁਚੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਿੰਘ (ਗੁਰੂ ਕੇ ਖਾਲਸੇ) ਨੂੰ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਿੰਘ (ਪਸ਼ੂ) ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਹੀ ਮਾਸ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸਦਾ ਸਦਾ ਮਾਸ ਹੀ ਰੁਚੀ ਕਰ ਹੈ। ਉਹ ਅੰਨ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ, ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ, ਘਿਉ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ, ਜੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਮਾਸ ਉਹ ਵੀ ਕੱਚਾ ਚੀਰ ਫਾੜ ਕੇ। ਗਾਂ, ਬੱਕਰੀ, ਭੇਡ, ਹਾਥੀ, ਘੋੜਾ, ਭੈਂਸ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਆਦਿ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਟੱਕਰ ਜਾਏ ਚੀਰ ਪਾੜ ਕੇ ਕੱਚਾ ਹੀ ਛੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ "ਸਿੰਘ ਰੁਚੈ ਸਦ ਭੋਜਨ ਮਾਸ" ਤੋਂ ਮਾਸ ਦਾ ਖਾਣਾ ਪਰਵਾਣ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਮਾਸ

ਖਾਇਆ ਕਰਨ, ਦੂਜੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਜੋ ਵੀ ਟੱਕਰ ਜਾਏ ਚੀਰ ਫਾੜ ਕੇ ਕੱਚੇ ਹੀ ਪਾਰ ਬੁਲਾਇਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਅੰਨ ਦੁੱਧ ਘਿਉ ਨਾਲ ਕਤਈ ਨਾਮਿਲਵਰਤਨ ਦਾ ਮਤਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲੈਣ।

(ਸ) ਮਾਸ ਪਵਿੱਤਰ ਗ੍ਰਿਸਤ ਨੋਂ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਨੀ ਰਚਨਾ ਵਾਰਾਂ ਦੀ ਵਾਰ ੨੩ ਦੀ ਪਉੜੀ ੧੩ ਵਿਚ ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬੱਕਰੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਉੜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:- ਹਸਤਿ ਅਖਾਜ ਗੁਮਾਨ ਕਰ, ਸੀਹੁੰ ਸਤਾਣਾ ਕੋਇ ਨਾ ਖਾਈ॥ **ਹੋਇ ਨਿਮਾਣੀ ਬੱਕਰੀ,** ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਵਡਿਆਈ ਪਾਈ॥ ਮਰਣੈ ਪਰਣੈ ਮੰਨੀਐ ਜੱਗ ਭੋਗ ਪ੍ਰਵਾਣ ਕਰਾਈ॥ ਮਾਸ ਪਵਿੱਤਰ ਗ੍ਰਿਸਤ ਨੋਂ, ਆਂਦਹੁੰ ਤਾਰ ਵਿਚਾਰ ਵਜਾਈ॥ ਚਮੜੇ ਦੀਆਂ ਕਰ ਜੁਤੀਆਂ, ਸਾਧੂ ਚਰਣ ਸ਼ਰਣ ਲਿਵ ਲਾਈ॥ ਤੂਰ ਪੁਖਾਵਕ ਮੜ੍ਹੀਦੇ, ਕੀਰਤਨ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਸੁਖਦਾਈ॥ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ"॥੧੩॥

ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਸਜਣ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ - 'ਮਾਸ ਪਵਿਤ੍ਰ' ਵਾਲਾ ਅਧਾ ਬੰਦ ਕੱਢ ਕੇ ਇਹ ਸਾਬਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਜੈਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਮੰਨੇ ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਮੁਸੱਨਫ ਨੇ ਵੀ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਸਿਖਾਂ ਲਈ ਮਾਸ ਦਾ ਖਾਣਾ ਪਵਿਤਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਪਰਤੂੰ ਅਜਿਹਾ ਸਮਝਣਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਦੇ ਉਕਾ ਹੀ ਉਲਟ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਹਾਥੀ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਗੁਮਾਨੀ ਸੁਭਾਉ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਬੱਕਰੀ ਦੀ ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਉਪਕਾਰ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਣ ਨਾਲ ਮਾਜਰਾ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਫ ਜੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਬੰਨੇ ਤਾਂ ਹਾਥੀ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਦਰਿੰਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਭਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗਊਆਂ, ਬੱਕਰੀਆਂ ਤੇ ਭੈਡਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਮਾਸਣਾਹਾਰੀ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਬੱਕਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਦਾ ਦੇਵੀ ਗੁਣ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੁਆਰਾ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਮਰਨਿਆਂ ਪਰਨਿਆਂ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮਾਸ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਸਮਝ ਕੇ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਯੱਗਾਂ ਵਿਚ ਦੁਧ ਦੀ ਖੀਰ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।ਉਸ ਦੀਆਂ ਆਂਦਰਾ ਦੀ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਤਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਵਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਚਮੜੇ ਦੀਆਂ ਜੱਤੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਸਾਧੂਜਨ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ। ਤੂਰ ਪਖਾਵਜ ਆਦਿਕ ਸਾਜ਼ ਮੜ੍ਹੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਗੱਲ ਕੀ ਬੱਕਰੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰਾਂ ਤੇ ਧਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੀਨ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵਡਿਆਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ । ਸੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਸਿੱਖ ਹਾਥੀ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਜ਼ੋਰਦਸਤਾਂ (ਕਮਜ਼ੋਰਾਂ) ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਦਰਿੰਦਾ ਨਾ ਬਣੇ ਸਗੋਂ ਪਰਉਪਕਾਰ ਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਤੱਕ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇਣੋਂ ਵੀ ਦਰੇਗ ਨਾ ਕਰੇ । ਇਹ ਹੈ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਸਲੀ ਭਾਵ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੁਆਰਾ ਮਾਸ ਦਾ ਮੰਡਨ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਖੰਡਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਹੋਰ ਇਕ ਅਸੂਲ ਦੀ ਗਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦੇਣੀ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਲਈ ਮਾਸ ਦਾ ਖਾਣਾ ਬਿਹਤਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਈ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵੀ ਕਰਦੇ, ਪਰੰਤੂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚਨਾ ਆਦਿ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੀ ਥਾਉਂ ਆਪ ਨੇ ਮਾਸ ਨਿਖੇਧੀ ਦੀ ਪ੍ਰੌੜਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਤਸਲੀ ਲਈ ਇਥੇ ਉਹ ਪਉੜੀਆਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਮੱਤ ਸੰਬਧੀ ਸਮੂਹ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀਆਂ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਦੇਖੋ ਵਾਰ ੨੫ ਪਉੜੀ ੧੭

"ਸੀਂਹੁ ਪਜੂਤੀ ਬੱਕਰੀ , ਮਰਦੀ ਹੋਈ ਖਿੜ ਖਿੜ ਹੱਸੀ।
ਸ਼ੀਂਹੁ ਪੁਛੇ ਵਿਸਮਾਦ ਹੋਇ, ਇਤ ਅਉਸਰ ਕਿਤਰਹਸ ਰਹੱਸੀ।
ਬਿਨਉਂ ਕਰੇਂਦੀ ਬੱਕਰੀ, ਪੁਤ੍ਰ ਅਸਾਡੇ ਕੀਚਨ ਖੱਸੀ।
ਅੱਕ ਧਤੂਰਾ ਖਾਂਦਿਆਂ, ਕੁਹਿ ਕੁਹਿ ਖੱਲ ਉਖੱਲ ਵਿਣੱਸੀ।
ਮਾਸ ਖਾਣ ਗਲ ਵਢ ਕੇ, ਹਾਲ ਤਿਨਾੜਾ ਕੌਣ ਹੋਵੱਸੀ।
ਗ਼ਰਬ ਗ਼ਰੀਬੀ ਦੇਹ ਖੇਹ, ਖਾਜ ਅਖਾਜ ਅਕਾਜ ਕਰੱਸੀ।
ਜਗ ਆਇਆ ਸਭ ਕੋਈ ਮਰੱਸੀ।"

ਵਾਰ ੩੭ ਪਉੜੀ ੨੧

"ਕੁਹੈ ਕਸਾਈ ਬੱਕਰੀ ਲਾਇ ਲੂਣ ਸੀਕ ਮਾਸ ਪਰੋਆ।
ਹਸ ਹਸ ਬੋਲੇ ਕੁਹੀਦੀ, ਖਾਧੇ ਅੱਕ ਹਾਲ ਇਹ ਹੋਆ।
ਮਾਸ ਖਾਣ ਗਲ ਚੁਰੀ ਦੇ, ਹਾਲ ਤਿਨਾੜਾ ਕਉਣ ਅਲੋਆ।
ਜੀਭੇ ਹੰਦਾ ਫੇੜਿਐ, ਖਉ ਦੰਦਾਂ ਮੁਖ ਭੰਨ ਵਗੋਆ॥"......

ਸਾਫ਼ ਫ਼ੈਸਲਾ

ਵਾਰ ੩੧ ਦੀ ਪਉੜੀ ੯ ਵਿਚ ਤਾਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਸਿੱਧਾਂ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਫ਼ੈਸਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਕਿ ਜੀਆਂ ਦਾ ਘਾਤ ਕਰਨ ਤੇ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਕੁੰਢੰਗਾ ਭਰਵਾਸਾ ਹੈ:- "ਜੇ ਕਰ ਉਧਰੀ ਪੂਤਨਾ, ਵਿਹੁ ਪਿਆਲਣ ਕੰਮ ਨਾ ਚੰਗਾ। ਗਨਿਕਾ ਉਧਰੀ ਆਖੀਐ, ਪਰ ਘਰਿ ਜਾਇ ਨ ਲਈਐ ਪੰਗਾ। ਬਾਲਮਿਕ ਨਿਸਤਾਰਿਆ, ਮਾਰੈ ਵਾਟ ਨ ਹੋਇ ਨਿਸੰਗਾ। ਬਦਿਕ ਉਧਰੇ ਆਖਿਅਨ, ਫਾਹੀ ਪਾਇ ਨਾ ਫੜੀਐ ਟੰਗਾ। ਜੇ ਕਾਸਾਈ ਉਧਰਿਆ, ਜੀਆਂ ਘਾਇ ਨ ਖਾਈਐ ਭੰਗਾ। ਪਾਰ ਉਤਾਰੇ ਬੋਹਿਥਾ, ਸੋਇਨਾਂ ਲੋਹ ਨਾਹੀ ਇਕ ਰੰਗਾ। ਇਤ ਭਰਵਾਸੇ ਰਹਿਣ ਕੁੰਡੰਗਾ॥"

(ਹ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬੱਕਰੇ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਣ ਸਮੇਂ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦਵਾਰਾ ਬੱਕਰੇ ਝਟਕਾਣ ਦੀ ਕਥਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਤਨਕੀਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਯੋਗ ਹਨ:-

(ੳ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਬੱਕਰੇ ਹੀ ਝਟਕਾਏ ਸਨ ਜਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਜਿੰਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ?

(ਅ) ਜੇ ਬੱਕਰੇ ਹੀ ਝਟਕਾਏ ਸਨ, ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਦੀ ਨੀਯਤ ਨਾਲ ਕਿ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੀ ਨੀਯਤ ਨਾਲ?

ਵਿਚਾਰ

ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਬੱਕਰੇ ਝਟਕਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਈਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਵਾਕ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ :- "ਹਮੂੰ ਮਰਦ ਬਾਯਦ ਸ਼ਵਦ ਸੁਖਨਵਰ॥ ਨਾ ਸਿਕਮੇ ਦਿਗਰ ਦਰ ਦਹਾਨੇ ਦਿਗਰ॥ (ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ ਹਕਾਯਤ ੧)

ਅਰਥਾਤ ਮਰਦ ਉਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੁਖਨਵਰ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਢਿਡ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੋਰ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਜਿਹੇ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ 'ਕੱਚਾ' ਕਿਹਾ ਹੈ। "ਜਿਨਿ ਮਨਿ ਹੋਰ ਮੁਖਿ ਹੋਰ ਸਿ ਕਾਂਢੇ ਕਚਿਆ॥"

ਇਸ ਲਈ (੧) ਅੰਦਰ ਬੱਕਰੇ ਝਟਕਾਣੇ ਤੇ ਬਾਹਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਕਿ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਝਟਕਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਜੈਸੀ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਕਦਾਚਿਤ ਸੋਭਾ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ; (੨) ਇਹ ਅਮਲ ਸੁਤਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਇਹ ਕੇਵਲ ਕਵੀ ਕਲਪਨਾ ਹੀ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ (੩) ਮਾਲੀ ਜਿਸ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਪਿਉਂਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਕਲਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਰੂਪ ਮਾਲੀ ਨੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਕਲਮ ਕੀਤੇ ਉਪਰੰਤ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਕੇ ਇਹ ਤਾਂ ਪਿਉਂਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਅਮਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪਰਤੱਖ ਪਰਮਾਣ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੇ ਯੁਕਤੀਆਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਦੂਜੀ ਤਨਕੀਹ ਬੇ-ਲੋੜੀ ਜਿਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਜੇ ਫ਼ਰਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਬੱਕਰੇ ਹੀ ਝਟਕਾਏ ਸਨ ਤਦ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਇਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਸਕੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਿਦਕ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਝਟਕਾਏ ਗਏ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੀ ਨੀਯਤ ਨਾਲ। ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਟਕ ਦੀ ਇਸ ਰਚਨਾ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਦਰੇ ਵੀ ਵਰਨਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹਾਂ ਬੱਕਰਿਆਂ ਦਾ ਮਹਾਂਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਭੋਜਨ ਕੀਤਾ।

(ਕੁਠੇ) ਦੀ ਥਾਂ ਝਟਕਾ

ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਇਹ ਕਲਪਨਾ, ਕਿ -"ਕੁਠਾ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ" ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਝਟਕਾ ਬਿਨਾਂ ਸੰਘ ਖਾ ਲੈਣਾ, ਬਿਲਕੁਲ ਬੋਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਤਾ ਪਰਮਾਣ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਤੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੈਸੇ:-

(੧) "ਰੋਜਾ ਧਰੈ ਮਨਾਵੈ ਅਲਹੁ ਸੁਆਦਤ ਜੀਅ ਸੰਘਾਰੈ"॥ (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

(੨) "ਹਿੰਸਾ ਤਉ ਮਨ ਤੇ ਨਹੀਂ ਛੂਟੀ ਜੀਅ ਦਇਆ ਨਹੀਂ ਪਾਲੀ॥" (ਸਾਰੰਗ ਪਰਮਾਨੰਦ ਜੀ)

(੩) "ਹੇਰਾ ਰੋਟੀ ਕਾਰਨੇ ਗਲਾ ਕਟਾਵਹਿ ਕਉਨੁ॥" (ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ)

(੪) "ਜੀਅ ਬਧਹੁ ਸੁ ਧਰਮ ਕਰ ਥਾਪਹੁ ਅਧਰਮ ਕਹਹੁ ਕਤ ਭਾਈ॥
ਆਪਸ ਕਉ ਮੁਨਿਵਰ ਕਰਿ ਥਾਪਹੁ ਕਾਕਉ ਕਉਨ ਹਵਾਲ॥" (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ ਜੀ)

(੫) "ਜੀਅ ਜੋ ਮਾਰਹਿ ਜ਼ੋਰ ਕਰਿ ਕਹਿਤੇ ਹਹਿ ਜੋ ਹਲਾਲ॥
ਦਫਤਰ ਲੇਖਾ ਮਾਗੀਐ ਹੋਇਗਾ ਕਉਨ ਹਵਾਲ॥" (ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ)

(੬) "ਜੇ ਸਭ ਮਹਿ ਏਕ ਖੁਦਾਇ ਕਹਿਤ ਹਉ ਤਉ ਕਿਉ ਮੁਰਗੀ ਮਾਰੈ॥" (ਬਸੰਤ ਕਬੀਰ)

(੭) "ਅਸੰਖ ਗਲ ਵਢ ਹਤਿਆ ਕਮਾਹਿ॥" (ਜਪੁਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ)

(੮) " ਮਜ਼ਨ ਤੇਗ ਬਰ ਖੂਨਿ ਕਸ ਬੇ ਦਰੇਗ॥" (ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ)

ਅਰਥਾਤ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗਰਦਨ ਤੇ ਬੇਦਰੇਗ ਹੋ ਕੇ ਤਲਵਾਰ ਨਾ ਚਲਾ। ਉੱਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ, ਕਿ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਹਿੰਸਾ, ਹੱਤਿਆ, ਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਾਨਵਰ ਦੀ ਜਾਨ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਹਰ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਹਿੰਸਾ, ਹੱਤਿਆ ਜਾਂ ਜ਼ੁਲਮ ਹੀ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਹਲਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਨਿਰਦਈ ਤੇ ਬੇਦਰੇਗ ਹੈ, ਅਰ ਝਟਕਾਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਬੇਰਹਿਨ ਤੇ ਹਿੰਸਕ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਾਨਵਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਕੱਢੂ ਤੇ ਮਾਸ ਖਾਊ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਹਨ। ਇਥੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਵਾਕ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਢੁਕਦਾ ਹੈ ਕਿ :-"ਉਨ ਝਟਕਾ ਉਨ ਬਿਸਮਿਲ ਕੀਆ ਦਇਆਂ ਦੋਹਾਂ ਤੇ ਭਾਗੀ॥ ਕਹਿਤ ਕਬੀਰ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸੰਤਹੁ ਆਗ ਦੋਹਾਂ ਘਰ ਲਾਗੀ॥" ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਕੁਠਾ' ਸ਼ਬਦ 'ਮਾਰੇ' ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੈਸੈ:- "ਭਾਉ ਦੁਯਾ ਕੁਠਾ॥"

ਤਵਾਰੀਖ਼ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਹਿੱਸਾ 1 ਦੇ ਪੰਨਾ ੯੧ ਤੋਂ ੯੪ ਤੱਕ ਜਨੇਊ ਪਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ- "ਗਿਆਰਵੇਂ ਸਾਲ ਵਿਚ ਹਰਦਿਆਲ ਪ੍ਰੋਹਤ ਬਾਬੇ ਜੀ ਨੂੰ ਜਨੇਊ ਪਾਉਣ ਲਗਾ, ਤੇ ਬੱਕਰਾ ਮਾਰਿਆ, ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸਲੋਕ ਬੋਲਿਆ- "ਤਗ ਕਪਾਹਹੁ ਕਤੀਐ ਬਾਹਮਣ ਵਟੈ ਆਇ, ਕੁਹਿ ਬਕਰਾ ਰਿੰਨ੍ਹਿ ਖਾਇਆ ਸਭ ਕੋ ਆਖੈ ਪਾਇ"... ਬਾਬੇ ਆਖਿਆ ਪਰੋਹਤ ਜੀ ! ਤੁਸੀਂ ਕਪਾਹ ਦਾ ਜੰਞੂ ਵੱਟ ਕੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਕੀਤਾ, ਨਿਉਤਾ ਦੇ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬੁਲਾਏ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਵਾਦ ਵਾਸਤੇ ਬੱਕਰਾ ਮਾਰਿਆ, ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵੀ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਹੋਇ ਲਈ ਵੀ "ਕੁਹਿ" (ਕੁਨਾ) ਪਦ ਵਰਤਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂ ਕਿ ਖਤਰੀ ਲੋਕ ਹਲਾਲ ਨਹੀਂ ਝਟਕਾ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਜਿਆ। ਤਾਂ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ "ਕੁਠਾ" ਪਦ ਝਟਕੇ, ਹਲਾਲ ਅਥਵਾ ਹਰ ਇਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਹੋਏ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਦਰ ਜੀ ਦਾ "ਕੂਠੇ" ਦੀ ਮਨਾਹੀਂ ਤੋਂ ਇਹੀ ਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਮਾਸ ਨਾ ਖਾਧਾ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨੀਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ।

(੨) ਜੇ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਲਈ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਏ ਕਿ 'ਕੁਠਾ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ' ਤੋਂ ਇਹ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਕਿ ਝਟਕਾ ਬੇਸ਼ੱਕ ਖਾ ਲੈਣਾ ਤਾਂ ਏਸ ਕੁਰਹਿਤ ਵੱਲ ਵੀ ਖਿਆਲ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ - ਤੁਰਕਣੀ ਗਮਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਸੈਂਸ ਵਿਚ 'ਕੁਠਾ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ' ਤੋਂ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਦਰੁਸਤ ਸਮਝੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਕਿ ਝਟਕਾ ਬਿਸ਼ਕ ਖਾ ਲੈਣਾ' ਓਸੇ ਹੀ ਸੈਂਸ ਵਿਚ 'ਤਰਕਨੀ ਗਮਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ' ਤੋਂ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਦਰੁਸਤ ਮੰਨਣੀ ਪਵੇਗੀ ਕਿ ਹੋਰ ਹਰ ਮਜ਼੍ਹਬ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਰਵਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਅਜਿਹੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਬੁਧਵਾਨ ਮਨੁੱਖ ਮੰਨਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਅਯੋਗ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਠਾ ਮਨਾਹੀਂ ਤੋਂ ਝਟਕੇ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਕਰ ਲੈਣਾ ਵੀ ਅਯੋਗ ਹੈ।

(੩) ਜੇ 'ਕੁਠਾ' ਤੇ 'ਝਟਕਾ' ਦੋਵੇਂ ਪਦ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਉਪੇਖਿਆ ਦੇ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਾਪੇਖਸ਼ਕ ਵੀ ਮੰਨੇ ਜਾਣ, ਤਦ ਵੀ ਝਟਕੇ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕੁਰਹਿਤਾਂ **ਬੱਜਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ** ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਕਹੀਆ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚੋਰੀ, ਯਾਰੀ, ਠੱਗੀ, ਝੂਠ, ਕਪਟ, ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ, ਮਾਸ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿ ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਬੱਜਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਇਹ ਚਾਰ ਹਨ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਦੇ ਅਸਲੋਂ ਹੀ ਪਤਿਤ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ। ਹੋਰ ਐਬ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਆਪਣੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਰਹੇਗਾ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਆਸ ਹਰ ਸਮੇਂ ਬਣੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਕੁਠਾ, ਤਮਾਕੂ, ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਤੇ ਤੁਰਕਣੀ ਗਮਨ, ਇਹ ਚਾਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀਆਂ ਮੁਥਾਜ ਹਨ। ਕੁਠਾ ਬਣਾਨ ਵਾਲੇ ਕਸਾਈ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਕੇਸ ਕਟਣ ਵਾਲੇ ਨਾਈ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਤਮਾਕੂ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਹੁਕਈ,

ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਤੁਰਕਣੀ ਤਾਂ ਹੋਈ ਈਂ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਬੀਜ ਦੀ ਰੱਖਕ, ਸੋ ਇਨ੍ਹਾ ਚਹੁੰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਿਆਗ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਤੇ ਵਧੀਕ ਤਾੜਨਾਂ ਕਰਨੀ ਮੁਨਾਸਬ ਸਮਝੀ ਤਾਂ ਤੇ ਬੱਜਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਦੇ ਨਿਖੇਧ ਦਾ ਭਾਵ ਕਦਾਚਿਤ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਤਮਾਕੂ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਲਈ ਜਾਵੇ, ਕੁਠੇ ਦੀ ਥਾਂ ਝਕਟਾ ਖਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਤੁਰਕਣੀ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਰ ਸਭ ਭਾਂਤ ਦੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ......। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਸ ਗੁਰੂ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(੪) ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਅਜਿਹਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਵੀ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਇਹ ਜਰੂਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਕਿ- "ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੱਖ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਭਿਆਨਕ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀ ਧਰ ਜੀ ਦੀ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਲਈ ਸਾਰਾ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਉਪਕਾਰ ਦਾ ਰਿਣੀ ਹੈ। ਗ਼ੈਰ-ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਸ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀ ਕੁੱਠੇ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਤੇ ਝਟਕੇ ਦਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਕਰ ਲੈਣਾ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ (ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਗਿਆਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਣ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ, ਕਿ ਮਾਸ ਉਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਫ਼ਲਸਰੂਪ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਮਾਸ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਾਮਧਾਰੀ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਹੈ।

(ਖ) ਮਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਸੰਕੇਤ

ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਮਹਾਂਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੇ ਨੇਮ ਨਾਲ ਸਤਕਾਰਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ "ਮਹਾਂਪ੍ਰਸ਼ਾਦ" ਸਬਦ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ। ਹਾਂ ! ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਬਾਜੇ ਭਾਈ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ- "ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪ ਦੀ ਬਖਸ਼ ਹੋਈ ਦਾਤ ਵਿਚੋਂ ਮਹਾਂਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਦੇਗ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ" ਪਰੰਤੂ ਅਜਿਹਾ ਰਿਵਾਜ਼ ਪਾਣਾ ਸਿੱਖ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਨਵਾਜ਼ਬ ਹੈ । ਦੂਜੇ ਇਹ ਨਾਮ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਮਾਸ ਵਾਸਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭੋਗ ਲਵਾਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪਾਵਨ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਭਾਰੀ ਮਨਮਤ ਹੈ। ਤੀਜੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਬਜਾਏ ਖੁਦ ਇਕ ਸੋਹਣਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਪਰੰਪਰਾਂ ਤੋਂ ਚਲਾ ਆਇਆ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰਸ ਪਦ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

ਮਾਸ ਦਾ ਨਾਮ ਮਹਾਂਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਾਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਕਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੰਤ੍ਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਭੈੜੀਆਂ ਤੇ ਨਿਖਧ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਤੇ ਉੱਤਮ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਿੰਗਾਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੈਸੇ ਮੱਛੀ ਨੂੰ "ਜਲ ਤੁੰਬਕਾ" ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ "ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ" ਅਤੇ ਭੈਰਵੀ ਚਕ੍ਰ ਦੇ ਮੇਲੇ ਵੇਲੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਦੀ ਕੈ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਾਮ "ਮਹਾਂਸਿੱਧ" ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਚਕਰਵਰਤੀ ਮਹਾਂਪਰੁਰਖ ਦੀ ਉਪਮਾ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਲਾਲਖਾਨੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਜੋ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਦੀ ਗਟਕ ਜਾਏ, ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵੇਸਵਾ ਦੇ ਘਰ ਹੀ ਬਿਰਾਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚਕਰਵਰਤੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। -"ਹਾਲਾਂ ਪੀਬਤੀ ਦੀਖਸ਼ਿਤ ਸੈ ਮੰਦਰੇ ਸਪੁੱਤੇ ਨਿਸ਼ਾਯਾਂ। ਗਣਿਕਾ ਗ੍ਰਹੇਸੂ ਵਿਰਾਜਤੇ ਸਾ ਕੌਲਵ ਚਕਰਵਰਤੀ॥" ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕ ਸੰਕੇਤ ਹਨ ਜਿਨੰਾਂ ਨੂੰ ਸਭਿਯਾਤਾ ਦੇ ਉੱਕਾ ਹੀ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਿਖਣਾ

ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੁਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਰੋਚਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਿੰਗਾਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਕੇਵਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਦੂਜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਖਧ ਸਮਝ ਕੇ ਨਫ਼ਰਤ ਨਾ ਕਰਨ। ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਭਰਾਵਾਂ ਵਲੋਂ **ਮਾਸ ਜੈਸੀ ਨਿਖਿਧ ਅਤੇ ਅਮਨੁੱਖੀ ਖੁਰਾਕ ਤੇ ਵੀ "ਮਹਾਂਪ੍ਰਸ਼ਾਦ" ਦਾ ਲੇਬਲ ਇਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਹੀ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਭੈੜੀ ਅਰ ਨਾ ਖਾਣ ਯੋਗ ਖੁਰਾਕ ਸਮਝਕੇ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਘ੍ਰਿਣਾ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।**

ਪੂਜਨੀਯ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਚ ਇਕ ਬੜੀ ਸੁੰਦਰ ਪਉੜੀ ਉਚਾਰੀ ਹੈ, ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ,-"ਮਹੁਰਾ ਮਿਠਾ ਆਖੀਐ ਰੁਠੀ ਨੂੰ ਤੁਠੀ॥ ਬੁਝਿਆ ਵੱਡਾ ਵਖਾਣੀਐ, ਸਾਵਾਰੀ ਕੁੱਠੀ॥ ਜਲਿਆ ਠੰਡਾ, ਗਈਨੋ ਆਈ, ਤੇ ਉਠੀ॥ ਅਹਿਮਕ ਭੋਲਾ ਆਖੀਐ ਸਭ ਗਲ ਉਪੱਠੀ॥ ਉਜੜ ਤ੍ਰੁਟੀ ਬੇਮੁਖਾ, ਤਿਨ ਆਖਯ ਵੁੱਠੀ॥ ਚੋਰੈ ਸੰਦੀ ਮਾਉਂ ਜਿਉਂ, ਲੁਕ ਰੋਵੈ ਮੁਠੀ॥ (ਵਾਰ ੩੪ ਪਉੜੀ ੧੪)

ਸੋ ਇਸ ਪਉੜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਵੇਂ ਮਹੁਰੇ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ, ਰੁੱਠੀ ਨੂੰ ਤੁੱਠੀ, ਬੁਝੇ ਨੂੰ ਵਡਾ, ਕੋਹੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਸਵਾਰੀ ਹੋਈ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੜੇ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਨੇ ਠੰਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਗਈ ਅੱਖ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਨੇ ਆ ਗਈ, ਵਿਧਵਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਬਹਿ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਠ ਗਈ ਹੈ, ਅਹਿਮਕ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਇਹ ਬੜਾ ਭੋਲਾ ਆਦਮੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਹੱਡੀਆਂ ਤੇ ਮਾਸ ਦੀਆਂ ਬੋਟੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਮਹਾਂਪ੍ਰਸ਼ਾਦ। ਤਾ ਤੇ ਬਕੋਲ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਸ ਨੂੰ ਮਹਾਂਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕਹਿਣਾ ਪੁੱਠੀ ਤੇ ਮਨਮਤੀ ਸੰਕੇਤ ਹੈ।

(ਗ)ਮਾਸ ਤੇ ਬੀਰਤਾ

ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਸਜੱਣਾਂ ਦਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਵੀ ਕਪੋਲ ਕਲਪਨਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸ ਨਾਲ ਦਲੇਰੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਜ਼ਾਤੀ ਅਰ ਧਰਮ ਲਈ ਜੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਅਜਿਹੇ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਬਹਾਦਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਮਾਸ ਅਹਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦੇ ਉਹ ਜੌਹਰ ਦਿਖਾਏ ਹਨ ਜਿੰਨਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਮਾਣ ਹੈ। ਇਥੇ ਕੁਝ ਉਦਾਰਣਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲਈ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ-

੧. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਾਰੇ ਸਾਹਿਬਜਾਦੇ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਤੇ ਪਲੇ ਸਨ, ਕਿ ਮਾਸ਼ ਤਾ ਕਿਤੇ, ਕਈ ਵਾਰ ਰੋਟੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਫਾਕੇ ਹੀ ਕੱਟਨੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਾਧਾ, ਪਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੂਰਬੀਰਤਾ, ਦਲੇਰੀ ਅਤੇ ਜੰਗੀ ਸਪਿਰਿਟ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

੨. ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਅਨੰਦਪੁਰੇ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦੀ ਖਾਤਰ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਆਹੂ ਲਾਹੁੰਦੇ ਰਹੇ, ਕਈ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤਕ ਫਾਕੇ ਕੱਟਦੇ ਤੇ ਟਾਹਲੀਆਂ ਦੇ ਪੱਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਕਿਤਿਉਂ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਅਨੰਦਪੁਰ ਤੇ ਸਰਸੇ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ, ਸਰਸਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ, ਤੇ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੇਠ ਜਿਸ ਬਹਾਦਰੀ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨਗੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ, ਉਹ ਅਨੂਪਮ ਹੈ। ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਤਾਂ ੪੦ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਦੱਸ ਲੱਖ ਸੈਨਾ ਦਾ ਜੋ ਦੁੰਬੇ ਖਾ ਖਾ ਕੇ ਪਲੀ ਹੋਈ ਸੀ ਐਸਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ, ਕਿ ਤੋਬਾ ਤੋਬਾ ਕਰਾ ਦਿਤੀ।

੩. ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਚੰਦ ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੱਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਸਲਾਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਾਂਧਾ।

੪. ਸ੍ਰ ਮਾਨ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ਦਇਆ ਸਿੰਘ, ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ , ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜਿੰਦਗੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰਮ ਦੀ ਬੇਦੀ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਬੂਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

੫. ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਖਾਤਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਕੇ ਮੁਕਤਿਆਂ ਬਾਬਤ ਵੀ ਕਿਸੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕਿ ਉਹ ਮਾਸ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

੬. ਉਹ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਹਿਬਜਾਦਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਯੋਗ ਬਦਲਾ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲੱਭ ਕੇ ਸਿੰਘਾਰਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ ਦੁੰਬੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਖਾਨ ਬਹਾਦਰ ਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ਼ਾਂ ਦੇ ਜਰਨੈਲ ਥਰ ਥਰ ਕੰਬਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਅਹਿੰਸਕ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਨਵ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਨ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਾਂਦਾ।

੭. ਭਾਈ ਮੁਤਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੈਸੇ ਬਹਾਦਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਸਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਮਸੇ ਰੰਘੜ ਦਾ ਸੀਸ ਕਟ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ, ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਸਨ ਖਾਂਦੇ।

੮. ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿਆਨੀ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾਣ ਵਾਸਤੇ ਅੰਗ ਅੰਗ ਕਟਾ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਜਾਮ ਪੀਤਾ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਸਨ ਖਾਂਦੇ।

੯. ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿਖ ਸ਼ਹੀਦ, ਜੋ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਮਾਰੀਦੇ ਮਾਰੀਦੇ ਫਿਰਦੇ, ਕਦੇ ਕਾਹਨੂੰ ਵਾਣ ਦੇ ਛੰਭ ਵਿਚ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਦੇ, ਕਦੇ ਉਹ ਪੀਲੂੰ ਤੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਪਤੇ ਧੂ ਧੂ ਕੇ ਪੇਟ ਪੁਜਾ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਵਾਸਤੇ ਮਰ ਮਿਟਣ ਦੀ ਸਪਿਰਿਟ ਰਖਦੇ ਸਨ।

੧੦. ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ, ਜਿੰਨ੍ਹਾ ਨੇ ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਵਿਚ ਰਿਆਸਤੀ ਫੌਜਾ ਦਾ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ। ਤੋਪਾਂ ਅੱਗੇ ਛਾਤੀਆਂ ਤਾਣ ਕੇ ਅਤੇ ਹੱਸ ਹੱਸ ਫਾਂਸੀਆਂ ਤੇ ਲਟਕੇ। ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਘਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਤਕ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪੀਂਦੇ।

੧੧. ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੋਲ ਘੰਟਾ ਘਰ ਵਾਲੇ ਮੈਦਾਨ ਬੁੱਚੜਖਾਨਾ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਬੁੱਚੜਖਾਨੇ ਦੀ ਕੰਧ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਂ ਸੀ, ਗਊਆਂ ਦਿਨ-ਦਿਹਾੜੇ ਕਤਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਮਾਸ ਦੀਆਂ ਬੋਟੀਆਂ ਤੇ ਹੱਡੀਆਂ ਇਲ੍ਹਾ ਚੁੱਕ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮਧਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਸੁਟਦੀਆਂ ਸਨ। ਕੁਝ ਨਾਮਧਾਰੀ ਬਜੁਰਗ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਜਰ ਨਾ ਸਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਬੁੱਚੜਖਾਨੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਕੇ ਗਊਆਂ ਦੇ ਰੱਸੇ ਕੱਟ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਟਕ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਉਪਰੰਤ ਬੁੱਚੜਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਲਲਕਾਰਿਆ ਤੇ ਕਟ ਵਢ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਚਹੁੰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਬੁੱਚੜਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੀਆ ਟਿਕਟਾਂ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਅਸਾਰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪ ਬਾਲ ਬਾਲ ਬੱਚ ਕੇ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਪੁਲਸ ਲਾ ਵਾਹ ਰਹੀ, ਪਰ ਉਹ ਅਸਲ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਨਾ ਹੋ ਸੱਕੀ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਉਹ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕੁਤਵਾਲੀ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੁਰਮ ਦਾ ਇਕਬਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਕਿ "ਅਮਕੀ ਤਾਰੀਖ ਜੋ ਕਾਤਲਾਂ ਦੀ ਵਾਰਦਾਤ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਅਸੀਂ ਹਾਂ।" ਉਹਨਾਂ ਦਾ

ਸਾਧੂਅਨਾ ਲਿਬਾਸ ਤੇ ਸੁਭਾਉ ਵੇਖ ਕੇ ਕੁਤਵਾਲ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਛੇਕੜ ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੱਬੇ ਹੋਏ ਸ਼ਸ਼ਤ੍ਰ ਬਰਾਮਦ ਕਰਵਾਏ ਤਾਂ ਨਿਸਚਾ ਆਇਆ। ਸ਼ਿਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫਾਸ਼ੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੱਖ ਫਾਂਸੀ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। ਫਾਂਸੀ ਦੇਣ ਲਈ ਤੰਦੀ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਚੀਜ਼ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਗਲਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਛੋਹਣ ਦਿਆਂਗੇ। ਫੇਰ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਰੇਸ਼ਮੀ ਰੱਸੇ ਵੱਟੇ ਗਏ। ਫਾਂਸੀ ਲਈ ਰੇਸ਼ਮੀ ਰੱਸੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਆਗ੍ਰਹ ਕਰਨ ਤੇ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਛੇਕੜ ਸਿੰਘ ਹਸਦ ਹਸਦੇ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਦੇ ਜੈਕਾਰੇ ਛੱਡਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ । ਇਹ ਸ਼ਹੀਦ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਭੋਜਨ ਤੇ ਹੱਥ ਦਾ ਪਾਣੀ ਤਕ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪੀਂਦੇ।

੧੨. ਲਾਰਡ ਹਾਡਿੰਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਾਜਪੋਸ਼ੀ ਦੀ ਰਸਮ ਬਾਬਤ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਜਦ ਸ਼ਾਹੀ ਦਰਬਾਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਰੱਸਾ ਕੱਸੀ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹਿਤ ਸਰਕਾਰੀ ਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਟੀਮਾਂ ਤੋਂ ਜਿਸ ਟੀਕ ਨੇ ਬਾਜ਼ੀ ਜਿੱਤ ਕੇ ਅਵੱਲ ਦਰਜੇ ਦਾ ਇਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਸੀ, ਜੋ ਢੋਟੀਆਂ ਜਿਲਾਂ ਲਾਇਲਪੁਰ ਦੀ ਵਸਨੀਕ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਯੂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਨਹੀ ਸੀ ਮਾਸ਼ ਵਰਤਿਆ। ਜਿਤੇਂਦ੍ਰਯ ਰਹਿਣਾ, ਬਦਾਮ, ਘਿਉ ਤੇ ਦੁੱਧ ਵਰਤਣ ਤੇ ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰੀਰਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਰਾਜ਼ ਗੁਪਤ ਸੀ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਜੱਥੇਦਾਰ ਮਹੰਤ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਲੰਮੇ) ਅਜੇ ਤਕ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਜੋ ਬ੍ਰਿਧ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਦੋ ਦੋ ਆਦਮੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਤਕੜੇ ਹਨ।

੧੩. **ਬਾਬਾ ਦਰਗਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ**

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਬਚਲੀ ਚੌਜ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਦਰਗਾਹਾ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਨਰਮਲੇ) ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਮੇਤ ਦੱਖਣ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕਨਖਲ (ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ) ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਬਿ: ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਕਖਾਂ ਦੀਆਂ ਝੋਪੜੀਆਂ ਬਣਵਾਈਆਂ। ਆਪ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤਕ ਪਿੱਪਲ ਦੇ ਇਕ ਰੁੱਖ ਉੱਤੇ ਹੀ ਬਿਰਾਜਦੇ ਰਹੇ । ਆਪ ਚੋਟੀ ਦੇ ਤੀਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਸਨ। ਇਕਵਾਰ ਉਸ ਕਸਬੇ ਦੇ ਰਾਏ ਅਹਿਮਦ ਰਾਜਪੂਤ ਉਤੇ ਨਜੀਬਾ ਬਾਦ ਦੇ ਰੁਹੇਲਿਆਂ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਰੁਹੇਲਿਆਂ ਤੇ ਪਿੱਪਲ ਤੋਂ ਹੀ ਐਸੀ ਬਾਣ ਵਰਖਾ ਸ਼ੁਰੂ ਰੱਖੀ ਕਿ ਰੁਹੇਲਿਆਂ ਦੇ ਛੱਕੇ ਛੁੱਡਾ ਦਿਤੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੰਗਾ ਤੋਂ ਪਾਰ ਰਾਏ ਅਹਿਮਦ ਦੇ ਕਸਬੇ ਵਲ ਵਧਣ ਨਾ ਦਿਤਾ। ਜਦ ਰਾਏ ਅਹਿਮਦ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਏਸ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਤਾਂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਜਿੱਥੋਂ ਤੀਕ ਚਾਹੋ ਘੋੜਾ ਫੇਰ ਕੇ ਜਮੀਨ ਵਲ ਲਵੋ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਿਰਕਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਰਾਏ ਅਹਿਮਦ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਸੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਝੁੱਗੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਵਾੜਾ ਵਗਲ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਸੰਤ ੧੭੯੩ ਬਿ: ਵਿਚ ਇਸ ਜਮੀਨ ਬਾਬਤ ਇਕ ਪਟਾ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਵਾਰਸਾਂ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਬਾਬਾ ਦਰਗਾਹਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਬਾ ਦਰਗਾਹਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੂਰਨ ਯੋਗੀ ਰਾਜ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸਨ, ਜੋ ਮਾਸ ਅਹਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨਿਖਿੱਧ ਸਮਝ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਲਾਗੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਛੂੰਹਦੇ ਸਨ।

ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਿੱਖ

ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਾਬੇ ਬੰਦੇ ਪ੍ਰਯੰਤ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਸੂਰਬੀਰ ਯੋਧੇ ਆਪਣੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਾਂ ਵਿਤੀਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹੁਲੀਆ ਦੈਵੀ ਅਤੇ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ।

ਭਰਵੇਂ ਚੇਹਰੇ, ਸਿਧੇ ਦਾੜ੍ਹੇ, ਸਿੱਧੇ ਤੇ ਚਿੱਟੇ ਦਸਤਾਰੇ, ਖੁਰਾਕ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਾਲੀ, ਅਕਾਸੀ ਬਿਰਤੀ ਸਾਗ (ਸਬਜ਼ੀ) ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ, ਧਰਮ, ਅਧਰਮ, ਕਰਮ ਅਤੇ ਅਕਰਮ, ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖਾਸ ਖੂਬੀਆਂ, ਅਤੇ ਗੁਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਰਾਜਸੀ ਕਾਰੋਬਾਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਠਾਠ, ਜੋੜ ਮੇਲੇ ਕਰਨੇ, ਹੋਮ ਯੱਗ ਕਰਾਣੇ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਰਖਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਸੀ। ਦੇਖੋ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਐਡੀਸ਼ਨ ੬ ਪੰਨਾ ੧੧੦੮:-

"ਕਬਿੱਤ ਸੂਧੇ ਦਾੜੇ ਮੁੱਖ ਅੱਛ ਦਸਤਾਰੇ ਸ੍ਵੇਤ ਸ੍ਵੱਛ,
ਕਟਿ ਪ੍ਰਤੱਛ ਕੱਛ, ਪੱਛ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਧਾਰਤੇ ।
ਜੀਵਕਾ ਪਿਗੰਬਰੀ ਥੀ, ਅੰਬਰੀ ਰਖਤ ਚਾਲ,
ਕੰਬਰੀ ਪਟੰਬਰੀ ਤੇ ਅਧਿਕ ਸੰਭਾਰਤੇ ।
ਰਾਜ ਸਾਗ ਖਾਇਕੈ ਦਰਾਜ ਕਾਜ ਕੀਨ ਆਛੇ,
ਧਰਮ ਅਧਰਮ ਸੁਕਰਮ ਵਿਚਾਰਤੇ ।
ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਠਾਠ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੂ ਕੇ ਪਾਠ
ਜੋਵ ਮੇਲਾ ਮਾਹਿ ਰਾਠ ਕਾਠ ਨ ਸੰਭਾਰਤੇ।
ਸੂਰਮੇ ਅਪਾਰ ਥੇ, ਉਦਾਰ ਤਬ ਸਿੰਘ ਸਾਰੇ,
ਰਾਜ ਸਾਜ ਪਾਇਂ ਕੇ ਨ ਹੋਏ ਅਭਿਮਾਨੀ ਥੇ।
ਹੋਮ ਜਗ ਕਰਵਾਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਬਟਵਾਤੇ,
ਰੋਣਕ ਰਖਾਤੇ ਸਭ ਸ਼ਬਦ ਜਬਾਨੀ ਥੇ।
ਦੇਤੇ ਜੋ ਕਿਸਾਨ ਆਨ ਲੇਤੇ ਸਿੰਘ ਮੋਦ ਮਾਨ,
ਹਨੇ ਹਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਕਰਤ ਮਹਾਨੀ ਥੇ।
ਦਾਨੀ ਥੇ, ਗੁਮਾਨੀ ਥੇ, ਇਮਾਨੀ ਥੇ, ਜਹਾਨੀ ਬੀਰ,
ਦੇਵਗਣ ਸਾਨੀ ਥੇ ਬਿਦੇਹ ਸਮ ਗਿਆਨੀ ਥੇ"।

ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ

ਸਾਗ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤਾ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇ ਫ਼ਲਸਰੂਪ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਰਨੈਲਾਂ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੇਠ ਦੁੰਬੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਚਣੇ ਚੁਬਾਏ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਔਲਾਦਾਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ ਸਹਿਮ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਿੰਘਾਂ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ ਕਾਬਲ ਤੇ ਕੰਧਾਰ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਕੰਬਦੀਆਂ ਸਨ।

ਰਾਜ ਨਸ਼ਟ

ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦ ਧਰਮਾਤਮਾ ਬੀਰ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਕੂਚ ਕਰ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਸ਼ਈਆਂ ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ ਤੇ ਕਬਾਬੀਆਂ ਨੇ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਤੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਆਲੀਸ਼ਧਾਨ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ। ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਬਦਲ ਗਈ ਹੈ, ਪਹਿਰਾਵਾ ਹੋਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਚਿੱਟ ਤੇ ਸਿੱਧੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਸਤਾਰੇ ਛਡ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਭਾਰੀਆਂ ਭਾਰੀਆਂ ਟੇਡੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਬੰਨਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਕੱਛਾ ਲਾਹ ਕੇ ਧੋਤੀਆਂ ਗਰਾਰੇ (ਸਲਵਾਰਾਂ) ਤੇ ਤਹਿਮਤ ਬੰਨ੍ਹ ਲਏ ਹਨ। ਗੱਲ ਕੀ ਸਿੱਖਾਂ

ਸਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਅਹਾਰ ਆਚਾਰ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਅਜਿਹਾ ਭ੍ਰਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਰੂਪ ਗਊ ਨੂੰ ਉਹ ਕਸਾਈ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿੱਸਣ ਲਗਾ। ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਸਿੱਖੀਂ ਮਾਨੋ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਗਮਨ ਕਰ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਿਖੀ ਦੀ ਭੈੜੀ ਸ਼ਕਲ ਛਿਨਾਰ ਰੰਨ ਵਾਂਗ ਬਣ ਠਣ ਕੇ ਦੇਸ ਦੇ ਗਲ ਪੈ ਗਈ ਹੈ। ਇਕਨਾਂ ਨੇ ਦਾੜ੍ਹੀਆਂ ਪਾੜ੍ਹਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਮੋਚਨੇ ਨਾਲ ਵਾਲ ਪੁੱਟਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਕਈ ਉਸਤਰਿਆਂ ਨਾਲ ਲੱਤਾਂ ਨੂੰ ਖੁਰਚਣ ਲਗੇ, ਕਈ ਮੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਝਾੜੀਆਂ ਵਾਂਗ ਪੁੱਟਣ ਲਗੇ ਕਈ ਚਿੱਟੀਆਂ ਦਾੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਕਲਪ ਲਾ ਕੇ ਕਾਲੀਆਂ ਪੂਛਾਂ ਬਣਾਨ ਲਗ ਪਏ। ਗੱਲ ਕੀ ਖਾਨਦਾਨੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਨਾਲ 'ਸਿੰਘ' ਸ਼ਬਦ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਕਸਾਈ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਰੂਪ ਗਊ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ:

"ਕਬਿੱਤ – ਔਰੇਂ ਰੀਤ ਔਰੇਂ ਮੀਤ, ਔਰੇਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਪ੍ਰੀਤ,
ਖ਼ਾਬ ਪਹਿਰਾਨ ਗਿਆਨ ਮਾਨ ਐਰੈਂ ਜਨਕੈ।
ਡਾਰੇ ਦਸਤਾਰੇ ਸਾਫੇ ਭਾਰੇ ਹੈਂ, ਸੰਭਾਰੇ ਆਛੈ,
ਕਛੈਂ ਤਜ ਗਏ ਧੋਤੀ ਸੁੱਥੂ ਤੰਗ ਤਨਕੈ।
ਧਾਰੇ ਹੈਂ ਗਰਾਰੇ ਤੰਬੇ ਤਹਿਮਤ ਅਧਿਕ ਲੰਬੇ,
ਜਿਨ੍ਹੈਂ ਦੇਖ ਸਿਖੀ ਗਊ ਕੰਬੈ ਤੁਰਕ ਗਨਕੈ*।
ਸਿੱਖੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਕੀ ਸੁ ਕੀਆ ਪਰਦੇਸਗੀ,
ਅਸਿੱਖੀ ਪਰੀ ਪੇਸ਼ਕੀ ਛਿਨਾਰ ਬਨ ਠਨਕੈ॥
ਏਕ ਬਾਰ ਪਾਰੈਂ, ਓਚੈਂ ਨਾਕ ਨੋਚੈਂ ਮੋਚਨੇ ਲੈ,
ਕੋਈ ਖੋਚੈਂ ਲਤਨ ਕੌ ਸੋਚੈਂ ਨਾ ਲਖਾਇ ਹੈਂ॥
ਕੋਊ ਦਾੜ੍ਹੈਂ ਹੀ ਉਖਾੜੈਂ, ਮੂਛੈਂ ਪਾੜੈਂ, ਝਾੜਨ ਜਿਉਂ,
ਪੂਛੈਂ ਸੇਤ ਛਾਡੈਂ ਕੋਊ ਸਾੜੈਂ ਦਵਾ ਲਾਇ ਹੈਂ॥
ਬਗਲੈਂ ਉਪਾਰੈਂ ਕੋਊ ਭੌਹੇਂ ਸੌਹੇਂ ਕੀ ਉਖਾਰੈਂ,
ਨਸਕਾ ਕੋ ਫਾਰੈਂ ਹਾਥ ਮਾਥ ਪੈ ਚਲਾਇ ਹੈਂ॥
ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਪੂਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਵਾਰੇ,
ਹਾਇ ਵੇ ਕਸਾਈ ਰਹੇ ਸਿੱਖੀ ਗਊ ਘਾਇ ਹੈਂ॥
(ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅੰਤਮ ਨਿਵਾਸ)

ਸੰਤ ਖ਼ਾਲਸਾ

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਕਲਗੀਧਰ ਪਰਮ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਭਲਾ ਇਹ ਕਦ ਮਨਜ਼ੂਰ ਸੀ, ਕਿ ਸੂਰਬੀਰ ਬਹਾਦਰਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਵੀਟ ਵੀਟ ਕੇ ਸਰਸਬਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਬਗ਼ੀਚਾ ਸਰਾਬੀਆਂ ਕਬਾਬੀਆਂ ਤੇ ਦੁਰਾਚਾਰੀਆ ਦੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਸੁਕ ਸੜ ਕੇ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਆਲਮ ਜੀ ਨਾਲ ਇਹ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਯਾਰ੍ਹਵੀਂ ਵਾਰ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਰੂਪ ਖੇਤੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਾਂਗਾ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਫੇਰ ਕਦੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ? ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਕਿਹਾ:–

"ਬੇਰ ਗਿਆਰਵੀਂ ਹਮ ਚਲ ਆਵਹਿੰ,
ਜਿਸ ਤੇ ਕੋਈ ਨਾ ਹਮ ਲਖ ਪਾਵਹਿੰ॥
ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਖੇਤ ਮੇਰੀ,

ਕਰੋਂ ਸੰਭਲਨ ਮੈਂ ਤਿਸ ਬੇਰੀ॥"

(ਸੂ:ਪ: ਰੁਤ ੫ ਅੰਸੂ ੩੮)

ਓਧਰ ਤਾਂ ਖਾਲਸਾ ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਬਾਣੀ ਪਾਠ ਸ਼ੁਭ ਵਿਚਾਰ, ਸ਼ੁਧ ਆਹਾਰ, ਸਦਾਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਪਰ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਵਿਚ ਮਗਨ ਸੀ, ਤੇ ਇਧਰ ਹਜਰੋਂ ਵਿਚ ਪੂਰਵੋਕਤ ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਬੀ ਜੋਤ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਬਾਲਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਮਾਸ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਤਿਆਗੀ ਸਤ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਲਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਯਾਰਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ ਆਪ ਸਰੀਰ ਦਾ ਓਹਲਾ ਕਰ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਨੇ ਤੇਜ ਬਲ ਅਤੇ ਅਲੌਕਿਕ ਪ੍ਰਾਕਰਮ ਨਾਲ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਸੜਦੀ ਹੋਈ ਫੁਲਵਾੜੀਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਨੇ ਮਾਸ ਸਰਾਬੀ ਚੋਰੀ ਯਾਰੀ ਅਤੇ ਫੁੱਟ ਆਦਿ ਦੇ ਏਨੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਲਹਿਰ ਚਲਾਈ ਕੇ ਥੋੜੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਕਲਿਯੁਗੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸਤਿਜੁਗ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਲ੍ਹਕਾਂ ਮਾਰਨ ਲਗ ਪਿਆ । ਜਿਸ ਸੰਬਧੀ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੀ ਭਾਗ ਭਰੀ ਲੇਖਣੀ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

*ਜਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਰੂਪ ਗਊ ਤੁਰਕ ਜਾਣ ਕੇ ਥਰ ਥਰ ਕੰਬਦੀ ਸੀ । ਭਾਵ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾਂ ਵੀ ਤੁਰਕਾਂ ਵਾਲਾ ਤੇ ਖਾਨ ਪਾਨ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਵਾਲਾ

"ਕਬਿੱਤ- ਹੁਕੇ ਛਡਵਾਏ ਰਖਵਾਏ ਕੇਸ ਮੋਨਿਓਂ ਕੇ,
ਸੁਧਾ ਛੱਕ ਥਾਇ ਸਿੱਖ, ਭਾਗ ਜਿਨੈਂ ਜਾਗਿਓ॥
ਫੈਲਿਓ ਜਸ ਭਾਰੀ ਸਿੱਖ ਥੀਏ ਤਾਹਿ ਕੇ ਅਪਾਰੀ,
ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਬਿਰਧਾਇਓ ਨਾਮ ਰਸ ਪਾਗਿਓ॥
ਫੀਮ ਭੰਗ ਪੋਸਤ **ਸ਼ਰਾਬ ਮਾਸ** ਚੋਰੀ ਯਾਰੀ,
ਠੱਗੀ ਤਜ ਥੀਏ ਸਿੰਘ **ਸਤਿਜੁਗ ਆਗਿਓ॥**

ਸੋ ਅਜ ਫੇਰ ਚੀਨੀ ਵਾਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਸਿੱਖ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੋਭਾ ਨੂੰ ਵਧਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਕਿ ਜੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਉਨੱਤੀ ਦੇ ਸਿਖਰ ਤੇ ਪੁਚਾਇਆ ਤਾਂ ਉਨਾਂ ਸੂਰਬੀਰ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜੋ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਸਨ ਖਾਂਦੇ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਤਾਜ ਤੋਂ ਮਹਿਰੂਮ ਕਰਕੇ ਅਵੁਨਤੀ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਸੁਟਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਅਮੀਰ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਜੋ ਮਾਸ ਸਰਾਬ ਦੇ ਆਦੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਅਤੇ ਵੈਰਾਨ ਹੋਏ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਬਗੀਚੇ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਬਸੰਤ ਦਾ ਖੇੜਾ ਲਿਆ ਕੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਕੀਤਾ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਤੇ ਜਲਾਵਤਨ ਸੂਬਿਆਂ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਸ ਸਰਾਬ ਵਰਤਨ ਵਾਲੇ ਘਰਾਂ ਦਾ ਕਦੇ ਭੋਜਨ ਤੱਕ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ। ਤਾਂ ਤੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਰਮੂਲ ਤੇ ਯੁਕਤੀ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਤੇ ਬੀਰਤਾ ਬਲ ਤੇ ਵਿਜੈਤਾ ਵਾਸਤੇ ਮਾਸ ਦਾ ਖਾਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਉਤਲੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹਾਦਰਾਨਾ ਸਪਿਰਿਟ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮਾਸ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਉੱਚਿਤ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸੂਰਬੀਰ

ਹੁਨ ਅਤਿਅੰਥ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ , ਜਿਹੜੇ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ। ਪਰ ਆਪਣੇ ਜਤ ਤ ਅਤੇ ਤਪ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਮਹਾਂ ਬਲਵਾਨ ਅਤੇ ਅਲੌਕਿਕ ਸੂਰਬੀਰ ਸਾਬਿਤ ਹੋਏ।

ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸੀਤਾ ਸਵੰਬ ਸਮੇਂ ਸਿਵਜੀ ਦਾ ਉਹ ਧਨੁਖ ਸੁਖੈਨਤਾ ਨਾਲ ਹੀ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹੇ ਰਾਵਣ ਜੈਸੇ ਬਲਵਾਣ ਵੀ ਹਥ ਲਾਉਣ ਦੀ ਦਰੇਰੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਅਨੇਕਾਂ ਰਾਖਸ਼ਾ ਦਾ ਸੰਘਾਰ ਕਰਕੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਉਸ ਮਹਾਬਲੀ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਪੜਾੜਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਯੁਗ ਦਾ ਅਜੀਤ ਸਮਰਾਟ ਸਮਝਿਆ ਜਾਦਾ ਸੀ।

(੨) ਸ੍ਰੀ ਲਛਮਣ ਬੀਰ ਨੇ ਸੀਤਾ ਸਵੰਬਰ ਸਮੇਂ ਉਸ ਪਰਸਰਾਮ ਨਾਲ ਨਿਡਰਤਾ ਭਰੇ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਿਝਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ੨੧ ਵਾਰ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਖਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਕਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਬਾਦ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਕਿ ਲਛਮਣ ਜੀ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਬਲਵਾਨਾਂ ਸਾਹਵੇਂ ਵੀ ਕਿੱਡੇ ਦਰੇਰ ਨਿਝੱਕ ਅਤੇ ਖਰੀਆਂ ਖਰੀਆਂ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬੀਰ ਸਨ। ਜਿਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਚ ਵਧੀਕ ਜਾਣਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਰਾਮ ਚਰਿੱਤਰ ਰਾਮਾਨਸ ਬਾਲ ਕਾਂਡ ਦਾ ਬ੍ਰਿਸਰਾਮ ੮ ਤੇ ੯ ਪੜ੍ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਾਵਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮੇਘਨਾਥ ਜਿਸੇ ਨੇ ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਜਿੱਤਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇੰਦਰਜੀਤ ਪਦਵੀ ਪਾਈ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਲਛਮਣ ਨੇ ਜਿਸ ਬੀਰਤਾ ਨਾਲ ਰਣਭੂਮੀ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਉਹ ਲੰਕਾ ਕਾਂਢ ਵਿਖੇ ਗੋਸਵਾਮੀ ਤੁਲਸੀਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਬਦਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨ ਯੋਗ ਹੈ।

(੩) ਭਰਤ ਜੀ ਰਾਮ ਵਿਯੋਗੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਭਾਵੇਂ ਸਾਧਾਰਨ ਭੋਜਨ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਲ ਦਾ ਪਤਾ ਉਸ ਵਾਕਿਆ ਤੋਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਦ ਹਨੂੰਮਾਨ ਨੂੰ ਪਹਾੜ ਚੁਕੀ ਆਉਂਦਿਆਂ ਵੇਖ ਬੇਫਲ ਤੀਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ । ਉਪਰੰਤ ਲਛਮਣ ਮੂਰਛਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣ ਕੇ ਹਨੂੰਮਾਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤੀਰ ਦੀ ਮੁਖੀ ਤੇ ਬੈਠ, ਤਾਂਕਿ ਮੈਂ ਤੈਂਨੂੰ ਲੰਕਾ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਨਾਥ ਪਾਸ ਛੇਤੀ ਪੁਚਾ ਦੇਵਾਂ।

(੪) ਹਨੂੰਮਾਨ ਜੀ ਸੰਬਧੀ ਸ੍ਰੀ ਸੀਤਾ ਜੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਿਆਉਣਾ, ਰਾਖਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪਛਾੜਨਾ, ਬਾਗ਼ ਪੁੱਟਣਾ, ਲੰਕਾ ਸਾੜਨੀ, ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਸੰਜੀਵਨੀ ਬੂਟੀ ਦਾ ਪਰਬਤ ਲਿਆਉਣਾ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਵਾਕਿਆਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਕ ਸ਼ਬਜੀਖੋਰ ਤੇ ਫਲਾਹਾਰੀ ਰਾਮ ਭਗਤ ਦੀ ਬੇਮਿਸਾਲ ਬੀਰਤਾ ਦੇ ਜੌਹਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

(੫) ਅੰਗਦ ਸ੍ਰੀ ਤਾਮ ਜੀ ਚਲੋਂ ਜਦ ਅੰਗਦ ਦੀ ਬਤੌਰ ਦੂਤ ਦੇ ਰਾਵਣ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪੁੱਜੇ, ਤਾਂ ਰਾਵਣ ਦੇ ਨਾਲ ਬਰਸਰੇ ਇਜਲਾਸ ਅਜੇਹੀ ਦਰੇਰਾਨਾ ਗਲਬਾਤ ਕੀਤੀ, ਕਿ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਏ। ਰਾਮਚਰਿੱਤਰ ਮਾਨਸ ਵਿਚ ਇਹ ਕਥਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਇਕ ਅੰਗਦ ਬੀਰ ਦੀ ਲੱਤ ਰਾਵਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸੂਰਮਾਂ ਵੀ ਹਿਲਾ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਛੈਕੜ ਜਦ ਰਾਵਣ ਪੈਰ ਫੜ ਕੇ ਲੱਤ ਹਿਲਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਸ ਨਿਡਰ ਸੂਰਬੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕਿ 'ਮਮਪਦ ਗਹੈ ਨ ਤੋਰ ਉਧਾਰਾ'। ਮੇਰਾ ਪੈਰ ਫੜਨ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਉਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਜਾ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦੇ ਚਰਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਫੜਦਾ ? "ਗਹਿਸ ਨ ਰਾਮ ਚਰਨ ਸਠ ਜਾਈ॥ ਸੁਨਤ ਫਿਰਾ ਮਨ ਅਤਿ ਸੁਕਚਾਈ॥" (ਰਾਮਚਰਿੱਤਮਾਨਸ, ਲੰਕਾ ਕਾਂਡ)

(੬) ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਮੱਖਣ ਖਾ ਕੇ ਹੀ ਪਲੇ ਹਨ। ਕੱਦੇ ਮਾਸ ਨੂੰ ਤੱਕਿਆ ਤੱਕ ਹਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਵੀ ਮੱਖਣ ਦਾ ਹੀ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਕੰਸ ਦੀ ਰੰਗ ਭੂਮੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜੇ ਅਗੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਨੇ ਕਵੱਲੀਆ ਪੀੜ ਨਾਮੀ ਹਾਥੀ ਨਾਲ ਘੁਲ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਛਾੜਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਛੰਦ ੮੪੭ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿਚਿਆ ਹੈ:-
"ਕੈਪ ਕਰਿਓ ਮਨ ਮੈ ਹਰਿ ਜੂ, ਤਿਹ ਕੋ ਤਬ ਦਾਂਤ ਉਖਾਰ ਲਯੋ ਹੈ॥ ਏਕ ਦਈ ਗਜ ਸੁੰਡ ਵਿਖੈ, ਕੁਪ ਦੂਸਰ ਸੀਸ ਕੋ ਬੀਚ ਦਯੋ ਹੈ॥ ਚੋਟ ਲਗੀ ਸੀਰ ਬੀਚ ਘਨੀ ਧਰਨੀ ਪਰਸੇ ਮੁਰਝਾਇ ਪਯੋ ਹੈ॥ ਸੋ ਮਰ ਗਿਓ ਰਿਪਕੇ ਬਧ ਕੋ. ਮਥੁਰਾ ਕੇ ਕੋ ਆਗਮ ਆਜ ਭਣੋ ਹੈ॥

(ਅ) ਉਪ੍ਰੰਤ ਰੰਗ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਕੰਸ ਦੇ ਚੁਣਵੇਂ ਭਲਵਾਨ ਚੰਡੂਰ ਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤਾ।

(੬) ਤਦ ਪਸਚਾਤ ਕੰਸ ਨੂੰ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਧੋਬੀ ਦੇ ਕਪੜੇ ਵਾਂਗ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਪਟਕਾ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਮੁੜਕੇ ਉੱਠਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ।

(੭) ਬਲਦੇਵ ਜੀ ਗਦਾਜੁੱਧ ਦੇ ਏਡੇ ਉਸਤਾਦ ਸਨ ਕਿ ਦੁਯੋਧਨ ਅਤੇ ਭੀਮ ਸੈਨ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਗਦਾ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ। ਕੰਸ ਜਦ ਰਣਭੂਮੀ ਵਿਚ ਜਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਘੋਲ ਚੰਡੂਰ ਬਲਵਾਨ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ, ਬਲਦੇਵ ਨੇ ਮੁਸ਼ਟਕ ਪਹਿਲਵਾਨ ਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ ਪਛਾੜਿਆ ਸੀ। ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਬਦਾਂ ਵਿਚ ਘੋਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਇਉਂ ਅੰਕਿਤ ਹੈ:- “ਤੋ ਨ੍ਰਿਪ ਬੈਠ ਸਭਾ ਹੂੰ ਕੇ ਭੀਤਰ, ਮੱਲਨ ਸਿਉਂ ਜਦੁਰਾਇ ਲਰਾਯੋ॥ ਮੁਸਟ ਕੇ ਸਾਥ ਲਰਿਓ ਮੁਸਲੀ, ਔ ਚੰਡੂਰ ਸੋ ਸਯਾਮ ਜੂ ਜੁਧ ਮਚਾਯੋ॥ ਭੂਮ ਪਰੇ ਰਨ ਕੀ ਗਿਰ ਸੋ, ਹਰਿ ਜੌ ਮਨ ਭੀਤਰ ਕੋਪ ਬਢਾਯੋ॥ ਏਕ ਲਗੀ ਨ ਤਹਾਂ ਘਟਕਾ, ਧਰਨੀ ਪਰ ਤਾਕਹੁ ਮਾਰ ਗਿਰਾਯੋ”॥ (ਛੰਦ ੮੪੯)

ਕੰਸ ਦੇ ਕੇਸੀਂ ਫੜ ਕੇ ਪਛਾੜਨ ਸੰਬਧੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:- “ਗਹਿ ਕੇਸਨ ਤੇ ਪਟਕਯੋ ਧਰ ਸੋ, ਗਹਿ ਗੋਡਨ ਤੇ ਤਬ ਘੀਸ ਦਯੋ॥ ਨ੍ਰਿਪ ਮਾਰ ਹੁਲਾਸ ਬਢਯੋ ਜੀ ਮੈਂ, ਅਤਿ ਹੀ ਭੀਤਰ ਸ਼ੋਰ ਪਯੋ॥ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪਿਖੋ ਹਰਿ ਕੇ, ਜਿਨ ਸਾਧਨ ਰਾਖ ਕੈ ਛਤ੍ਰ ਛਯੋ॥ ਕਟ ਬੰਦਨ ਤਾਤ ਦਏ ਮਨ ਕੇ, ਸਭ ਹੀ ਜੰਗ ਮੈਂ ਜਸ ਵਾਹਿ ਲਯੋ”॥੮੫੨॥

(੮) **ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ** ਆਪ ਬਾਲ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਸਨ, ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਜੁੱਧ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨਾ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਣ ਆਪ ਨੇ ਹੀ ਤੋੜਿਆ ਸੀ । ਦਸਵੇਂ ਦਿਨ ਇਸ ਬੀਰਤਾ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਕੱਲਿਆ ਨੇ ਹੀ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਰੱਥੀ, ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਹਾਥੀ, ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਘੋੜੇ, ਅਤੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਪੈਦਲ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਸੱਤ ਮਹਾਂਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਮਹਾਰਾਣੀ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਸਦਾ ਦੀ ਨੀਂਦ ਸਵਾ ਦਿੱਤਾ। (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚਰਿੱਤਰ ਪੰਡਿਤ ਲਖਸ਼ਮਣ ਨਾਰਾਇਣ ਗਰਦੇ ਪੰਨਾ ੨੨੨ ਅਤੇ ੨੨੬)

(੯) **ਭੀਨ ਸੈਨ** ਇਸ ਦੇ ਬਲ ਅਰ ਬੀਰਤਾ ਬਾਬਤ ਬਹੁਤਾ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਤਹਾਂ ਸ਼ਤ੍ਰ ਕੇ ਭੀਮ ਹਸਤੀ ਚਲਾਏ॥ ਫਿਰੈਂ ਗੈਣ ਮਧੰ ਅਜੌਂ ਲੌ ਨ ਆਏ॥” ਅਰਥਾਤ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦੇ ਹਾਥੀ ਸੁੰਡਾਂ ਤੋਂ ਫੜ ਫੜ ਕੇ ਭੀਮ ਨੇ ਇਸ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਅਕਾਸ ਵਲ ਸੁੱਟੇ, ਕਿ ਅਜੇ ਤਕ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਮੁੜੇ। ਅਜ ਕਲ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਜਮਾਨੇ ਦੀ ਗੱਪ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਜਾ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੁਣ, ਗੱਪ ਸਮਝ ਕੇ ਨਕ ਵਟਿਆ। ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਇਹ ਹੋਇਆ, ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਨੱਕ ਵਚ ਕੋਹੜ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ, “ਰੋਵੈ ਜਨਮੇਜਾ ਖੁਇ ਗਿਆ, ਏਕੀ ਕਾਰਨ ਪਾਪੀ ਭਇਆ॥” ਅਰਥਾਤ ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਜਾ ਭੁਲ ਕੇ ਰੋਇਆ। ਜਦ ਕਿ ਇਕ ਗੱਲ ਤੇ ਨਿਸਚਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੁਸ਼ਟੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਹ ਇਕ ਗੱਲ ਭੀਮ ਸੈਨ ਦੇ ਹਾਥੀ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਸੀ।ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੁਰਯੋਧਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸੌਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਸਮੇਤਾ ਇਕੱਲੇ ਭੀਮ ਨੇ ਹੀ ਮਾਰਿਆ ਸੀ।

(੧੦) ਅਰਜਨ ਦੀ ਬੀਰਤਾ ਆਪਣੀ ਮਿਸ਼ਾਲ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਜੁਧ ਦਾ ਨਿਰਭਰ ਹੀ ਅਰਜਨ ਤੇ ਸੀ। ਜਦ ਤੱਕ ਅਰਜਨ ਜੁੱਧ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਤਦ ਤੱਕ ਜੁੱਧ ਦਾ ਆਰੰਭ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾਮਾ ਜੈਸੇ ਜਰਨੈਲ ਜੋਧੇ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਨਾ ਅਰਜਨ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਸੀ। ਪਿਤਾਮਾ ਨੂੰ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਸੇਜਾ ਤੇ ਅਰਜਨ ਨੇ ਹੀ ਲਿਟਾਇਆ ਸੀ । ਭੀਸਮ ਜੀ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਸੇਜ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈਨ। ਆਪ ਨੂੰ ਪਿਆਾਸ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਦੁਰਯੋਧਨ ਸੋਨੇ ਦੇ ਬਰਤਨ ਵਿਚ ਜਲ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਬੀਰ ਪਿਤਾਮਾਹ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪਾਣੀ

ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਦੇ ਯੋਗ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਰਜਨ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਬਲ ਨਾਲ ਤੀਰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਫੁੱਟ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਪਿਤਾਮਾ ਜੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਨਤਾ ਪੂਰਵਕ ਛਕਦੇ ਹੋਏ ਅਰਜਨ ਦੇ ਬਲ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚਰਿਤ੍ਰ, ਪੰਨਾ ੨੨੮)

(ਘ) ਸ਼ਿਕਾਰ ਅਤੇ ਮਾਸ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਤੋਂ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਕਢਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਮਾਸ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਂਦੇ ਸਨ। ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੀ ਦਿਬਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੁਝ ਕੁ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:

(੧)

ਦੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੬ ਅਧਿਆਏ ੧੫, ਛੰਦ ੧੧੮ ਤੋਂ ਅਗੇ:
ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ, ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡ ਕੇ ਬਿਆਸ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਇਕ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਦਰਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤ ਆ ਗਈ। ਇਕ ਸਿੱਖ ਜੋ ਜੀਵ ਹਿੰਸਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ, ਅਰ ਮਦ ਮਾਸ ਦਾ ਤਿਆਗੀ ਸੀ, ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਹੀ ਬਿਠਾ ਕੇ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਪੁਜਾ, ਭੇਟਾ ਧਰ ਕੇ ਬੰਧਨਾ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਕ ਹੱਥ ਵਿਚ ਬਾਜ ਹੈ, ਤੇ ਦੂਜੇ ਤੇ ਬਟੇਰਾ। ਬਾਜ ਬਟੇਰੇ ਨੂੰ ਨੋਚ ਕੇ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ: "ਏਕ ਹਾਥ ਪਰ ਬਾਜ ਧਰਾਏ॥ ਦੁਤੀ ਬਟੇਰਾ ਚੀਰ ਖਵਾਏ॥ ੧੨੭॥ ਲੋਹੂ ਭਰੇ ਹਾਥ ਗੁਰ ਕੇਰੇ॥ ਅਸ ਨਹਿੰ ਸੁਨੇ ਨਾਹਿੰ ਹਮ ਹੇਰੇ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੀ ਗਾਦੀ ਭਾਰੀ॥ ਅਸ ਨਹਿੰ ਹਿੰਸਾ ਕਰੈਂ ਬਿਚਾਰੀ॥ ੧੨੮॥ ਕਾਂਸੀ ਤਜ ਹਮ ਦਰਸ਼ਨ ਆਏ॥ ਆਗੇ ਹਿੰਸਾ ਕਰਤ ਦਿਖਾਏ॥" ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਲਹੂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਸਿੱਖ ਮਨ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਗਦੀ ਤੇ ਅਜ ਤਕ ਹਿੰਸਾ ਹੁੰਦੀ ਨਾ ਦੇਖੀ ਤੇ ਨਾ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਲਖਕੇ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਗੁਰਦੇਵ ਨੇ ਬਾਜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਸਾਖੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸੁਣਾ- "ਦਯਾ ਸਿੰਧ ਤਬ ਬਾਜ ਕੋ ਐਸੇ ਕਹਾ ਸੁਨਾਇ॥ ਨਿਜ ਸਾਖੀ ਸਭ ਸਿਖ ਕੋ ਦੀਜੈ ਆਪ ਬਤਾਇ"॥੧੩੧॥

ਬਾਜ ਦੀ ਸਾਖੀ

ਬਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸਾਂ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸਾਂ, ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਲਈ ਘਲਿਆ, ਤੇ ਰਾਹ ਦੇ ਖਰਚ ਵਾਸਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਦਿੱਤੇ। ਮੈਂ ਬਿਆਸਾ ਨਦੀ ਲੰਘਣ ਵਾਸਤੇ ਬੇੜੀ ਤੇ ਬੈਠਾ। ਇਹ ਬਟੇਰਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਲਾਹ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਮੋਰੇ ਕੋਲੋਂ ਮੰਨਜੂਰੀ ਮੰਗੀ, ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਜਜੀਆ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਧੌਲੀ ਦੇਵੇਂ ਤਾਂ ਪਾਰ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਇਕ ਟਕਾ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਨਾ ਲੀਤਾ। ਉਪਰੰਤ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਦੇ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਇਹ ਬੜੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਅਗੇ ਬੜੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਤੇ ਤਰਲੇ ਮਾਰ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੂੰ ਮੈਥੋਂ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਲੈ ਕੇ ਪਾਰ ਕਰਦੇ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਅਹਿਸਾਨ ਜਾਣਾਂਗਾ, ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਬੜੇ ਕਰੋਧ ਵਿਚ ਹੋ ਕੇ ਨਦੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ।

"ਅੜਿਲ॥ ਨਦੀ ਬੀਚ ਮਲਾਹਿ, ਦੀਨ ਮਮ ਡਾਰਕੈ। ਦੇ ਰਹਿਓ ਪੈਸੈ ਪਾਂਚ, ਸੁ ਬਨਿਤ ਉਚਾਰ ਕੈ॥ ਤਬ ਆਈ ਮਨ ਐਸ, ਮੋਹਿ ਅਸ ਕ੍ਰੋਧ ਭਰ॥ ਹੋ ਚੱਕੀਂ ਖਾਵੋਂ ਮਾਸ ਇਸੀ ਤਨ ਕਾਟ ਕਰ ॥੧੩੮॥ ਤਬ ਨਿਕਸੇ ਮਮ ਪ੍ਰਾਨ, ਏਹ ਭੀ ਹਤ ਭਯੋ॥ ਧਰਮਰਾਇ ਕੀ ਪੁਰੀ, ਗਯੋ ਮਮ ਇਹ ਗਯੋ॥ ਧਰਮਰਾਜ ਅਸ ਭਾਖ ਧਰੋ ਭਵ ਜਾਇਕੈ॥ ਹੋ ਗੁਰ ਸੇਵਕ, ਗੁਰ ਨਿਆਂਵ ਕਰੈਂ ਹਿਤ ਲਾਇਕੈ॥੧੩੯॥ਚੌਪਈ॥ ਇਹ ਕਾਰਨ ਤਨ ਬਾਜ ਧਰਿਓ ਹਮ॥ ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਨ ਕੋਊ ਗੁਰੂ ਸਮ॥ ਏ ਸੁ ਬਟੇਰਾ ਅਹੈ ਮਲਾਹ॥ ਚੱਕੀਂ ਮਾਸ ਖਾਊਂ ਚਿਤ ਚਾਹ।੧੩੯॥ ਸੁਣ ਪਿਆਰੇ ਸਿੱਖ ਬਾਤ ਪ੍ਰਸਿਧ॥ ਅੰਤ ਕਾਲ ਚਿਤਵੈ ਦਏ ਸਿੱਧ॥ ਸੇਵਕ ਨਿਆਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀਨੇ॥ ਅਸ ਕਹਿ ਤਬੈ ਪ੍ਰਾਨ ਤਜ ਦੀਨੇ॥ ੧੪੧॥ ਉਪਰੰਤ ਦੋਵੇਂ (ਬਾਜ ਤੇ ਬਟੇਰਾ) ਸੁੰਦਰ ਤਨ ਧਾਰ ਅਰਸ਼ੋਂ ਉਤਰੇ ਬਿਬਾਣਾਂ ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਬੈਕੁੰਠ ਨੂੰ ਗਏ, ਅਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੱਚੇਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਟਿਆ ਗਿਆ।

ਨਤੀਜਾ

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੇਠ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਿੱਵਯ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੁਆਰਾ ਜੀਆਂ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਨਾ ਕਿ ਮਾਸ ਖਾਣਾ।

ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ

ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਬਾਬਤ ਕੁਝ ਕੁ ਉਦਾਹਰਣ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(੨)

ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਬਜੀਦਪੁਰ (ਜੋ ਫ਼ੀਰੋਜਪੁਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਪੂਰਬ ਵਲ ਹੈ) ਰਾਤ ਬਿਸਰਾਮ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠੇ ਤਾਂ ਤਿੱਤਰ ਬੋਲਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਗੋਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, 'ਜਾਂ ਬੋਲਿਆਂ ਤਾਂ ਲਭਿਆ' ਬਸ ਸ਼ਿਕਾਰ ਚੜ੍ਹ ਪਏ, ਤੇ ਉਸ (ਤਿੱਤਰ) ਪਿਛੇ ਬਾਜ ਛੱਡਿਆ। ਉਹ ਉਡਾਰੀਆਂ ਲਾਉਂਦਾ ਬਥੇਰਾ ਦੌੜਿਆ, ਪਰ ਪੰਜਾਂ ਕੋਹਾਂ ਤੇ ਜਾ ਫੜ ਲਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਖੰਬ ਖੁਹਾਜੇ ਬਾਜ ਅਗੇ ਛ ਡ ਦਿਤਾ। ਜਦ ਉਹ ਬਾਜ ਜਿਉਂਦੇ ਤਿੱਤਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੋੜ ਤੋੜ ਕੇ ਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਘੋੜਾ ਸਾਂਭਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ! ਆਪ ਬੜੇ ਹੀ ਨਿਰਦਈ ਤੇ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਹੋ । ਘੋੜਾ ਮੁੜ੍ਹਕੋ ਮੁੜ੍ਹਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਸ਼ੇਰ ਹੁੰਦਾ ਤਦ ਵੀ ਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਨਿਗੁਣੇ ਤਿੱਤਰ ਪਿੱਛੇ ਏਡਾ ਧਾਵਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਹਾ, - **ਦਾਨ ਸਿੰਘ, ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕੀ ਕੁਝ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।**

ਜੱਟ ਤੇ ਬਾਣੀਆ

ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਨ ਤੇ ਸੱਚੇਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਬਾਜ ਬਾਣੀਆਂ ਸੀ। ਜੱਟ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਮਣ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਬਾਣੀਏਂ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਮੁੜ ਦਿੱਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਅਸਾਂ ਆਪਣੀ ਜਾਮਨੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਜ ਬਾਣੀਏਂ ਨੂੰ ਜੱਟ ਤਿੱਤਰ ਫੜਾਇਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਿੱਖੋ ਲੈਣ ਦੇਣ ਦਾ ਲੇਖਾ ਜਰੂਰ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। (ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ, ਗੁਰੂ ੧੦, ਹਿੱਸਾ ੩, ਕਿਰਤ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ,ਪੰਨਾ ੨੦੦੪)

(੩)

ਓਥੋਂ ਚਲ ਕੇ ਰੁਪਾਣੇ ਪਿੰਡ (ਜੋ ਮੁਕਤਸਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਵਲ ਹੈ) ਆ ਠਹਿਰੇ। ਓਥੇ ਇਕ ਘੋਗੜ ਜਨੌਰ ਮਾਰਿਆ। ਜੋਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵੇ ਦੇ ਪੁਛਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦਸਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦਾ ਇਕ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਇਕ ਸਿੱਖ ਦੀ ਕੁਆਰੀ ਕੰਨਿਆ ਦਾ ਸਤ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਤੋੜਨ ਲਗਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਸੰਖੀਆਂ ਖਾ ਕੇ ਮਰਨ ਲਗੀ ਨੇ ਸਰਾਪ ਦਿਤਾ, ਕਿ ਤੂੰ ਗੰਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਇਸ ਲਈ ਸੌ ਜਨਮ ਘੋਗੜ ਦਾ ਪਾ ਕੇ ਗੰਦ ਮੰਦ ਖਾਹ। ਇਸ ਨੇ ਸਰਾਪ ਸੁਣ ਕੇ ਘਿਗਿਆਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਕਿ ਦੇਵੀ ਮੇਰਾ ਭਲਾ ਕੀਕੂੰ ਹੋਵੇਗਾ? ਕੰਨਿਆ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਤੇਰੀ ਕਲਿਆਣ ਗੁਰੂ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ ਘੋਗੜ ਦੀ ਜੂਨੋਂ ਛਡਾ ਕੇ ਸੁਰਗ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਹੈ।(ਪੰਨਾ ੨੦੦੪- ੨੦੦੫)

(੪)

ਕਾਲ ਝਰਾਣੀ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਚੜ੍ਹੇ ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਕ ਕਾਲੇ ਸੱਪ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਇਕ ਕਾਲਾ ਕਾਂ ਮਰਵਾਇਆ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਇਉਂ ਸੁਣਾਈ:

ਕਾਂ ਲਾਂਗਰੀ ਸੀ

ਭਾਈ ਇਹ ਕਾਂ ਲਾਂਗਰੀ ਸੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਮੰਗਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਝਵੀਂ ਲੈ ਕੇ ਪੈਂਦਾ, ਤੇ ਬੜਾ ਕਲਪਦਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਧਰਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਰਸਤ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਮੰਗਿਆ, ਤਾਂ ਲਾਂਗਰੀ ਝਵੀ ਲੈ ਕੇ ਪਿਆ। ਸਿੱਖ ਨੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਕਿਹਾ, ਕਿ ਕਾਹਨੂੰ ਕਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਕੁਰਲਾਂਦਾ ਹੈਂ। ਜਾਹ ਕਾਂ ਦੀ ਜੂਨੇ ਪਵੇਂਗਾ। ਉਸ ਦੇ ਸਰਾਪ ਨਾਲ ਉਹ ਲਾਂਗਰੀ ਮਰ ਕੇ ਕਾਲਾ ਕਾਂ ਬਣਿਆ।

ਸੱਪ ਮਸੰਦ ਸੀ

ਭਾਈ ਸਿੱਖੋ, ਇਹ ਸੱਪ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਮਸੰਦ ਸੀ। ਲੰਗਰ ਦੀ ਉਗਰਾਹੀ ਤੇ ਕਾਰ ਭੇਟ ਵਿਚੋਂ ਮਾਇਆ ਚੁਰਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ । ਮਰ ਲਗੇ ਦੀ ਵਾਸਨਾ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਰਹੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੱਪ ਦੀ ਜੂਨੇ ਪਿਆ। ਭਾਈ ਇਹ ਤਾਂ ਰਿਹਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਤਾਮਸੀ ਸੁਭਾ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਵਾਸਨਾ ਦਾ ਫਲ, ਅਸਾਂ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸੇਵਕ ਜਾਣ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਦੀਆ ਜੋਨੀਆਂ ਛੁਡਾ ਕੇ ਟਹਿਲ ਦਾ ਫਲ ਦੇ ਸੁਰਗ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਹੈ।

ਪੂਰਵੋਕਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੇ ਹਨ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਵਿਚ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ , ਜਿੰਨਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਛੇਵੇਂ ਤੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੁਵੱਗਯ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਿਕਾਰ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਨਿਸਤਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।ਨਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਮਾਸ ਬਣਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਦੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

(ਙ) ਮਾਛੀਵਾੜਾ ਅਤੇ ਮਾਸ

ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਵਿਖੇ ਜਦ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਦੁਆਰਾ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਗੁਲਾਬੇ ਮਸੰਦ ਦੇ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿਖੇ ਬੱਕਰਾ ਬਣਵਾ ਕੇ ਮਾਸ ਖਾਧਾ ਅਤੇ ਸੈਂਖੀਆਂ ਉਸ ਕਾਜੀ ਦੇ ਘਰ ਸੁਟੀਆਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਘਰ ਚੁਬਾਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ। ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਹੇਠ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ

ਅਚਰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਬੰਨੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੁਸਮਣ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਨੀਲੇ ਕਪੜੇ ਰੰਗੇ ਦੇ ਉਚ ਦਾ ਪੀਰਾਨਾ ਲਿਬਾਸ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਕਾਜ਼ੀ ਦੇ ਘਰ ਸੈਂਖੀਆਂ ਸੁੱਟ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪ ਇਸ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਇਕ ਦੂਜੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ। ਸੋਚਣ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਨਾਜਕ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਭ ਦੀ ਅੱਖ ਬਚਾ ਕੇ ਭੇਸ ਬਦਲਾ ਕੇ ਲੰਘਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉਚੇਚੀ ਛੇੜਖਾਨੀ ਕਰਕੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ ? ਜਦ ਹਜ਼ੂਰ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਤਿੰਨਾਂ ਕੋਹਾਂ ਤੇ ਪੁਜੇ ਤਾਂ ਇਕ ਡੰਗਰ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਇਕ ਗੁਜਰ ਆਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਰੌਲਾ ਪਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦਾ ਕੜਾ ਦੇ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰਾਨਾ ਚਾਹੰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਹ ਫੇਰ ਵੀ ਰੌਲਾ ਪਾਣੋਂ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ। ਛੇਕੜ ਬੇਵਸ ਹੋ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਧੜ ਤੋਂ ਅਲਗ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੇਖੋ ਪੰਥ ਪ੍ਰਾਕਸ਼ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਛੇਵੀਂ ਐਡੀਸ਼ਨ ਸਫ਼ਾ ੨੫੯:- "ਸਤਿਗੁਰ ਲਾਂਘ ਕੋਸ ਤ੍ਰੈ ਗਏ॥ ਸੰਗੀ ਸਿੰਘ ਵਿਛੜਤੇ ਭਏ॥ ਫੇਰ ਉਛੇਰ ਚਰਾਵਨ ਹਾਰੇ॥ ਗੂਜਰ ਨੇ ਗੁਰ ਜਾਤ ਨਿਹਾਰੈ॥ ਊਚੇ ਲਾਗੋ ਪੁਕਾਰਨ ਬਾਨੀ। ਦੀਨੋ ਕੜਾ ਤਾਹਿ ਗੁਰ ਦਾਨੀ॥ ਫਿਰ ਭੀ ਸੋ ਜਬ ਚੁਪ ਨ ਕੀਆ॥ਮਾਰ ਤੇਗ ਦੋ ਧਰ ਕਰ ਦੀਆ॥"

ਅਗੇ ਸਫ਼ਾ ੨੫੯ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਦੇ ਗਿਰਦ ਫੌਜ ਨੇ ਘੇਰਾ ਘਤ ਲਿਆ ਤਾਂ ਗੁਲਾਬੇ ਨੇ ਸਹਿਮ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ: - "ਆਪ ਈਹਾਂ ਤੇ ਅੰਤ ਸਿਧਾਰੈਂ॥ ਨਹੀਂ ਤੋ ਤੁਰਕ ਹਮੇਂ ਫੜ ਮਾਰੈਂ। ਜਦਪਿ ਗੁਰ ਧੀਰਜ ਤਹ ਦਯੋ॥ ਪਰ ਵੁਹ ਏਕ ਨ ਮਾਨਤ ਭਯੋ॥ ਹੁਤੀ ਤਹਾਂ ਇੱਕ ਸਿੱਖਣੀ ਮਾਈ॥ ਸੋ ਰੇਜੇ ਦੋ ਲੈਕਰ ਆਈ॥ ਕੋਰੇ ਬਸਨ ਗੁਰੂ ਸਿਲਵਾਏ॥ ਸਯਾਮ ਰੰਗ ਤੁਰਤੇ ਕਰਵਾਏ॥ ਵੇਸ ਤੁਰਕਾਨੀ ਸਭ ਨੇ ਧਾਰਾ॥ ਭਾਵੀ ਹੈ ਪ੍ਰਬਲ ਕਰਤਾਰਾ॥"। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਗੁਜਰ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਰੌਲੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਾ ਲਗ ਜਾਵੇ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਧਰ ਕਾਜ਼ੀ ਦੇ ਘਰ ਹੱਡੀਆਂ ਸੁੱਟ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਜ਼ਕ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਅਜੀਹੀ ਅਨੀਤੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੈਸੀ ਮੁਦੱਬਰ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਤੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ? ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਕਰਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਦੇ ਇਹ ਗਲ ਲਿਖ ਮਾਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਬੰਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੰਨੀ ਜਾਣ ਦੇ ਉੱਕਾ ਹੀ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ, ਜਿਸ ਦਾ ਹਲਾਵਾ ਉਥੇ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਮਾਸ ਖਾਣ ਜਾਂ ਹੱਡੀਆਂ ਸੁੱਟਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਵਿਖੇ ਨਾ ਮਾਸ ਬਨਾਉਣ ਤੇ ਖਾਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਹੋਇਆ।

ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਬੱਕਰੇ

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਦੇੜ ਵਿਚ ਨਰੈਣ ਦਾਸ ਨਾਮੀ ਬੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਤੇ ਗਏ । ਸਾਧੂ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਖੈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਪਲੰਘ ਤੇ ਜਾ ਬੈਠੇ ਅਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਬੱਕਰੇ ਝਟਕਾ ਦਿੱਤੇ।

ਵਿਚਾਰ– ਨਰੈਣ ਦਾਸ ਪਹਿਲੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਗਰਭਣੀ ਹਿਰਨੀ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਦਿਲ ਤੇ ਠੋਕਰ ਲੱਗੀ। ਸਭ ਕੁਝ ਛਡ ਛੁਡਾ ਕੇ ਸਾਧੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਲੂਣੀਏ ਸਿੱਧ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਨਦੇੜ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਤਪ ਤੇਜ ਬੜਾ ਸੀ, ਪਰ ਹੰਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਏ ਸਾਧਾਂ ਦੀ ਨਿਰਾਧਰੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਮਾਨ ਨਿਵਿਰਤ ਕਰਨ ਅਤੇ

ਉਸ ਤੋਂ ਪੰਥ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲੈਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਬੱਕਰੇ ਝਟਕਾਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਰਮੂਲ ਜਾਪਦਾ ਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਅਹਿੰਸਕ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਨਵ ਪੁਰਸ਼, ਜੋ ਵਿਰਤਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਬੱਕਰੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਨੇ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਹੈ ਵੇਚਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮਾਲ ਦਾ ਵਾਪਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਬੱਕਰੇ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮਾਸ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਵਾਪਾਰੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਜਪ ਤਪ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਕਾਂਤ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਕੁਟੀਆ ਬਣਾ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਲਿਖਣਾ ਕਿ ਉਹ ਬੱਕਰਿਆਂ ਦਾ ਵੱਗ ਰਖਦਾ ਸੀ ਕਿਡਾ ਹਾਸੋਹੀਣਾ ਵਿਸ਼ੈ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਕਵੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਮਾਸ ਖਾਣ ਲਈ ਬੱਕਿਰਆਂ ਦਾ ਝਟਕਾਣਾ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਸੈਂਸ ਵਿਚ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਕਰਤਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕਥਾ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਕਿ ਉਸ (ਸਾਧ) ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਪਤਾ ਲਗੇ ਅਤੇ ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਆਪ ਦਾ ਨਿਰਾਧਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇ। ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਦੀ ਆਕੜ ਭੰਨ ਕੇ ਆਪਣਾ ਬੰਦਾ ਬਣਾਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰਜ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਲੈਣ। ਚੁਨਾਂਚੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਪਲੰਘ ਤੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਸਿੰਘ ਬਕਰੇ ਝਟਕਾ ਸੁੱਟਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਹਰਕਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਅਪਣਾਈ ਹੋਈ ਸਭਿਆਤਾ ਤੇ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂੰ ਸਾਧੂ ਦਾ ਮਾਨ ਭੰਗ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਛੇਕੜ ਸਾਧੂ ਕਰੋਧ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਬੰਦਾ ਬਣਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਟੋਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕਿਆਤ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੇਠ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਕਥਾ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

(ਛ)ਜੇਤੇ ਦਾਣੇ ਅੰਨ ਕੇ

ਕਈ ਸਿੱਖ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਇਕ ਦਾਣੇ ਵਿਚ ਜੀਵ ਹਨ। ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਵੀ ਜੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੀਵ ਹੱਤਿਆ ਤੋਂ ਬੱਚਣ ਲਈ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਵੀ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਵਿਚਾਰ– ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ, (੧) ਵਿਹਤ ਅਤੇ (੨) ਅਵਿਹਤ। ਵਿਹਤ ਉਹਨਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਵਿਹਤ ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਰਤਨਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਮੰਨ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਖਾਣਾ ਵਿਹਤ ਅਤੇ ਬਿਗਾਨਾ ਹੱਕ ਅਵਿਹਤ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਵਰਤਣਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵਿਹਤ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਸ ਦਾ ਖਾਣਾ ਅਵਿਹਤ। ਇਸ ਲਈ ਮਾਸ ਦਾ ਖਾਣਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਖਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ- "ਜਪੀਐ ਨਾਮ ਜਪੀਐ ਅੰਨ॥ ਅੰਭੈ ਕੇ ਸੰਗਿ ਨੀਕਾ ਵੰਨ॥ ਅੰਨੈ ਬਾਝਹੁ ਜੋ ਨਰ ਹੋਵੈ॥ ਤੀਨ ਭਵਨ ਮਹਿ ਅਪਨੀ ਖੋਵਹਿ॥ਅੰਨੈ ਬਿਨਾ ਨ ਹੋਇ ਸੁਕਾਲ॥ ਤਜੀਐ ਅੰਨ ਨ ਮਿਲੈ ਗੋਪਾਲ॥ " (ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ ਜੀ)

ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ

ਐਦੂੰ ਪਿਛੇ ਪਾਠਕ ਦੇਖ ਚੁਕੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਖੇ ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੀ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਖਤ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਸਗੋਂ ਇਸ ਦਾ ਖਾਣਾ ਪਾਪ ਅਤੇ ਨਰਕਾਂ ਦਾ ਹੇਤੂ ਮੰਨਿਆਂ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਹੁਣ ਵੈਦਿਕ ਤਥਾ ਅਵੈਦਿਕ ਮਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਡਾਕਟਰਾਂ ਤਥਾ ਸਾਹਿਤ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਸ ਦਾ ਖਾਣਾ ਅਯੋਗ ਅਤੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(੧) ਵੈਦਿਕ ਧਰਮ

ਵੈਦਿਕ ਧਰਮ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਪ੍ਰਤੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨਾਤਮ ਧਰਮ ਅਤੇ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਮੁਖ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਮੂਹ ਵੈਦਿਕ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਵਤਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮੰਨਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਇਸ ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਚ ਵੈਦਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਗੋਚਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:

(ੳ) ਵੈਦ (੧) ਯੁਜਰ ਵੇਦ ਅਧਿਆਏ ੪੦ ਮੰਤਰ ੬ ਵਿਚ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ – 'ਆਪਣੇ ਆਤਮਾਂ ਵਿਖੇ ਸਭ ਜੀਵ ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੇਂ, ਅਤੇ ਸਭ ਜੀਵਾਤਮਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੇ, ਐਸਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਨਿੰਦਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ;- ਮੰਤਰ- "ਯਸਤੂ ਸਰਵਾਇ ਭੂਤਾਨੀ ਆਤਮਨੇਵਾਸ਼ਨੁਪਸ਼ਯਾਤਿ। ਸ੍ਵ ਭੂਤੇਸ਼ ਚਾਤਮਾਨੰ ਤਤੋ ਨ ਚਕਿਤਸਤ।"

(੨) ਯਜਰ ਵੇਦ ਅ:੪੦ ਮੰਤਰ ੭ ਵਿਖੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਜੋ ਮਹਾਤਮਾਂ ਵਿਦਵਾਨ ਯੋਗ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਸਭ ਜੀਵਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਤਮਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਦੁੱਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੋਹ, ਸ਼ੋਕ ਅਤੇ ਲੋਭ ਆਦਿਕ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜੋ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।'

ਮੰਤਰ:- "ਯਸਮਿਨਤੁ ਸਰਵਾਣਿ ਭੂਤਾਨੀ ਆਤਮੈ ਭੁਵਿ ਦ੍ਵਿਜਾਨਤਾ। ਤਤ੍ਰ ਕੋ ਮੋਹ ਕ: ਸ਼ਕੋ: ਏਕਤ੍ਵਮ ਅਨੁਪਸ਼ਯਤ॥"

(੩) ਅਰਥ ਵੇਦ ਸੂਕਤ ੧੫ ਅਨੁਵਾਕ ੨ ਅਤੇ ਮੰਤਰ ੪ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ –"ਜੋ ਤੇਰੀਆਂ ਗਊਆਂ, ਘੋੜੀਆਂ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੁਸ਼ਟ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਨਿਰਬਲਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਨਾ ਰਹੇ।' ਮੰਤਰ- "ਯਦਿ ਨੋ ਗਾਂ ਹਿੰਸਿਯਦਿ ਅਸ੍ਵੰ ਯਦਿ ਪੁਰੂਸ੍ਵਮ। ਤੰ ਤ੍ਵ ਸੀਸੇਨ ਵਿਧਯਾਮੇ ਯਥਾਨੋ ਅਸੋ ਅਵੀਰਹ:॥"

(੪) ਅਥਰਵੇਦ ਅਨੁਵਾਕ ੬ ਮੰਤਰ ੨੯ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:- 'ਵੇਦ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਰਾਜਨ! ਜੋ ਤੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਮਾਸ ਖਾਣ ਲਹੂ ਵਹਾਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੁਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਖਸ਼ ਹਨ, ਜੇ ਤੂੰ ਤੇਜਵਾਨ, ਬੁੱਧਵਾਨ ਅਤੇ ਸ਼ੀਲਵਾਨ ਸੁਭਾਵ ਹੈਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੇਜ ਬੱਜ਼ਰ ਨਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਸਿਰ ਕੱਟ ਦੇ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ (ਹਰਨਾਂ) ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਦੁਖ ਨਾ ਫੈਲਾ ਸਕਣ।" ਮੰਤਰ- :ਕ੍ਰਵਯਾਧਮ ਅਗਨੇ ਰੁਧਿਚੰ ਪਿਸ਼ਾਚੰ ਮਨੋ ਹਨੰ ਜਹਿ ਜਾਤ ਵੇਸ:। ਤੂੰ ਇੰਦਰੋ ਵਾਜੀ ਵਜਰੇਣ ਛਿੰਤ੍ਰ ਸੋਮਾ: ਸ਼ਿਰੋ ਅਸਜ ਧ੍ਰਿਸ਼ੋਣੂ॥"

(ਅ) ਗੀਤਾ ਵੇਦਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਗੀਤਾ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਪੁਸਤਕ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੈਦਿਕ ਮਤਾਂ ਵਾਲੇ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਇਸ ਦੇ ਕਰਤਾ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

ਸਨਾਤਨੀ ਧਰਮੀ ਈਸ਼ਰ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਰੀਆ ਬੀਰ ਪੂਰਣ ਯੋਗੀ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਜਿਸ ਖੂਬੀ ਨਾਲ ਅਹਿੰਸਾ (ਅਰਥਾਤ ਹਿੰਸਾ ਨਾ ਕਰਨ) ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਪਰਮਾਣ ਆਪ ਹੀ ਹੈ । ਏਥੇ ਕੁਝ ਹਵਾਲੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸੌਹੇਂ ਰਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ;-

(੧) ਮੁਕਤ ਪ੍ਰਦਾਤੀ ਦੈਵੀ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ੨੬ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦਸਵੇਂ ਥਾਂ ਤੇ ਅਹਿੰਸਾ, ਅਤੇ ਸੋਲਵੇਂ ਨੰਬਰ ਤੇ ਜੀਵ ਦਇਆ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਵੇਖੋ ਅ: ੧੬ ਸਲੋਕ ੧-੨-੩ - "ਅਭਯੰ, ਸ੍ਰਤ ਸੰ: ਸ਼ੁਧਿਰ ਗਜਾਨ ਯੋਗ ਵਜਵਸਥਿਤਿ:। ਦਾਨੰ ਦਮਸਚ, ਯਗਜਸਚ, ਸ੍ਵਾਧਜਾਜਸ, ਤਪ , ਆਰਵਜਮ॥੧॥

ਅਹਿੰਸਾ ਸਤਜਮ, ਕ੍ਰੋਧਸ, ਤਜਾਗ: ਸ਼ਾਂਤਿਰਪੈਸ਼ੁਨਮ॥ **ਦਯਾ ਭੂਤੇਸ਼ਵ** ਲੰਲੁਪਤਵੰ ਮਾਰਦਵੰ, ਹ੍ਰੀਰਚਾਪਲਮ॥੨॥

ਤੇਜ ਕਸ਼ਮਾ, ਧ੍ਰਤਿ: ਸ਼ੌਚਮਦ੍ਰੋਹੋ, ਨਾਤਿਮਾਨਤਾ। ਭਵੰਤਿ ਸੰਪਦੰ ਦੈਵੀ ਮੰਭਜਾਤਸਜ ਭਾਰਤ॥੩॥

(੨) ਸਰੀਰ ਸੰਬਧੀ ਤਪ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵਤਾ, ਬ੍ਰਹਮਣ, ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਜਨਾ ਦਾ ਪੂਜਨ, ਪਵਿੱਤਰਤਾ, ਸਰਲਤਾ. ਬ੍ਰਹਮ, ਚਰਯਤਾ ਅਤੇ **ਅਹਿੰਸਾ** ਸ਼ਰੀਰ ਸੰਬਧੀ ਤਪ ਹੈ। (ਅ:੧੭ ਸ:੧੪)

(੩) **ਤਾਮਸੀ ਭੋਜਨ** ਅਧਪੱਕੇ, ਰਸ ਰਹਿਤ, ਦੁਰਗੰਧ ਯੁਗਤ, ਬੇਹੇ, ਜੂਠੇ ਤਥਾ ਅਪਵਿੱਤਰ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਤਾਮਸੀ ਮੰਨਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ, ਇਹ ਤਾਮਸੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ- "ਯਾਤਯਾਮੰ, ਗਤ ਰਸੰ, ਪੂਤਿ ਪਰਯੁਸ਼ਿਤੰ ਚਾਯਤ। ਉਚਿੱਸ਼ਾਟੰਪਿ, ਚਾਮੇਧਯੰ ਭੋਜਨੰ ਤਾਮਸ ਪ੍ਰਿਯੰ। (੧੭ ਸ: ੧੦)

ਮਾਸ ਦੇਰਗੰਧ ਯੁਗਤ ਅਤੇ ਅਪਵਿੱਤਰ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਤਾਮਸ ਭੋਜਨ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਚੰਡਾਲ ਤੇ ਭੀਲ ਆਦਿਕ ਤਾਮਸ ਬ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਹੈ।

(ੲ)ਕਪਿਲ ਮੁਨੀ ਦੀ ਭੈਣ ਸਤੀ ਅਨਸੂਯਾ ਦੇ ਪਤੀ ਦੇਵ ਸ੍ਰੀ ਅਤ੍ਰੀ ਮੁਨੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਦ ਤੇ ਮਾਸ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਭੂਤਾਂ ਤੇ ਪਿਸ਼ਾਚਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਨਮਿਤ ਵੀ ਪਸ਼ੂ ਮਾਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਸ ਨਾ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪ ਖਾਂਵੇ। ਮੱਨੁਖਾ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆ ਵਾਸਤੇ ਫਲ ਫੁੱਲ ਮੇਵਾ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਉੱਤਮ ਪਦਾਰਥ ਬਣਾਏ ਹਨ:

"ਯਖਸ਼ ਰਾਖਸ਼ : ਪਿਸ਼ਾਚਾਨਨੰ ਮਦਜ ਮਾਂਸੰ ਸੁਰਾਸਵਮ । ਤਦ ਬ੍ਰਹਮਣੇਨ ਨਾਤਵਯੰ ਦੇਵਾ ਨਾਮਸਨਤਾਹਵਿ॥ "(ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਰਹਸਯ, ਪੰਨਾ ੨੧੭)

(ਸ)ਮਨੂੰ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅੱਠ ਪੁਰਸ਼ ਜੀਵ ਹਤਿਆ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਇਕ ਸਮਾਨ ਹਨ:- (੧) ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ (੨) ਮਾਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲਾ (੩) ਬਣਾਣ ਵਾਲਾ (੪) ਮੁਲ ਲੈਣ ਵਾਲਾ (੫) ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ (੬) ਰਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ (੭) ਖਾਣਾ ਵਾਲਾ (੮) ਖੁਆਣ ਵਾਲਾ: "ਅਨੁਮੰਤਾ, ਵਿਸ਼ਸਿਤਾ. ਨਿਹੰਤਾ, ਕ੍ਰਜ, ਵਿਕ੍ਰਜ, ਸੰਕਰਤਾ, ਚੋਪਹਰਤਾ ਚ ਖਾਦਕਸਚੇਤਿ ਘਾਤਕ:।" (ਅ: ੪, ਸ:੫੧)

(੧) ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਬਿਨਾਂ ਕਦੇ ਕਦੇ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦਾ ਮਾਰਨਾਂ ਸੁਵਰਗ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਨਰਕ ਦਾ ਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਇਸ ਮਾਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਹ:- "ਨਾ ਕ੍ਰਤਵਾ ਪ੍ਰਾਣੀਨਾਂ ਹਿੰਸਾ, ਮਾਸਮੁਤਪਦਯੇਕ ਕਚਿਤਾ ਨਚ ਪ੍ਰਾਣਿ ਵਧ: ਸ੍ਵਰਗਸਜ ਤਸਮਾਨ ਮਾਂਸੰ ਵਿਵਰਜਯੇਤ॥" (ਅ:੫, ਸ: ੪੮)

(੨) ਜੋ ਸੌ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੱਕ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਅਸਮੇਧ ਯੱਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜੋ ਜਨਮ ਭਰ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ, ਉਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਪੁੰਨ ਦਾ ਸੁਰਗਦਿ ਫਲ ਇਕ ਸਮਾਨ ਹੈ, "ਵਰਸ਼ੇ ਵਰਸ਼ੇ ਅਸ੍ਵਮੇਧੇਣ ਯੋ ਯਜੇਤਿ ਸ਼ਤੰ ਸਮਾਂ: ਮਾਂਸਾਨਿਨ ਖਾਦੇਰ ਦਜਸਤੋ : ਪੁੰਣਯੰ ਫਲੰ ਸਮਸ॥"

(੩)ਪਵਿਤੱਰ ਫਲਾਂ ਫੁਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਨਾਲ ਅਤੇ ਮੁਨੀਆਂ ਕਰ ਖਾਣ ਯੋਗ ਤ੍ਰਿਣ ਧਾਨ ਆਦਿ ਦੇ ਖਾਣ ਨਾਲ ਉਹ ਫਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਜੋ ਸ਼ਾਸ਼ਤਰ ਵਿਚ ਨਿਮ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਮਾਸ਼ ਦੇ ਨਾ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। "ਫਲ ਮੁਨਾਸ਼ਨੈਰ ਮੇਧਬੈਰ ਮੁਨਜਨਨਾ ਨਾਂਚ ਭੋਜਨੈ:। ਨ ਤਤ ਫ਼ਲਮੁਵਾਪਨੋਤਿ ਯਨ ਮਾਂਸ ਪ੍ਰਵਰ ਜਿਨਾਤ॥" (ਅ: ੫ ਸ:੪੫)

(੪) ਜੋ ਆਪਣੇ ਸੁੱਖ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਹਿੰਸਾ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਲੋਕ ਤਥਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ: "ਯੋ ਅਹਿੰਸਕਾਨਿ ਭੂਤਾਨਿ ਹਿਨਸਤਜਾਤਮ ਸੁਖੇਛਜਾ। ਸ ਜੀਵੰਸਚ ਮ੍ਰਤਸ ਚੈਵਨ ਕਚਿੱਤ ਸੁਖ ਮੇਧਤੇ॥" (ਅ: ੫ ਸ: ੪੫)

(੫) ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਅਥਵਾ ਮਾਰਨ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਤੇ ਸਭ ਦੇ ਸੁਖ ਦਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਨੰਤ ਸੁਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:- "ਯੋ ਬੰਨਧਨਵਧ ਕਾਲੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਣਿਨਾਂ ਨਚਿ ਕਰਿਸ਼ਤਿ ਸ ਸ੍ਵਸਜ ਹਿਤ ਪ੍ਰੇਪਸੁ: ਸੁਖਨਤਯੰ ਤਮਸਨੁਤੇ॥" (ਅ: ੫ ਸ: ੪੬)

(ਹ) ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਆਸਤਕਿ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾਸਤਿਕ ਹੋਵੇ, ਜੇ ਨਿਆਇ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਅਨੀਤੀ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਕਿ ਮਾਸ ਕੁਝ ਘਾਹ ਲਕੜੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਉਹ ਕਿਸੇ ਬਿਰਖ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਨਿਆਇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕੇ, ਕਿੰਤੂ ਨਰ ਅਪਰਾਧਿ ਜੰਤਾਦੇ ਨਿਰਦੈਤਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣ ਨਸਟ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਦੁਸ਼ਿਤ ਅਰਥਾਤ ਨੀਤੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: -"ਨਹਿ ਮਾਂਸੰ ਤ੍ਰਿਣਾਂਤ ਕਾਸ਼ਟਾ ਦੁਪਲਾ ਦੂਤਿ ਜਾਯਤੇ॥ ਹਤੁਵਾ ਜੰਤੂੰ ਤਤੋ ਮਾਂਸੰ ਤਸਮਾਦਦੋਸ਼ਸਤੂ ਭਖਸ਼ਣੇ॥" ਨੀਤੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਪਿਆਰੀ ਵਸਤੂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਪਿਆਰੇ ਹਨ- "ਯਥਾਤਨਮ: ਪ੍ਰਿਯਾ ਪ੍ਰਣਾ: ਸਰਵੇਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਣਿਨਾਂ ਤਥਾ॥" ਜੇ ਮਾਸ਼ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਣ ਹਰਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਦੁੱਖ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ? ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੁੱਖ ਪੁਜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬਿਨਾਂ ਅਪਰਾਧ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣਾ ਅਨਿਆਂ ਅਰਥਾਤ ਪਾਪ ਹੈ॥" (ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਰਹੱਸ, ਪੰਨਾ ੨੧੮)

(ਕ) ਕਵੀ ਤੇ ਭਿਖਸ਼ੂ ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਨੇ ਵੀ ਇਕ ਭਿਸ਼ਖੂ ਦੇ ਕੋਲ ਮਾਸ ਵੇਖ ਕੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ- "ਭਿਕਸ਼ੋ ! ਮਾਂਸ ਨਿਵੇਸ਼ਣੰ ਕਿਮੁਚਿਤੰ ?"

ਅਰਥਾਤ ਹੇ ਭਿਖਸ਼ੂ ! ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਕਿਵੇਂ ਉੱਚਿਤ ਹੈ ?

ਭਿਖਸ਼ੂ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਕਿੰਤੇਨ ਮਦਯੰ ਬਿਨਾ"।

ਅਰਥਾਤ ਸਰਾਬ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਕੱਲੇ ਮਾਂਸ਼ ਦਾ ਕੀ (ਸਵਾਦ) ਹੈ ?

ਕਵੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ – "ਮਦਯੰ ਚਾਪਿ ਤ੍ਵਪ੍ਰਿਯੰ ?

ਅਰਥਾਤ – ਤੈਂਨੂੰ ਸਰਾਬ ਨਾਲ ਵੀ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ ?

ਸਾਧੂ ਨੇ ਕਿਹਾ, -"ਪ੍ਰਿਯ ਮਹੋ ! ਵਹਾ੍ਂਗਨਾਭਿਸਸਹ।"

ਅਰਥਾਤ – ਵੇਸਵਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਾਬ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ॥

ਕਵੀ ਨੇ ਕਿਹਾ- ਵੇਸ਼ਯ ਦ੍ਰਵਯ ਰੁਚਿ ਕੁਤਸ੍ਰ ਧਨੰ ?"

ਅਰਥਾਤ – "ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਧਨ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਧਨ ਕਿੱਥੋਂ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ?

ਭਿਖਸ਼ੂ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ- "ਦਯੂਤੇਨ ਚੌਰਯੇਣਵਾ।"

ਅਰਥਾਤ ਜੂਆ ਖੇਡਣ ਤੇ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਨੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, - "ਚੌਰਯੰ ਦਯੂਤ ਪ੍ਰਿਗ੍ਰ ਹੋ ਅਪਿ ਭਵਤੋ ?" ਅਰਥਾਤ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੋਰੀ ਤੇ ਜੂਆ ਵੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਹੈ? ਭਿਖਸ਼ੂ ਨੇ ਮੁਸਕ੍ਰਾਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ, - "ਭ੍ਰਸ਼ਟੱਸਯ ਕਾ ਅਨਯਾ ਗਤਿ" ਅਰਥਾਤ ਧਰਮ ਤੋਂ ਭ੍ਰਸ਼ਟ (ਹੋਏ ਹੋਏ) ਦੀ ਹੋਰ ਕੀ ਗਤੀ ਹੈ? ਭਾਵ ਮਾਸ ਖਾਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਅਨਰਥ ਕਰਨੇ ਹੀ ਪੈਣਗੇ। (ਹਿੰ: ਧ: ਰ: ਪੰਨਾ ੨੨੩)

(ਖ) ਨਾਰਦ ਭਗਤੀ ਸੂਤ੍ਰ - "ਅਹਿੰਸਾ ਸਤਯ ਸ਼ੌਚ ਦਯਾਸਤਿਕਯਾਦਿ ਚਾਰਿਤ੍ਰਯਾਣ ਪਰਿਪਾਲਨੀਯਾਨ।" (ਸੂਤ੍ਰ ੭੮) ਅਰਥਾਤ ਭਗਤੀ ਦੇ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਅਹਿੰਸਾ, ਸਤਿ, ਸੁਚਮ, ਦਯਾ, ਅਤੇ ਆਸਤਕਤਾ ਆਦਿ ਸਦਾਚਾਰਾਂ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(ਗ) ਸੱਤਯਾਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਮਹਾਂਰਿਸ਼ੀ ਦਯਾਨੰਦ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਹਿੰਦੀ ਸੰਸਕਰਣ ੨੦, ਸਮੁਲਾਸ ੧੦ ਪੰਨਾ ੧੭੧ ਵਿਖੇ ਚਹੁੰ ਵਰਨਾ ਸਬੰਧੀ ਉਪਦੇਸ ਦੇਂਦਿਆ ਹੋਇਆਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਕਿ :-

"ਮਦ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਮਲੇਛ, ਜਿੰਨ੍ਹਾ ਦਾ ਸਰੀਸ ਮਦ ਮਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣੂਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਦਾ ਨਾ ਖਾਣ" ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਪਕਾਰੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਹਿੰਸਾ, ਅਰਥਾਤ ਜੈਸੇ ਇਕ ਗਊ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਦੁੱਧ, ਘਿਉ, ਬਲਦ, ਗਊ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ੪ ਲਖ ੭੫ ਹਜ਼ਾਰ ੬੦੦ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਪੁਜਦਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰਨ ਤੇ ਨਾ ਮਾਰਨ ਦੇਣ" ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਗਊ ਤੋਂ ੨੦ ਸੇਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ੨ ਸੇਰ ਦੁੱਧ ਦਿਨ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਔਸਤਨ ੧੧ ਸੇਰ ਦੁੱਧ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਗਊ ੧੮ ਤੇ ਕੋਈ ੬ ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਦੁੱਧ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਔਸਤ 12 ਮਹੀਨੇ ਹੋਏ। ਹੁਣ ਹਰ ਇਕ ਗਊ ਦੇ ਜਨਮ ਭਰ ਦੇ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ੨੪ ਹਜ਼ਾਰ ੯ ਸੌ ੬0 ਮਨੁੱਖ ਇਕ ਵਾਰ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਦੇ ੬ ਵੱਛੇ ਤੇ ੬ ਵੱਛੀਆਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਮਰ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਵੀ ੧੦ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ ਵੱਛੀਆਂ ਦੇ ਜਨਮ ਭਰ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ੧ ਲੱਖ ੨੪ ਹਜ਼ਾਰ ੯ ਸੌ ਮਨੁੱਖ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਰਹੇ ਪ ਬਲੱਦ ਉਹ ਜਨਮ ਭਰ ਵਿਚ ਪ ਹਜ਼ਾਰ ਮਣ ਅੰਨ, ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਅੰਨ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ੩ ਪਾ ਖਾਏ, ਤਾਂ ਢਾਈ ਲੱਖ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੁੱਧ ਤੇ ਅੰਨ ਮਿਲਾਕੇ ੩ ਲੱਖ ੭੪ ਹਜ਼ਾਰ ੮ ਸੌ ਮਨੁਖ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਗਿਣਤੀਆਂ ਮਿਲਾਕੇ ਇਕ ਗਊ ਦੀ ਇਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ੪ ਲਖ ੭੫ ਹਜ਼ਾਰ ੮ ਸੌ ਮਨੁਖ ਇਕ ਵਾਰ ਪਲਦੇ ਹਨ। ਅਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਪਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਧਾ ਕੇ ਲੇਖਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਸੰਖਾਂ ਮਨੁਖਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।ਇਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ (ਬੈਲ) ਗੱਡੀ ਸਵਾਰੀ ਭਾਰ ਉਠਾਣ ਆਦਿ ਕੰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਮਨੁਖ ਲਈ ਬੜੇ ਉਪਕਾਰਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।...... ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਲਦ ਉਪਕਾਰਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਢੇ ਵੀ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਗਊ ਦੇ ਦੁੱਧ ਘਿਉ ਨਾਲ ਜਿੰਨੇ ਬੁੱਧੀ ਵੱਧਣ ਨਾਲ ਲਾਭ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਓਨੇ ਮਹਿੰ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਆਰੀਆ ਨੇ ਮੁਖ ਉਪਕਾਰਕ ਗਊ ਨੂੰ ਗਿਣਿਆ ਹੈ। ......ਬੱਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ੨੫ ਹਜ਼ਾਰ ੯ ਸੌ ੨੦ ਮਨੁਖਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਊਠ ਭੇਡ ਖੋਤਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਬੜੇ ਉਪਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ **ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਭ ਮਨੁਖਾਂ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।**

ਪ੍ਰਸ਼ਨ- ਜੇ ਸਾਰੇ ਅਹਿੰਸਕ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਬਘਿਆੜ ਆਦਿ ਏਨੇ ਪਸ਼ੂ ਵਧ ਜਾਣ, ਕਿ ਸਭ ਗਊ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਖਾਣ।

ਉੱਤਰ- ਇਹ ਰਾਜ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਪਸ਼ੂ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਰਹਿਤ ਕਰ ਦੇਣ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ – ਫੇਰ ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਸੁੱਟ ਦੇਣ?

ਉੱਤਰ– ਭਾਵੇਂ ਸੁਟ ਦੇਣ, ਭਾਵੇ ਕੁੱਝ ਆਦਿ ਮਾਸਾਹਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਖਵਾ ਦੇਣ।

ਸਮੁਲਾਸ ੧2 ਪੰਨਾ ੩੬੩ ਵਿਖੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ :- "ਪਸ਼ੂ ਮਾਰ ਕੇ ਹੋਮ ਕਰਨਾ ਵੇਦ ਆਦਿ ਸ਼ਾਸ਼ਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ।"

ਏਸੇ ਸਮੁਲਾਸ ਦਾ ਪੰਨਾ ੩੬੪ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ ਕਿ -"ਜੋ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਮ-ਮਾਰਗੀ ਟੀਕਾਕਰਨ ਦੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਖਸ਼ ਕਹਿਣਾ ਉਚਿਤ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਮਾਸ ਦਾ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

(੨) ਵੈਦਿਕ ਧਰਮ

ਪਾਠਕ ਵੇਖ ਚੁਕੇ ਹਨ ਕਿ ਵੈਦਿਕ ਮਤਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਮਾਸ ਅਹਾਰ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਨਿਖਿੱਧ ਅਤੇ ਪਾਪ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਚ ਇਸ ਵਿਸ਼ੈ ਸੰਬਧੀ ਅਵੈਦਿਕ ਮਤਾਂ ਦਾ ਮਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। :-

(ੳ)ਬੁੱਧ ਧਰਮ

ਬੁਧ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਸਤਰਿਤ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚੋ ਇਕ ਉੱਘਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਇਸ ਧਰਮ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਤੀ ਦਾ ਪੈਗੰਬਰ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਅਤਯੁਕਤੀ ਨਹੀਂ । ਬੁੱਧ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਭਾਰਤਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਧਰਮ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਸਮਰਾਟ ਅਸ਼ੋਕ ਅਤੇ ਚੰਦਗੁਪਤ ਮੌਰ, ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਦੀਖਸ਼ਿਤ ਹੋਏ ਸਨ। ਭਾਵੇਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਇਸ ਧਰਮ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਘਟ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ, ਪ੍ਰਤੂ ਲੰਕਾ, ਬਰਮਾ, ਚੀਨ, ਜਪਾਨ, ਅਤੇ ਸਿਆਮ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਏਸ ਧਰਮ ਨੇ ਏਨਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜਮਾ ਰਖਿਆ ਕਿ ਦੂਜੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਅਜ ਤਕ ਓਥੇ ਕਦਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਵੀ ਦਰੇਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੱਤੀ। ਅਜੇਹੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਬਹੁ ਸੰਖਯਕ ਧਰਮ ਦੀ ਨੀਂਹ "ਅਹਿੰਸਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਹੀ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। "ਅਹਿੰਸਾ ਪਰਮੋ ਧਰਮਾ" ਬੋਧੀਆਂ ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਤਮਾ ਬੁਧ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਮਾਚਾਰ ਅਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਦਇਆ ਦੀਆ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ।

ਏਥੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲਈ ਬੁੱਧ ਜੀ ਦਾ ਉਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਪ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਿੰਬਸਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਦ ਕਿ ਰਾਜਾ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਨਮਿਤ ਉਸ ਦੀ ਯੱਗ ਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਬਲੀ ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਰਜ ਆਰੰਭ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। "ਚਰਵਾਹੇ ਲੋਕ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬਹੁਤ ਸਾਸਰੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵੱਲ ਹਿੱਕੀ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਮੌਸਮ ਸੀ, ਕੜਾਕੇ ਦੀ ਦੁੱਪ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਕ ਤਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਵਾਗੀਆਂ ਦੇ ਸੋਟਿਆਂ ਕਰਕੇ, ਪਸ਼ੂ ਬੜੇ ਘਬਰਾਏ ਹੋਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾ ਵਿਚ ਇਕ ਪਸ਼ੂ ਬੱਚਾ ਅਜਿਹਾ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਪੈਰ ਨੂੰ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਲੰਗੜਾ ਕੇ ਡਾਢੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਡਿਗਦਾ ਢਹਿੰਦਾ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਹੂ ਵਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਚਾਨਕ ਭਗਵਾਨ ਬੁੱਧ ਦੇਵ ਜੀ ਉਧਰੋਂ ਆ ਨਿਕਲੇ। ਉਹ ਇਸ ਹਿਰਦੇ ਵੇਧਕ ਨਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਸਕੇ। ਦਇਆ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਜਲ ਭਰ ਕੇ ਉਹ ਚਰਵਾਹਿਆਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਣ ਲਗੇ, -'ਇਸ ਕੜਕਦੀ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਿੱਥੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ? ਚਰਵਾਹੇ ਬੋਲੇ, - 'ਮਹਾਰਾਜ ! ਰਾਜਾ ਬਿੰਬਸਾਰ ਦੇ ਇਕ ਭਾਰਾ ਯੱਗ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ

ਪਸ਼ੂ ਬਲੀ ਚੜ੍ਹੇਗਾ, ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਹੀ ਇਸ ਇੱਜੜ ਨੂੰ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ'। ਚਰਵਾਹਿਆ ਨੂੰ ਕੀ ਉਜਰ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਭਗਵਾਨ ਉਸ ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਏ।

ਜਾਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਉਹ ਸਾਰ ਬਿੰਬਸਾਰ ਦੀ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ, ਤੇ ਯੱਗਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ। ਠੀਕ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਇਕ ਰਿਤਵਜ ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਗਲ ਉਤੇ ਤੇਜ ਤਲਵਾਰ ਤਾਣ ਕੇ ਮੰਤਰ ਦੁਆਰਾ ਕਹਿਣ ਲਗਾ , -"ਦੇਵਤਿਓ ! ਆਪ ਸਾਰੇ ਆ ਕੇ ਇਸ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰੋ, ਇਹ ਰਾਜਾ ਬਿੰਬਸਾਰ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਬਲੀ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।" ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਭਗਵਾਨ ਬੁੱਧ ਬੋਲ ਉਠੇ :-

ਰਾਜਾ ! ਆਪ ਇਸ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰਨ ਦੇਵੋ। ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਝਪਟ ਕੇ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਥੰਮੇ ਤੋਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਲੌਕਿਕ ਤੇਜ ਅਗੇ ਕੋਈ ਬੋਲ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਸਾਰੇ ਬੁੱਤ ਵਾਂਗੂੰ ਖੜੇ ਦੇ ਖੜੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਫਿਰ ਆਪ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬੋਲੇ, "ਰਾਜਾ ! ਸੋਚ, ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਲੈ ਤਾਂ ਹਰ ਕੋਈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੀ ਕੋਈ ਦੇ ਵੀ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਕਿਡਾ ਵੀ ਨੀਚ ਨਿਕੰਮਾ ਤੇ ਛੋਟਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਪ੍ਰਾਣ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਦੇਣੇ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਦਇਆ ਦਾ ਭਾਵ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਜੀਵਨ ਅਮੁਲ ਹੈ। ਲੋਕੀਂ ਆਪ ਨਿਰਦਈ ਹੋ ਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਦਇਆ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮਨੁਖ ਤੇ ਪਸ਼ੂ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਤਮਾਮ ਜੀਵ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ, ਉਹੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਮਨੁਖ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਜੋ ਪਸ਼ੂ ਇਤਬਾਰ ਉੱਥੇ ਰਹਿ ਕੇ ਘਾਹ ਖਾ ਕੇ ਅਮੁਲ ਦੁੱਧ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਲੋਕੀ ਉਸ ਦੇ ਗਲੇ ਤੇ ਛੁਰੀ ਫੇਰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਸ਼ਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਮਨੁਖੀ ਦੇਹ ਛੱਡ ਕੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਸ਼ੂ ਪੈਂਛੀਆਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਖੀਰ ਫਿਰ ਮਨੁਖ ਸਰੀਰ ਹੀ ਪਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੀਵ ਅੱਗ ਦੇ ਅੰਗਿਆਰੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਚੱਕਰ ਤੇ ਫੇਰ ਫਿਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਦੀ ਚਮਕਦਾ ਹੈ ਕਦੀ ਅੱਗ ਦੇ ਅਲਾਂਬੇ ਵਿਚ ਹੀ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਮਾਰਨਾ ਨਿਸਚੇ ਹੀ ਭਾਰਾ ਪਾਪ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਬੇ-ਇਨਸਾਫੀ ਹੈ। ਜੀਵ, ਖੂਨ ਤੇ ਹੱਤਿਆ ਨਾਲ ਕਦੀ ਸ਼ੁਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਦੇਵਤੇ ਜੇਕਰ ਭਲੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਦੀ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਤੇ ਜੇ ਖੂੰਖਾਰ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਕੀ ਹੈ? ਜੋ ਮਨੁਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਤਿਲ ਭਰ ਵੀ ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦਾ, ਜੇ ਕੋਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਭੋਗਦਾ। ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਲੇਖਾ ਹਰ ਜੀਵ ਨੂੰ ਭਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਬਚਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਸੇ ਨੇਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵ ਨੂੰ ਭਲੀ ਜਾਂ ਬੁਰੀ ਗਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨੇਮ ਸਦਾ ਅੱਟਲ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ।"

ਭਗਵਾਨ ਬੁੱਧ ਦੇ ਇਸ ਦਇਆ ਭਰੇ ਉਪਦੇਸ ਦਾ ਸਾਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਦਇਆ ਨਾਲ ਭਰ ਕੇ ਬਲੀ ਚੜ੍ਹਾਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਰਿਤਵਜ ਨੇ ਤਮਾਮ ਅੱਗ ਇਧਰ ਉਧਰ ਖਲੇਰ ਦਿੱਤੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਬਿੰਬਸਾਰ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਬੁੱਧ ਦੇਵ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਪਏ। ਫਿਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਿੰਬਸਾਰ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਲਾਨ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਨਕਲ ਮੁਨਾਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਖੁਦਵਾ ਕੇ ਮੁਨਾਰੇ ਥਾਂ ਪਰ ਥਾਂ ਗਡਵਾ ਦਿੱਤੇ:-

ਸ਼ਾਹੀ ਐਲਾਨ

"ਮਹਾਰਾਜ ਬਿੰਬਸਾਰ ਆਗਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਜੱਗ ਬਲੀ ਲਈ ਅਥਵਾ ਆਪਣੇ ਖਾਣ ਲਈ, ਜੋ ਅਜ ਤਕ ਘਰ ਘਰ ਵਿਚ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਕੋਈ ਸ਼ਖਸ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਦਾ ਖੁਨ ਨਾ ਵਹਾਏ। ਜੀਵ ਸਾਰੇ ਸਮਾਨ ਹਨ। ਜੋ ਦਇਆਵਾਨ

ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਦਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਦਇਆ ਧਾਰਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਅਗੇ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰੋ।" "ਇਹ ਮੁਨਾਰੇ ਅਜ ਤਕ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਉੱਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।" (ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ) ਲੇਖਕ ਗੁਰਾਂ ਦਿੱਤਾ ਖੰਨਾ ਮੈਂਬਰੀ ਨਾਗਰੀ ਪ੍ਰਚਾਰਣੀ ਸਭਾ ਕਾਂਸ਼ੀ ਪੰਨਾ ੫੦ ਤੋਂ ੫੪)।

ਭਗਵਾਨ ਬੁੱਧ ਤਾਂ ਜੀਵ ਹੱਤਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਕਿੰਤੂ ਚੰਡਾਲ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:- "ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੱਥੀਂ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਨਿਰਦਈ ਹੈ, ਉਹੀ ਚੰਡਾਲ ਹੈ।" (ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ, ਪੰਨਾ ੫੯)

(ਅ)ਜੈਨ ਧਰਮ

ਜੈਨ ਧਰਮ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇਕ ਮਹਾਬ੍ਰਤੀ ਅਤੇ ਜਗਦਵਖਯਾਤ ਧਰਮ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਮਹਾਬਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਦਰਜਾ ਅਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਜੈਨ ਧਰਮ ਨੇ ਅਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਅਤਿਅੰਤ ਹੀ ਸੂਖਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸੂਖਮ ਤੋਂ ਸੂਖਮ ਬਿਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਤਕ ਦੀ ਰਖਿਆ ਦਾ ਵੀ ਭਾਵ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਉਹ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਅਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਜੈਨ ਧਰਮ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਆਦਿ ਸਮੂਹਾ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਅਹਿੰਸਾ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਲਖਣ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 'ਰਾਗਾਦਿ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜਾਂ ਪਰਾਏ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਘਾਤ ਕਰਨਾ ਹਿੰਸਾ ਹੈ:- "ਪ੍ਰਮੱਤ ਯੋਗਾਤ ਪ੍ਰਾਣ ਵਯਪਰੋਪਣੰ ਹਿੰਸਾ।"

ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿੰਸਾ

(੧) ਦ੍ਰਵਯ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ (੨) ਭਾਵ ਹਿੰਸਾ। ਇਹ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦਾ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਘਾਤ ਨੂੰ ਦ੍ਰਵਯ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਸਤਿ ਸੰਤੋਖ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕ ਆਦਿ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਘਾਤ ਨੂੰ ਭਾਵ ਹਿੰਸਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਹਿੰਸਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਨ ਦਾ ਨਾਮ ਅਹਿੰਸਾ ਬ੍ਰਤ ਦਾ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਭਾਵ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਰੂਪ, ਅਹਿੰਸਾ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਬਾਰੀਕ ਅਨੁਭਵ ਹੈ। ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਣ ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਰਾਦੇ ਵਿਚ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਭਾਵ ਉਪਜਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੋਂ ਭਾਵ ਅਹਿੰਸਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਦ੍ਰਵਯ (ਪ੍ਰਾਣ) ਹਿੰਸਾ। ਇਸ ਲਈ ਜੈਨ ਮਤ ਦਾ ਅਭਿਪ੍ਰਯ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਿਲ ਵਿਚ ਵੀ ਕਦੇ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਭਾਵ ਨਾ ਔਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕ੍ਰਿਆ ਉਸ ਦੇ ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੩੯ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਕਿ:- "ਜੇ ਅਸੀਂ ਸੱਚੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਸੱਚੀ ਸ੍ਵਾਧੀਨਤਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਅਹਿੰਸਕ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਮਨੋ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਿੱਤ੍ਰ ਬਣਾਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਏਸ ਭਈ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਖਿਮਾ, ਨਿਰਲੋਭਤਾ ਆਦਿ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਤਮ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ **ਅਹਿੰਸਾ ਹੀ ਪਰਮ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ।** ਸ੍ਵਾਮੀ ਸੰਮਤ ਭੱਦਰ ਾਦ ਇਹ ਬਚਨ ਸਦਾ ਯਾਦ ਰਖਣ ਯੋਗ ਹੈ:- "ਅਹਿੰਸਾ ਭੂਤਾਨਾ ਜਗਤਿ ਵਿਦਿਤ ਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੰ। ਸ੍ਰ: ਸਤੋ।"

(ੲ)ਦੇਵ ਸਮਾਜ

ਦੇਵ ਸਮਾਜ ਵਿਖੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਨੂੰ ਇਕ ਮਹਾਨ ਬੁਰਿਆਈ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਮਾਜ ਵਲੋਂ ਦਸੰਬਰ ੧੯੩੫ ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਚ ਇਕ ਟ੍ਰੈਕਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਖੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:-

"ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਠ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਬੁਰਿਆਈਆ ਜਾਂ ਗੁਨਾਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ, ਜਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਬੜੀਆਂ ਭੈੜੀਆਂ ਅਤੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾ ਦਾ

ਤਿਆਗਣਾ ਉਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅਦਨਾਂ ਦਰਜੇ ਦੀ ਮੈਂਬਰੀ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਜਰੂਰੀ ਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ।"
ਅਗੇ ਚਲ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:
"ਹੈਵਾਨੀ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਹੈਰਾਨੀਕਾਰਕ ਅਸਰਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੀਆ ਬਦ ਪ੍ਰਹੇਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਿਸਮਾਨੀ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਬਹੁਤ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਅਤੇ .. ਸੇਹਤ ਨੂੰ ਸਖਤ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬੜੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੀ ਅਤਿਅੰਤ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਬੁਰਿਆਈ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਖੂਬ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਸਮਾਜ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਦੀ ਰੂਹ ਅਤੇ ਜਿਸਮ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਸਖ਼ਤ ਹਾਨੀਕਾਕਰ ਬੁਰਿਆਈ ਨੂੰ ਮਿਟਾਇਆ ਜਾਵੇ।"

ਇਸ ਪੁਸਤਕ (ਗੋਸ਼ਤਖ਼ੋਰ) ਦੇ ਸਫ਼ਾ ਤੇ ੪੭ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਚਹੁੰ ਅਧਿਆਵਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਦੇਂਦਿਆ ਹੋਇਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:

(੧) ਮਾਸ ਸਾਡੀ ਕੁਦਰਤੀ ਖੁਰਾਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(੨) ਮਾਸ ਇਕ ਅਤੀ ਨਖਿੱਧ ਕਿਸਮ ਦੀ ਅਧੂਰੀ ਤੇ ਖਰਾਬ ਖੁਰਾਕ ਹੈ।

(੩) ਮਾਸ ਸੇਹਤ ਬਖ਼ਸ਼ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਬੀਮਾਰੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਹੈ।

(੪) ਮਾਸ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਜਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਘਟਾਣ ਵਾਲੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਹੈ।

ਗੰਭੀਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ – ਏਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਪੰਨਾ ੬੫ ਤੇ (ਜੋ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਆਖਰੀ ਸਫ਼ਾ ਹੈ) ਸੰਜੀਦਾ ਸਵਾਲਾਤ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਨ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ:

ਹੇ ਮਨੁੱਖ ! ਕੀ ਤੇਰੇ ਲਈ ਇਹ ਮੁਨਾਸਬ ਹੈ, ਕਿ ਤੂੰ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਨਿਰਬਲ ਅਤੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰੈਂ ? ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਬਰਾਂ ਬਣਾਏ ? ਕੀ ਤੇਰੇ ਲਈ ਇਹ ਉੱਚਿਤ ਅਤੇ ਸੋਭਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਤੂੰ ਲਾਭਦਾਇਕ ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੋਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਨਸ਼ੁਕਰਾ ਬਣ ਕੇ ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਹੂ ਵਹਾਨ ਦਾ ਭਾਗੀ ਬਣੇ ? ਕੀ ਇਹ ਅਕਲ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਕੀ ਤੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਫ਼, ਸੇਹਤ ਅਤੇ ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਖੁਰਾਕ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਹੁਤ ਨਖਿੱਧ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਤੋਂ ਡੇਗਣ ਵਾਲੀ ਮਾਸ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਖਾਏਂ, ਜੇ ਅਕਸਰ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਪਰਮਾਣੂਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਬੋਰਕ ਐਸਡ ਅਰ ਹੋਰ ਵਿਹੁਲੇ ਮਾਦੇ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਉਹ ਨਿਰਦਯਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਅੰਦਰ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘਟਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ? ਠਹਿਰੋ ! ਸੋਚੋ ! ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰੋ॥"

(ਸ)ਈਸਾਈ ਧਰਮ

(੧) "ਈਸਾ ਦਾ ਇਕ ਪੀਟਰ ਨਾਮੀ ਚੇਲਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਬੇਖਿਆ, ਕਿ ਅਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਇਕ ਚਾਦਰ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਭਰ ਦੇ ਪੰਛੀ ਬਧੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਪੀਟਰ ਨੂੰ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਹੋਈ, ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਓ। ਪੀਟਰ ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਤਿੰਨ ਬਾਰ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਹੋਈ ਕਿ ਖਾ ਲੈ, ਪਰ ਪੀਟਰ ਨਾਂਹ ਹੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਅੰਤ ਉਹ ਚਾਦਰ ਗੁਪਤ ਹੋ ਗਈ। ਜਦ ਪੀਟਰ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਸਪੰਨ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ॥" (ਮਤੀ ਦੀ ਅੰਜੀਲ)

(੨)ਰੂਮ ਦੀ ਪਤ੍ਰੀ ਬਾਬ ੧੪ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਕਿ –" ਤੁਹਾਡਾ ਖੁਦਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ , ਮੇਰੇ ਬਣਾਏ ਕੰਮ ਨੂੰ ਨਾ ਵਿਗਾੜੋ , ਜਿਸ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡਾ ਭਾਈ ਠੋਕਰ ਖਾਏ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੋ । ਮਾਸ਼ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਮਾਸ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾ ਖਾਓ ਨਾ ਪੀਓ।"

(੩) ਈਸਾਈ ਮੱਤ ਦੇ ਦਸਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚੌਥੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਤੂੰ ਹੱਤਿਆ ਨਾ ਕਰ।"

(੪) ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡੀ ਸੱਜੀ ਗੱਲ ਤੇ ਚਪੇੜ ਮਾਰੇ ਖੱਬੀ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਰ ਦਿਓ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਪਿਆਰ ਕਰੋ, ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦੇਵੇ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਸ ਦੇਵੋ। ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡੀ ਬੁਰਿਆਈ ਕਰੇ, ਤੁਸੀ ਉਸ ਦੀ ਭਲਾਈ ਕਰੋ। ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡਾ ਅਪਮਾਨ ਕਰੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਤਾਵੇ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਵੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੋ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਸੁਰਗਵਾਸੀ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਹੋਵੋ। ਅਰਥਾਤ ਖੁਦਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਕਹਿਲਾ ਸਕੋ।"

(ਅੰਜੀਲ)

ਉਤੇ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ, ਇਸ ਮਤ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਅਸੂਲ ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ।

(੫) ਮਿਸਟਰ ਸਿਡਨੀ ਐਚ ਬੈਰਡ ਲੰਡਨ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ "ਟੈਸਟੀਮੋਨੀ ਆਫ਼ ਸਾਇੰਸ, ਇਨ ਫੇਅਰ ਆਫ਼ ਨੈਚਰਲ ਐਂਡ ਹਯੂਮਨ ਡਾਇਟ" ਦੇ ਪੰਨਾ ੨ ਤੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: -

"ਈਸਾਈਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਗੁਰੂ (ਯਿਸੂ ਮਸੀਹ) ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ - ਜਾਓ ਅਤੇ ਸਿਖੋ ਕਿ ਇਸਦੇ ਕੀ ਅਰਥ ਹਨ ਜੋ - **ਮੈਂ ਰਹਿਮ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਨਾ ਕਿ ਕੁਰਬਾਨੀ।"**

(ਹ)ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ

ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਅੱਲਾ ਦੇ ਰਸੂਲ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਨਾਜ਼ਲ ਹੋਇਆ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਵਿਚ ਖੁਦਾ ਨੂੰ 'ਰਹਿਮਾਨ' ਤੇ 'ਰਹੀਮ' ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਈਸ਼ਵਰ ਦਇਆਲੂ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੈ। ਹੁਣ ਵਿਚਾਰ ਯੋਗ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਹਾਕਮੇ ਕੁਲ ਦਿਆਲੂ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਉੱਮਤ ਨੂੰ ਨਿਰਦਈ ਤੇ ਕਠੋਰ ਚਿੱਤ ਹੋਣ ਦੀ ਕਿਵੇਂ ਆਗਿਆ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ?

ਮੋਮਨ– ਮੁਸਲਾਮਨਾਂ ਨੂੰ ਮੋਮਨ ਦਾ ਖ਼ਿਤਾਬ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਹੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ, ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਦੂਜੇ ਦਾ ਦੁਖ ਦੇਖ ਕੇ ਮੋਮ ਵਾਂਗ ਪੰਘਰ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਜੇਹੜਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੇਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਤੇ ਗਲ ਤੇ ਛੁਰੀ ਫੇਰ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੇ 'ਮੋਮਨ' ਦਾ ਅਰਥ ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ ਘਟ ਸਕਦਾ।

(੧) **ਕੁਰਬਾਨੀ** ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖ ਕੇ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਰਵਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਆਪਣੀ ਪਿਆਰੀ ਤੋਂ ਪਿਆਰੀ ਸ਼ੈ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਦ ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਰਾਹੀਮ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਖੁਦਾ ਨੇ ਪਿਆਰੀ ਤੋਂ ਪਿਆਰੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਮੰਗੀ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਊਠ, ਬੱਕਰੀਆਂ ਆਦਿ ਕਈ ਜਾਨਵਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ, ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਆਖ਼ਿਰ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਇਸਮਾਈਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜਿਗਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਸਮਝ ਕੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਵਾਸਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਜਦ ਜ਼ਿਬਹ ਕਰਨ ਲਗੇ ਤਾਂ ਹਜ਼ਰਤ ਜ਼ਿਬਰਾਈਲ ਨੇ ਇਸਮਾਈਲ ਦੀ ਥਾਂ ਅਰਸ਼ੀ ਦੁੰਬਾ ਰਖ ਦਿੱਤਾ। ਓਦੋਂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋਈ। ਸੋ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਪਿਆਰੀ ਤੋਂ ਪਿਆਰੀ ਚੀਜ਼ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੀ ਜਾਨ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨੀ ਰਵਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਬੱਕਰੀਆਂ, ਦੁੰਬਿਆਂ ਤੇ ਗਊਆਂ ਦੀ ਗਰਦਨ ਤੇ ਛੁਰੀ ਫੇਰ ਕੇ ਰਹੀਮ ਤੇ ਰਹਿਮਾਨ ਦੀ ਖੁਦਾ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਮਖਲੂਕ ਨੂੰ ਹਲਾਲ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਨੂੰ ਕਬਰਖਾਨਾਂ

ਬਣਾਣਾਂ। ਸੂਫ਼ੀ ਮੁਸਲਾਮਨ ਆਪਣੇ ਨਫ਼ਸ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨੂੰ ਹੀ ਬੇਹਤਰੀਨ ਕੁਰਬਾਨੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਰਾਹੀਮ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰੀਸੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨਾ ਲੋੜੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਜ਼ਿਬਹ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤੇ ਜੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਹਜ਼ਰਤ ਜਿਬਰਾਈਲ ਅਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਦੁੰਬਾਂ ਲੈ ਆਵਣ, ਤਾਂ ਸਮਝ ਲਵੋ ਕਿ ਕੁਰਬਾਨੀ ਪਰਵਾਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

(੨)ਹਰਨੀ ਦੀ ਸਾਖੀ

"ਮੋਅਜਜ਼ਾ ਮੁਹੱਮਦੀ" ਵਿਚ ਸੇਫ਼ ਇਮਾਮੁੱਦੀਨ ਛਾਛੀ ਨੇ ਸਫਾ ੧੨ ਤੋਂ ੧੬ ਤੱਕ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਕਿੱਸਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦਿਲ ਜਾਨਵਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਕਟ ਗ੍ਰਹਤ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਦਇਆ ਤੇ ਤਰਸ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾਂ ਸੀ। ਇਹ ਕਿੱਸਾ – "ਕਸ਼ਫੇ ਕਰਾਮਤ ਹਜ਼ਰਤ ਸੁਅਲੱਲਾਹ ਅਲੈਹਿ ਵਸਲੱਮ" ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਨਜ਼ਮ ਵਿਚ ਪਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਜਰੂਰੀ ਹਿੱਸੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸੌਹੇਂ ਰਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:

ਅਰਬ ਵਿਲਾਇਤ ਅੰਦਰ ਸੀ, ਇਕ ਜੰਗਲ ਬਹੁਤ ਨੂਰਾਨੀ।
ਕੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ, ਵਾਹ ਕੁਦਰਤ ਸੁਬਹਾਨੀ।
ਇਸ ਜੰਗਲ ਇਕ ਹੈਸੀ ਹਰਨੀ, ਦੋ ਬੱਚੇ ਉਸ ਜਾਏ।
ਨਾਲ ਮੁਹਬੱਤ ਕਰੇ ਦਿਲਾਸਾ, ਘੁਟ ਘੁਟ ਸ਼ੀਰ ਪਿਲਾਏ।
ਇਕ ਦਿਨ ਓਸ ਓਜਾੜੇ ਅੰਦਰ, ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਆਇਆ।
ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਪਕੜਨ ਕਾਰਨ, ਓਸ ਕਮੰਦ ਲਗਾਇਆ।
ਉਸ ਦਿਨ ਹਰਨੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਲੀ, ਚਰਦੀ ਜੰਗਲ ਆਈ।
ਧੋਖਾ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜ਼ਾਲਿਮ, ਵਿਚ ਕਮੰਦ ਫਸਾਈ।
ਆਜਜ਼ ਹਰਨੀ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾਵੇ, ਸਖ਼ਤ ਫਾਹੀ ਨ ਟੁੱਟੇ।
ਲੰਮੀ ਪੈ ਕੇ ਕਰੇ ਆਵਾਜ਼ਾਂ, ਗਰਦਨ ਧਰਤੀ ਸੁੱਟੇ ।
ਐ ਜ਼ਾਲਿਮ ਕੀ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤੋਈ, ਹਾਂ ਮੈਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਲੀ।
ਨਾਲ ਫਰੇਬ ਅਸੀਰ ਕੀਤੋਈ, ਐ ਮੂਰਖ ਬਦਚਾਲੀ।
ਬਕ ਮੇਰੇ ਦੋ ਭੁਖੇ ਮਰਸਨ, ਤੂੰ ਸਿਰ ਖ਼ੂਨ ਲਿਆਵੇਂ।
ਨਾਲ ਅਫ਼ਸੋਸ ਅਖੇਂਦੀ ਹਰਨੀ, ਸ਼ਾਲਾ ਰੱਜ ਨਾ ਖਾਵੇਂ।
ਰੋਵੇ ਤੇ ਕੁਰਲਾਵੇ ਹਰਨੀ, ਨਾ ਸੀ ਕੋਲ ਸ਼ਿਕਾਰੀ।
ਦੂਰ ਗਿਆ ਹੋਰ ਮਿਰਿਆਂ ਪਿੱਛੇ, ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਰਾਹ ਬਾਰੀ।
ਹਰਨੀ ਜ਼ੋਰ ਤਮਾਮ ਲਗਾਇਆ, ਆਖ਼ਿਰ ਵੱਸ ਨ ਚਲੇ।
ਆਖੇ ਹਾਰ ਨਸੀਬਾਂ ਦਿੱਤੀ, ਪੈ ਗਏ ਤੰਦ ਅਵੱਲੇ।

ਪੁਕਾਰ ਹਰਨੀ

ਯਾ ਰੱਬਾ ਇਕ ਵਾਰ ਛੁਡਾਈਂ, ਏਸ ਸਿਤਮ ਦੀ ਫਾਹੀ।
ਬਕ ਮੇਰੇ ਦੋ ਫਿਰਨ ਢੂਢੇਂਦੇ, ਜੰਲਗ ਬੂਟੇ ਕਾਹੀ।
ਕੌਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਵੇ, ਤੜਫ ਤੜਫ ਮਰ ਜਾਵਣ।
ਜੰਡਲ ਅੰਦਰ ਲੱਖ ਆਫਤਾਂ, ਮਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਵਣ।
ਬੱਚਿਆ ਦਾ ਅਫਸੋਸ ਜਿੱਗਰ ਵਿਚ, ਨੀਰ ਪਲੱਟੇਂ ਅੱਖੀਂ।
ਜ਼ਾਮਨ ਤੂੰ ਇਕਰਾਨ ਕੁਨੰਦਾ, ਏਸ ਇਜ਼ਾਬਂ ਰੱਖੀਂ।

ਕੌਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਜੀ ਦੇਵੇ, ਕੌਣ ਦਿਲਾਸਾ ਕਰਸੀ।
ਇਕ ਮੋਪਇਆ ਤੇਰੇ ਮਾਤਮ, ਹੋਸਨ ਹਰਨੀ ਇਕ ਨ ਮਰਸੀ।
ਮੈਂਥੋਂ ਲਾ ਵਿਛੂੰਨੇ ਰੱਬਾ , ਭੀ ਇਕ ਵਾਰ ਮਿਲਾਈਂ।
ਫਾਹੀ ਦੇ ਤਸਦੀਏਂ ਕੋਲੋਂ, ਮੈਂਨੂੰ ਆਪ ਛੁਡਾਈਂ।

ਹਜ਼ਰਤ ਨੂੰ ਵਹੀ

ਹਰਨੀ ਦੀ ਫਯਾਦ ਸੁਣੀ ਰੱਬ, ਝਬਦੇ ਵਹੀ ਬੁਲਾਇਆ।
ਹਬੀਬ ਮਰੇਰੇ ਨੂੰ ਖਬਰ ਪੁਚਾਈਂ, ਖਾਇਲਿਕ ਏਹ ਫੁਰਮਾਇਆ।
ਲਾਲ ਸ਼ਤਾਬੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ, ਜਬਰਾਈਲ ਉਥਾਈਂ।
ਆਖ ਸਲਾਮ ਦਿੱਤੀ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ, ਪਾਕ ਮੁਹੰਮਦ ਤਾਈਂ।
ਹਰਨੀ ਜੰਗਲ ਫਾਹੀ ਫਾਥੀ. ਕਰਦੀ ਗਿਰੀਆ ਜ਼ਾਰੀ।
ਐ ਨਬੀਆ ਛੁੱਡਵਾ ਦੇ ਉਸਨੂੰ , ਤੋੜ ਕੁਮੰਦ ਸਿਕਾਰੀ।
ਜਲਦੀ ਅਮਰ ਬਜਾ ਆਂਦੋਨੇ, ਜੋ ਅੱਲਾ ਫੁਰਮਾਇਆ।
ਨੰਗੇ ਕਦਮ ਉਠਾ ਪੈਗੰਬਰ , ਤਰਫ਼ ਜੰਗਲ ਦੀ ਧਾਇਆ।
ਆ ਪਹੁੰਚੇ ਉਸ ਜਾਈ ਸਾਹਿਬ, ਢੂੰਡ ਕਰੇਂਦੀ ਬਾਰੀ ।
ਫਾਹੀ ਫਾਥੀ ਹਰਨੀ ਡਿਠੀ, ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਸ਼ਿਕਾਰੀ।
ਵੇਖਦਿਆਂ ਉਹ ਹਰਨੀ ਕੰਬੀ, ਮਤ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਆਇਆ।
ਕੀ ਜਾਣਾ ਕੀ ਹੈ ਮੁਸੀਬਤ, ਧੁਰ ਦਾ ਲੇਖਾ ਲਿਖਾਇਆ।

ਹੇ ਹਰਨੀ ਨਾ ਡਰ

ਹਜ਼ਰਤ ਕਹਿਅਗ਼ਾ ਨਾ ਗਰ ਹਰਨੀ, ਮੈਂ ਸਯੱਾਦ ਨਾ ਤੇਰਾ।
ਦਿਲ ਵਿਚ ਗ਼ੈਰ ਖ਼ਿਆਲ ਨਾ ਰੱਖੀਂ, ਨੇਕ ਇਰਾਦਾ ਮੇਰਾ।
ਹਰਨੀ ਕਰੇ ਫੇਰ ਚਾ ਅਰਜ਼ਾਂ, ਨੇਕ ਦਸੀਵੇਂ ਕੋਈ।
ਕੱਢੀਂ ਪੈਰ ਮੇਰਾ ਇਸ ਫਾਹੀਓਂ, ਨਾਲ ਫਿਰਾਕੇ ਰੋਈ।
ਮੈਂ ਜੰਗਲ ਦਾ ਮਿਰੀਯੋਂ ਸਾਹਿਬ, ਘਾਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਖਾਵਾਂ।
ਭਰ ਕੇ ਪੇਟ ਰਹਾਂ ਨਿੱਤ ਰਾਜ਼ੀ, ਕਿਸੇ ਨਾ ਕੁਝ ਗਵਾਵਾਂ।
ਇਕ ਹਰਨੀ ਦੇ ਦੋ ਬੱਚੇ ਛੋਟੇ, ਨਾਲ ਦਿਲਾਸ਼ੇ ਪਾਲਾਂ।
ਸ਼ਖ਼ਤਗੀ ਨਰਮੀ ਜੋ ਕੁਝ ਆਵੇਂ, ਜੰਗਲ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਲਾਂ।
ਚੌਥਾਂ ਪਹਿਰ ਫਾਹਿਆ ਕਿਸੇ ਮੈਂਨੂੰ,ਮੁੜ ਫਿਰ ਆਪ ਨਾ ਆਇਆ।
ਭੁੱਖੇ ਬਕ ਰਹੇ ਵਿਚ ਜੰਗਲਨਾਹੀ ਸ਼ੀਰ ਪਿਲਾਇਆ।
ਹੈ ਅਫ਼ਸੋਸ ਮਿਲਾਂ ਇਕ ਵਾਰੀ, ਬੱਚਿਆਂ ਸ਼ੀਰ ਪਿਲਾਵਾਂ।
ਨਾਮ ਅੱਲਾ ਦੇ ਕੱਟੀਂ ਫਾਹੀ, ਦੇਖ ਬਕਾਂ ਨੂੰ ਆਵਾਂ।
ਪਾਕ ਮੁਹੱਮਦ ਫਾਹੀ ਕੱਟੀਂ, ਹਰਨੀ ਪੈਰ ਛੁਡਾਇਆ।
ਹਰਨੀ ਬਦਲੇ ਸਰਵਰ ਆਲਮ, ਕਦਮ ਮੁਬਾਰਕ ਫਾਹਿਆ।
ਲੇ ਰੁਖਸਤ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਕੋਲੋਂ, ਹਰਨੀ ਪਹੁੰਚੀ ਡੇਰੇ।
ਬੱਚੇ ਦੇਖੇ ਮਿ ਲੇ ਆ ਦੂਰੋਂ, ਕਰਨ ਆਵਾਜ਼ ਉਚੇਰੇ।

ਜਾਂ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਹਰਨੀ ਕੱਢੀ,ਆਪਣਾ ਕਦਮ ਫਸਾਇਆ।
ਹਰਨੀ ਜਾ ਮਿਲੀ ਫਰਜ਼ੰਦਾਂ, ਬਾਦ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਆਇਆ।
ਫਾਹੀ ਅੰਦ ਵੇਖ ਨਬੀ ਨੂੰ , ਬਹੁਤ ਵਧਾਇਓਸ ਗ਼ੁੱਸਾ।
ਗ਼ੁੱਸੇ ਨਾਲ ਕਰੇ ਮੂੰਹ ਟੇਢਾ, ਵੱਢੇ ਆਪਣਾ ਜੁੱਸਾ।
ਧੱਸ ਕਹੇ ਜੇ ਜਿੰਦਗੀ ਚਾਹੇਂ , ਝਬਦੇ ਮਿਰਯੋਂ ਮੇਰਾ।
ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਾਲ ਤੀਰ ਏਸ ਵੇਲੇ , ਜੁਦਾ ਕਰਾਂ ਸਿਰ ਤੇਰਾ।

ਨਬੀ ਦਾ ਜੁਵਾਬ

ਪਾਕ ਨਬੀ ਨੇ ਹਸ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਨਾ ਕਰ ਲਹਿਰ ਵਧੇਰੀ।
ਪੈਰ ਕੱਢੀਂ ਉਤ ਵੇਲੇ ਫਾਹੀਓਂ, ਮਿਲੇ ਇਮਾਨਤ ਤੇਰੀ।
ਫਾਹੀ ਤੇਰੀ ਹਰਨੀ ਫਾਥੀ,ਐਪਰ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਲੀ।
ਗਿਰੀਆ ਕਰ ਉਸ ਕਿਹਾ ਅਸਾਨੂੰ, ਹੋ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਵਾਲੀ।
ਚਾਰ ਪਹਿਰ ਥੀਂ ਫਾਹੀ ਫਾਥੀ, ਬੱਚਿਆਂ ਸ਼ਰਿ ਨਾ ਪੀਤਾ।
ਇਕ ਘੜੀ ਦਾ ਅਹਿਦ ਮੁਕੱਰਰ, ਹਰਨੀ ਮੈਂ ਥੀਂ ਕੀਤਾ।
ਸ਼ਰਿ ਪਿਲਾ ਫਰਜ਼ੰਦਾਂ ਤਾਈਂ, ਵਤ ਸ਼ਤਾਬੀ ਆਵਾਂ।
ਫਾਹੀਓਂ ਕੱਢ ਤੁਸਾਨੂੰ ਸਾਹਿਬ, ਆਪਣਾ ਪੈਰ ਫਸਾਵਾਂ।

ਮਾਛੀ

ਸੁਣ ਗੁਫਤਾਰ ਨਬੀ ਥੀਂ ਮਾਛੀ, ਆਖੇ ਕੌਣ ਐ ਦਾਨਾਂ।
ਕੋਲ ਇਕਰਾਰ ਬਰਾਬਰ ਕੀਤੇ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈਵਾਨਾਂ।
ਜੇ ਕਰ ਵਾਦਾ ਜਕਰੇ ਵਫਾਈ, ਨਾਲ ਤੁਸਾਡੇ ਹਰਨੀ।
ਮੈਂ ਵੀ ਦੀਨ ਤੁਸਾਡੇ ਅੰਦਰ, ਲਗ ਰਹਾਂਗਾ ਸਰਨੀ।

ਹਰਨੀ

ਜਾਂ ਮਾਛੀ ਏਹ ਸੁਖਨ ਸੁਣਾਏ, ਸਰਵਰ ਆਲਮ ਤਾਈਂ।
ਉਚਰਾਂ ਨੂੰ ਆ ਹਰਨੀ ਪਹੁੰਚੀ, ਬੱਚਿਆਂ ਸਣੇ ਉਥਾਈਂ।
ਆਕੇ ਹਰਨੀ ਪਾਕ ਨਬੀ ਦੇ, ਕਦਮੀਂ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ।
ਆਖ ਸ਼ਹਾਦਤ ਕਲਮਾਂ ਮੂੰਹ ਤੀਂ, ਸ਼ੀਰੀਂ ਸੁਖਨ ਲਾਇਆ।
ਮੈਂ ਆਜਜ਼ ਦੇ ਵਿਛੜੇ ਬੋਂ ਭੀ ਮੁੜ ਤੁਸਾਂ ਮਿਲਾਰੇ।
ਮੈਂ ਮਸਕੀਨ ਇਹ ਬੱਚੇ ਮੇਰੇ, ਪਾਸ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਆਏ।
ਯਾ ਹਜ਼ਰਤ ਹੁਣ ਸ਼ੈਦ ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਮੈਨਨੂੰ ਕਰੋ ਹਵਾਲੇ।
ਐਪਰ ਮੇਰੇ ਬਕ ਬੇ ਉਜ਼ਰੇ , ਨਾਮ ਖੁਦਾ ਦੇ ਪਾਲੇ।
ਖਤਮ ਹੋਈ ਜਿੰਦਗਾਨੀ ਮੇਰੀ, ਜਿਬਹ ਕਰੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ।
ਫਰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਬੱਚਿਆਂ ਸੰਦਾ, ਖੁਨ ਨੈਣਾਂ ਥੀਂ ਜਾਰੀ।

ਹਰਨੀ ਦੇ ਬੱਚੇ

ਬੱਚੇ ਬੋਲ ਉਠੇ ਉਤ ਵੇਲੇ, ਨਾਲ ਮਾਈ ਦੇ ਮਰਸਾਂ।
ਬਾਝ ਮਾਈ ਦੇ ਜੰਗਲ ਅੰਧਰ , ਕਿਵੇਂ ਇਕੱਲੇ ਚਰਸਾਂ।
ਇਕ ਜੰਗਲ, ਇਕ ਥਾਲ ਇਵਾਣੇ, ਨਾਲ ਨਾ ਆਪਣੀ ਮਾਈ।
ਬਾਝ ਅੱਲਾ ਕੋਈ ਓਟ ਨ ਸਾਨੂੰ, ਨਾ ਕੋਈ ਸੱਜਣ ਭਾਈ।
ਜੰਗਲ ਬਰਲ ਦਰਿੰਦੇ ਲੱਖਾਂ, ਹੋਰ ਕਈ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ।

ਮਾਛੀ ਤੇ ਅਸਰ

ਮਾਛੀ ਸੁਣ ਮਿਰੀਓਂ ਦੀ ਬਾਤਾਂ, ਦਿਲ ਵਿਚ ਸ਼ੁਕਰ ਗੁਜ਼ਾਰੇ।
ਏਹ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਮੁਰਸਲ ਸੱਚਾ, ਰੋਸ਼ਨ ਹੈ ਜਗ ਸਾਰੇ।
ਮਿਰੀਓਂ ਕਰਨ ਕਲਾਮ ਇਨਸਾਨਾਂ, ਏਹ ਹੁਰਮਤ ਸਰਵਰ ਦੀ।
ਉਸ ਦਾ ਆਖਾ ਸਾਹਿਬ ਮੰਨੇ, ਖ਼ਾਤਿਰ ਇਹ ਦਿਲਬਰ ਦੀ।

ਮਾਛੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ

ਤਾਂ ਫਿਰ ਮਾਛੀ ਅਰਜ਼ੀ ਹੋਇਆ, ਪਾਕ ਮੁਹੰਮਦ ਅਗੇ।
ਜਿੱਨ ਇਨਸਾਨ ਹੈਵਾਨ ਪਰਿੰਦੇ, ਕਹੇ ਤੁਸਾਡੇ ਲਗੇ।
ਮੈਂ ਭੁੱਲਾਂ ਹਾਂ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਸਾਹਿਬ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋ ਗੁਸਤਾਖੀ।
ਸਖ਼ਤ ਕਲਾਮ ਬੇਅਦਬੀ ਵਾਲੀ, ਨਾਲ ਖੇਤਾਏ ਆਖੀ।
ਤੂੰ ਸਾਹਿਬ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਸੱਚਾ, ਕਲਮਾਂ ਦੱਸ ਜ਼ੁਬਾਨੀ।
ਰਾਤ ਸ਼ੈਤਾਨ ਮੈਂ ਥੀਂ ਛੁਟੇ, ਭੇਦ ਬਤਾ ਰਹਿਮਾਨੀ।

ਮਾਛੀ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾਨ

ਮਤਛੀ ਤਾਈਂ ਪਾਕ ਮੁਹੰਮਦ, ਕਲਮਾ ਸੱਚਾ ਪੜ੍ਹਾਇਆ।
ਅਮਰ ਨਹੀਂ ਜੋ ਹੁਕਮ ਤਰ੍ਹਾ ਦਾ, ਹੱਕ ਹਕੂਕ ਸਿਖਾਇਆ।
ਹਰਨੀ ਜੰਗਲ ਰੁਖਸਤ ਕੀਤੀ, ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ ਤਿਸ ਬੱਚੇ।
ਵਾਹ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਰਵਾਨਾ ਹੋਈ, ਵਾਹ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਸੱਚੇ।

ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਖੁਦਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੇ ਤਰਸ ਖਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸਾਣਾ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਰੱਬੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਅਸਰ ਪਾ ਕੇ ਹਰਨੀ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆ ਸਮੇਤ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੇ ਅਜ਼ਾਬ ਤੋਂ ਛੁਡਾਣਾਂ ਤੇ ਮਾਛੀ ਤੋਂ ਇਹ ਭੈੜਾਂ ਕੰਮ ਛੁਡਾ ਕੇ ਰੱਬ ਦੀ ਇਬਾਦਤ ਵਿਚ ਲਗਾਣਾ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਾਬਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਪਰਲੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਅਹਿੰਸਕ ਅਤੇ ਦਿਆਲੂ ਵਿਆਕਤੀ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਜੀਆ ਦਾ ਨਿਵਿਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸਾਣ ਤੋਂ ਵੀ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਹਦੀਸ ਵਿਚ ਇਰਸ ਵਿਸ਼ੈ ਬਾਬਤ ਏਥੋਂ ਤੱਕ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ –"ਜਨਾਬ ਰਿਸਾਲਤ ਮਆਬ ਸ਼ੁਅਲੱਲਾਹ ਅਲਹਿ ਵਸੱਲਮ ਨੇ ਵੂਰ ਮਾਇਆ ਹੈ, ਕਿ ਤਮਾਮ ਮਖ਼ਲੂਖ ਅੱਲਾ ਕੀ ਔਲਾਦ ਹੈ, ਇਸ ਲੀਏ ਇਨਸਾਨ ਕੋ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਜੈਸੀ ਹਮਦਰਦੀ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਸੇ ਕਰੇ, ਵੈਸੀ ਹੀ ਤਮਾਮ ਮਖ਼ਲੂਕ ਕੇ ਸਾਥ ਕਰੇ।"

(੩) ਮਾਸਕ ਪੱਤ੍ਰ –"ਵਿਸ਼ਵ-ਬਾਣੀ" ਅਲਾਹਬਾਦ ਦੇ ਮਈ ਸੰ: ੧੯੮੧ ਈ: ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਖੇ "ਸਾਂਪ੍ਰਦਾਇਕ ਏਕਤਾ" ਦੇ ਸਿਰਲੁਖ ਹੇਠ ੬ ਸਫ਼ਿਆ ਦਾ ਇਕ ਲੇਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਇਆ। ਹੈ। ਸ੍ਰੀ

ਯੁਕਤ ਡਾਕਟਰ ਮੈਹਦੀ ਗਹੁਸੈਨ ਐਮ.ਏ. ਪੀ.ਐਚ. ਡੀ. ਲਿਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਅਹਿੰਸਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ –"ਕਿਸੇ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ, ਹਮਲਾ, ਅਤਿਆਚਾਰ, ਨਰ ਹੱਤਿਆ ਜਾਂ ਕਤਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣੀ ਤਾਂ ਰਹੀ ਦੂਰ, ਇਸਲਾਮ ਅਹਿੰਸਾ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸੂਫੀਆਂ ਨੇ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਨੂੰ ਮਨ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਹੱਤਿਆ ਦੇ ਰਿਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਉਹ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਖੁਦ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕਲੌਤੀ ਬੇਟੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਹਿਲਿ ਬੈਤ ਫਾਤਿਮਾਂ, ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਅਲੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬੇਟੇ ਹਸਨ ਤੇ ਹੁਸੈਨ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਜੌਂ ਖਾ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਣੇ ਵਿਚ ਨਿਯਮ ਪੂਰਵਕ ਜੌਂ ਦੀ ਰੋਟੀ ਲੂਣ, ਤੇਲ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਖਾਣਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਸੀ।" (ਪੰਨਾ ੫੧੪ ਕਾਲਮ ੬ ਪੈਰਾ ੩)

ਅਗੇ ਸਫ਼ਾ ੫੧੫ ਕਾਲਮ ਪਹਿਲੇ ਵਿਖੇ ਡਾਕਟਰ ਮੈਹਦੀ ਹੁਸੈਨ ਸਾਹਿਨ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

"ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤਰ ਦੇ ਰਹਿਨੁਮਾ ਹੋਣ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਆਏ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਹੈਸੀਅਤ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਅਵਲੰਬੀਆਂ ਨੂੰ ਅਹਿੰਦਾ ਦਾ ਆਦੇਸ ਦਿਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੇ ਖਾਸ ਹੁਕਮ ਦੇ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ , **"ਹਮ ਨੇ ਤੁਮ੍ਹੇ ਦੁਨੀਆਂ ਪਰ ਸਿਰਫ਼ ਰਹਿਮ ਕਰਨੇ ਕੇ ਲੀਏ ਭੇਜਾ ਹੈ।"** (੨੧-੧੦੭)

ਦੂਜੇ ਪੈਰੇ ਵਿਚ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:–

"ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਪਸ਼ੂਓਂ ਕੋ ਭੀ ਦੁਖ ਦੇਨੇ ਔਰ ਚੋਟ ਪਹੁੰਚਾਣੇ ਕੋ ਮਨ੍ਹਾ ਕੀਆ ਹੈ – 'ਅਗਰ ਕੋਈ ਸ਼ਖ਼ਸ ਕਿਸੀ ਗੋਰੱਯਾ ਚਿੜੀਆ ਕੋ ਭੀ ਯਾ ਕਿਸੀ ਔਰ ਕੋ ਮਾਰਤਾ ਹੈ, ਤੇ ਖੁਦਾ ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਤਲਬ ਕਰੇਗਾ। ਜੋ ਖੁਦਾ ਕੇ ਪੈਦਾ ਕੀਏ ਹੂਓਂ ਪਰ ਰਹਿਮ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਖੁਦਾ ਉਸ ਪਰ ਰਹਿਮ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕੇ ਸਮਸਤ ਪ੍ਰਾਣੀ ਉਸ ਕਾ ਪਰਵਾਰ ਹੈਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਹ ਉਸ ਕੇ ਸਹਾਰੇ ਜੀਤੇ ਹੈਂ। ਇਸ ਲੀਏ ਅੱਲਾ ਕਾ ਸਭ ਸੇ ਪਿਆਰਾ ਵੁਹੀ ਸ਼ਖਸ ਹੈ ਜੋ ਅੱਲਾ ਕੇ ਪਰਵਾਰ ਕੇ ਸਾਥ ਭਲਾਈ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਅੱਲਾ ਸਭ ਸੇ ਜਿਆਦਾ ਕਿਸ ਕੋ ਪਸੰਦ ਕਰਤਾ ਹੈ ?

ਸਭ ਸੇ ਪਹਿਲੇ ਉਸੀ ਕੋ, ਜੋ ਉਸ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣੀਓਂ ਕੇ ਸਾਥ ਸਭ ਸੇ ਜਿਆਦਾ ਭਲਾਈ ਕਰਤਾ ਹੈ।'

ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਆਗੇ ਚਲ ਕਰ ਕਹਿਤੇ ਹੈਂ– "ਇਨ ਜਾਨਵਰੋਂ ਕੀ ਨਿਸਬਤ ਖੁਦਾ ਸੇ ਡਰੋ। ਜਬ ਵੇ ਸਵਾਰੀ ਕੇ ਕਾਬਲ ਹੋ, ਤਬੀ ਉਨ ਪਰ ਸਵਾਰੀ ਕਰੋ ਔਰ ਜਿਸ ਵਕਤ ਵੈ ਥੱਕ ਜਾਏਂ ਉਸੀ ਵਕਤ ਉਨ ਪਰ ਸੇ ਉਤਰ ਪੜੋ।"

"ਇਕ ਦਿਨ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਮੁਹੰਮਦ ਇਕ ਉੱਚਿਤ ਸਥਾਨ ਵੇਖ ਕੇ ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਉੱਤਰੇ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਨਿਮਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਦ ਤੱਕ ਊਠ ਦੀ ਕਾਠੀ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ।"

ਪਹਿਲੇ ਕਾਲਮ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਪੈਰੇ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰੋਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ –"ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋ ? ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਹਿਲੋਂ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਨਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।" ਅਗੇ ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ – "ਉਹ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੇਜ਼ੁਬਾਨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੇ ਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਉਨਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਣ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਇਨਾਮ ਮਿਲੇਗਾ।

ਅਗੇ ਇਸੇ ਪੰਨੇ (੫੧੫) ਦੇ ਦੂਜੇ ਕਾਲਮ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ– ਆਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਵਿਚ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਨੇ ਇਕ ਵਿਭਚਾਰਨੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਇਸਲ ਲਈ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਕੁੱਤੇ ਤੇ ਦਇਆ ਵਿਖਾਈ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਜੀਭ ਕੱਢ ਕੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਰੀਬ ਕਰੀਬ

ਮਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੁੱਤੀ ਖੋਹਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੱਲੇ ਨਾਲ ਬੰਨ ਕੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਲਮਕਾਈ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਕੱਢ ਕੇ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਪਿਲਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਨੇ ਇਸ ਪੁੰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਭਚਾਰ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਬਖਸ਼ ਦਿਤਾ।"

ਅਗੇ ਚਲ ਕੇ ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ ੩ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:- ਕੁਰਾਨ ਮਨੁੱਖ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਮਹੱਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।" ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਹਰ ਪਸ਼ੂ ਅਤੇ ਪਰਾਂ ਨਾਲ ਉੱਡਣ ਵਾਲਾ ਪੰਖੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਉਹ ਸਭ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਣਗੇ। ਪੰਨਾ ੪੧੯ ਦੇ ਕਾਲਮ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ - "ਇਕ ਵਾਰ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਹ ਛੱਤਰੇ ਤੇ ਤੀਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬੰਨ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵੇਖ ਕੇ ਨਫਰਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਨਹਾਂ ਦੀ ਤੀਰ ਅੰਦਾਜੀ ਬੰਦ ਕਰਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਨਹਾਂ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ:- "ਗਰੀਬ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਅੰਘਹੀਨ ਨਾ ਕਰੋ।"

"ਇਕ ਦੂਜੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ - "ਕਿਸੇ ਜਾਨਵਰ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ (ਤੀਰ ਨਾਲ) ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਾ ਕੇ ਨਾ ਲਵੋ।" ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਤੇ ਕੱਸ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਾਨ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਨੇ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਾਨ ਦੀ ਵੀ ਮਨ੍ਹਾਹੀਂ ਕੀਤੀ।"

ਇਸੇ ਸਫੇ (੫੧੯) ਦੇ ਦੂਜੇ ਕਾਲਮ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਪੈਰੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ :- "ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਗਾਣ ਲਈ ਮਨ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਊਠਾਂ ਨਾਲ ਬੁਰਾ ਸਲੂਕ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਸਦੇ ਪੈਰੋਆ ਨੇ ਸਿਉਂ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਝਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲੋਂ ਮਰ ਗਏ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਊਠ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਕਬਰ ਦੇ ਪਾਸ ਬੰਨ੍ਹ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਭੁਖਾ ਤਿਹਾਇਆ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਰਿਵਾਜ਼ ਆਪ ਨੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਪਹਿਲੋਂ ਨਜ਼ਰ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਇਜੱੜ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਭੇਡਾਂ ਅੰਨੀਆਂ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ (ਰਿਵਾਜ(ਵੀ ਰੋਕ ਦਿਤਾ। ਪਹਿਲੋਂ ਬਾਰਸ਼ ਪਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਬੈਲਦਾਂ ਦੀ ਪੂਛ ਨਾਲ ਬਲੀ ਹੋਈ ਮਿਸ਼ਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂਓ ਨੂਮ ਖੂਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਸਨ , ਇਹ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਘੋੜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਮਾਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ......ਖੋਤਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਦਾਗਣਾਂ ਤੇ ਮਾਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।"

'ਵਿਸ਼ਵ ਬਾਣੀ' ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਏ ਡਾਕਟਰ ਮੈਹਦੀ ਹੁਸੈਨ ਐਮ. ਏ. ਪੀ- ਐਚ. ਡੀ ਲਿਟ. ਦੇ ਉਤਲੇ ਲੇਖ ਅਤੇ ਮੌਅਜਜ਼ਾਂ ਮੁਹੰਮਦੀ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਅਸਲੀ ਤਾਲੀਮ ਦੇ ਚਾਣਨੇ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅਹਿੰਸਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬਕੌਲ ਡਾਕਟਰ ਮੈਹਦੀ ਹੁਸੈਨ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੇ ਇੰਨਾਂ ਤਰਸ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਰਾ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਤਕਲੀਫ ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਦੀ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖਿਆ ਹੀ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਸਗੋਂ ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਗੁਨਾਹ ਵੀ ਬਖਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਸਨ।

(੪) ਹਜ਼ਰਤ ਸੇਖ਼ ਸਾਅਦੀ ਇਰਾਨ ਦੇ ਇਕ ਜਗਤ ਵਿਆਖਿਅਤ ਮਹਾਤਮਾ, ਆਲਿਮ ਤੇ ਫ਼ਾਜ਼ਿਲ ਹੋ ਗੁਜਰੇ ਹਨ ।ਆਪ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਕਵੀ ਸਨ। ਆਪ ਨੇ ਗੁਲਿਸਤਾਂ, ਬੋਸਤਾਂ, ਆਦਿ, ਕਈ ਕਿਤਾਬਾਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿਚ ਰਚੀਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਕਾਫੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਗੁਲਿਸਤਾਂ ਵਿਚ ਹੁਮਾ ਪੰਛੀ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਸ਼ੇਅਰ ਲਿਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਅਹਿੰਸਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਮਾ ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪੰਛੀਆਂ ਤੇ ਵਡਿਆਈ ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਕਿ, ਉਹ ਸੁੱਕੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਕਿਸੇ ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ - ਹੁਮਾ ਬਰ ਹਮਾ ਮੁਰਗਾਂ ਅਜ਼ਾਂ ਸ਼ਰਫ਼ ਦਾਰਦ। ਕਿ ਉਸਤਖਾਂ ਖ਼ੁਰਦ, ਵ

ਤਾਇਰੇ ਨਿਆ ਜ਼ਾਰਦ"। ਕਿਸੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਕਵੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ :

"ਸੂਖੇ ਅਸਥਾਨ ਚੁਗਤ ਜੋ ਜੀ ਨ ਦੁਖਾਵੈ ਕੋਇ।
ਤਿਸ ਪੰਛੀ ਕੀ ਛਾਇ ਪਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਛਤ੍ਰਪਤਿ ਹੋਇ।"

ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਡਾਕਟਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ

(੧) ਬੰਗਾਲ ਗਵਰਮੈਂਟ ਦੇ ਕਾਇਮ ਮੁਕਾਮ ਕੈਮਕਿਲ ਐਗਜ਼ੈਮੀਨਰ ਰਾਏ ਬਹਾਦੁਰ ਡਾਕਟਰ ਚੁੰਨੀ ਲਾਲ ਬੋਸ ਆਈ ਐਸ. ਓ. ਐਮ ਬੀ ਐਫ ਸੀ ਐਨ ਨੇ ਸੰਨ ੧੯੧੮ ਈ: ਨੂੰ ਸਾਇੰਸ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਬਿਆਨ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੦੪ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ :-

"ਇਕ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦ ਮਾਸ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਤਾਕਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਖ਼ੂਰਾਕ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਖਿਆਲ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਖੁਰਾਕ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਚੌਲ, ਘਿਉ ਮੱਖਣ, ਬਨਸਪਤੀ ਤੇਲ ਅਤੇ ਸ਼ੱਕਰ ਬਹੁਤਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹਨ।"

(ਅ)ਇਹੀ ਡਾਕਟਰ ਬੋਸ ਆਪਣੇ ਰਸਾਲੇ "ਹੈਲਥ ਐਂਡ ਹੈਪੀਨਸ" ਕਲਕੱਤਾ, ਬਾਬਤ ਅਕਤੂਬਰ ੧੯੨੦ ਲਿਕਦ ਹਨ:- " ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਵੱਸੋਂ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਹਿੱਸਾ ਮੱਛ ਤੇ ਮਾਸ ਨੂੰ ਛੋਂਹਦਾ ਤਕ ਨਹੀਂ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਦਹੀ ਤੋਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।"

(੨) ਡਾਕਟਰ ਰਾਬਰਟ ਏ. ਐਮ. ਬੀ. ਬੀ. ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. ਲੰਡਨ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ "ਫਸਟ ਸਟੇਜ ਹਾਈ ਜੈਨ" ਦੇ ਪੰਨਾ ੯੬ ਤੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

"ਆਮ ਦਾਲਾ ਮਟਰ ਲੋਬੀਆ, ਤੇ ਮਸਰ ਹਨ। ਇਹ ਹੋਰ ਭਾਜੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸਤਾ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਭਾਜੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਸਭ ਖੁਰਾਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਨੀਰ ਦੇ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਵਾਲੀ ਖੁਰਾਕ ਹੈ।"

(੩) ਡਾਕਟਰ ਟਾਮਸਨ ਡਿਟਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਫਲਾਂ ਵਚ ੯੦ ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵਧੀਨ ਪਾਣੀ, ੮ ਤੋਂ ੧੨ ਫੀਸਦੀ ਤਕ ਚੀਨੀ, ੧ ਤੋਂ ੪ ਫੀਸਦੀ ਤਕ ਨਮਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਤੇ ਲਹੂ ਸੋਧਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਫ਼ ਕਿਸਮ ਦੀ ਚੀਨੀ ਜੋ ਲਹੂ ਵਿਚ ਝਟ ਪਟ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੀਮਤੀ ਨਮਕੀਨ ਮਾਦਾ। ਪੱਕੇ ਫਲ ਬਹੁਤ ਮੁਕੰਮਲ ਹਾਲ ਵਿਚ ਸਜਰੇ ਜਾਂ ਡੱਬਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਂਭੇ ਹੋਏ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਸੁੱਕੇ ਅਤੇ ਬਲ ਵਰਧਕ ਹਨ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਨਾਲੀ ਵਿਚ ਜੋ ਹਾਜ਼ਮੇ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਫਲ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਲਹੂ ਨੂੰ ਖਾਰ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਠੰਡਾ ਤੇ ਸੁਧ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਿਸਮ ਦੇ ਖਰਾਬ ਹੋਏ ਰੇਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਰ ਜਿਸਮ ਦੇ ਹਰ ਇਕ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਜਾਨ ਤੇ ਬਲ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ "ਰੇਸ਼ਨਲ ਆਫ ਵੈਜੀਟੇਰੀਆਨਿਜ਼ਮ ਪੰਨਾ ੭ ਤੇ ੮।

(੪) ਡਾਕਟਰ ਬੈੱਲ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ – "ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਲਈਆਂ, ਜਿੰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚੰਗੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਜੋ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਸਨ ਖਾਂਦੇ।" (ਨੈਚਰਲ ਐਂਡ ਹਿਊਮੈਨ ਡਾਈਟ ਸਫ਼ਾ ੧੯)

(੫) ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਸਫ਼ਾ ੨੯ ਤੇ ਮਿਸਟਰ ਸਿਡਨੀ ਬੈਰਡ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ – "ਡਾਕਟਰ ਹੋਰੈਸ ਗਰੀਲੇ ਐਡੀਟਰ ਨਿਊਯਾਰਕ ਟ੍ਰੀਬਿਊਨ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਕਿ

ਸ਼ਬਜੀ ਅਹਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲ ਆਦਮੀ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਨਾਲੋਂ ੧੦ ਸਾਲ ਵਧੀਕ ਜਿਊਂਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਨਾਲੋਂ ਉਹ ਬੀਮਾਰ ਵੀ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।"

(੬) ਡਾਕਟਰ ਐਡਮ ਐਡਨਬਰਗ ਜੋ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵੇਤਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਕਿ "ਮੈਂਨੂੰ ੬੦ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਅਧਰੰਗ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੋ ਕਿ ਮਾਸ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਸ਼ੁਧ ਬਨਸਪਤੀ ਆਹਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹਟਿਆ। ਹੁਣ ਮੈਂ ੯੩ ਸਾਲ ਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਮੈਂਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਲਗਾ।" (ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਮਾਨਵੀ ਖੁਰਾਕ ਪੰਨਾ ੨੯)

(੭) ਡਾਕਟਰ ਹੈਰਸ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ - "ਮੈਂਨੂੰ ੭ ਸਾਲ ਮਾਸ ਛਡਿਆਂ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਮੈਂ ਆਂਡੇ, ਦੁੱਧ ਤੇ ਪਨੀਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦਾ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਸਿਹਤ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ੭੯ ਸਾਲ ਤੇ ੯ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਬਾਈਸਿਕਲ ਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ੪੦ ਤੋਂ ੫੦ ਮੀਲ ਤਕ ਸਫ਼ਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।" (ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਮਾਨਵੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਪੰਨਾ ੨੮)

(੮) ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਵਿਲੀਅਮ ਲਾਉਰੈਂਸ ਐਫ਼ ਆਰ ਸੀ. ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:- "ਮੱਨੁਖ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਤੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਫਰਕ ਹੈ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਦੰਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਮਾਸ ਨੂੰ ਚਬਾ ਸਕਣ ਤੇ ਹਜ਼ਮ ਕਰ ਸਕਣ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦੰਦ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਦਰਿੰਦਿਆਂ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ।" (ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਮਾਨਵੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਪੰਨਾ ੪)

(੯) ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਪੰਨਾ ੪੦ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ - ਡਾਕਟਰ ਜੋਸ਼ੀ ਓਲਡ ਫ਼ੀਲਡ ਸੀਨੀਅਰ ਡਾਕਟਰ ਲੇਡੀ ਮਾਰਗਟ ਹਸਪਤਾਲ ਬ੍ਰਾਹਮਲੇ (ਇੰਗਲੈਂਡ) ਅਖਬਾਰ ਆਫ਼ ਦੀ ਗੋਲਡਨ ਏਜ, ਜਨਵਰੀ ੧੯੦੫ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ :- "ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਫਲਾਂ ਫੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਇੱਛਾ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਫਲਾਂ ਵੱਲ ਇਉਂ ਦੌੜਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਜਾਨਵਰ ਮਾਸ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਵਲ ਨਸਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਉਹ ਖਾਧਾ, ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਿਆ। ਦੂਜੀ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਛਕਿਆ ਜੋ ਪਸੰਦ ਆਇਆ, ਜੋ ਉਸ ਲਈ ਚੋਣ ਵਿਚ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਮਾਸ ਅਹਾਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਕੁਦਰਤੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਉੱਤਮ ਸਮਝ ਕੇ ਵਰਤੇ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਘਟ ਹੋ ਜਾਵਣ, ਅਰ ਮਨੁੱਖ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਬਲਵਾਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿੱਤ ਭਾਸੇ।"

(੧੦) ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਚਿਟਨਡੈਨ ਪੀ-ਐਚਡੀ ਐਸ ਸੀ ਡੀ, ਐਲ ਐਲ ਡੀ, ਆਫ ਦੀ ਯੂਨਾਈਟਡ ਸਟੇਟਸ ਡੀਪਾਰਟਮੈਂਟ ਆਫ ਐਗਰੀ ਕਲਚਰ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

"ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ੭੫ ਔਂਸ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ੨੨ ਔਂਸ ਮਾਸ ਸੀ। ਇਹ ਰਾਸ਼ਨ ੭੫ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ ੫੧ ਔਂਸ ਤਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਤੇ ਮਾਸ ੨੨ ਔਂਸ ਦੀ ਥਾਂ ਕੇਵਲ ੧ ਔਂਸ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ੫੦ ਫੀਸਦੀ ਵਧ ਤਗੜੇ ਹੋ ਗਏ। ਫੌਜੀ ਕੰਮ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗਾ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ। ਸਪਿਰਿਟ ਵੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸੀ। ਉਪਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਚਾਹੋ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ, ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਮਾਸ ਵਾਲੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਾ ਕੀਤਾ।" (ਕੁ: ਤੇ ਮਾਨਵੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਸਫ਼ਾ ੩੧)

(੧੧) ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਪੈਰਿਸ ਵਿਚ ਸੰ: ੧੯੧੮ ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਇਕ "ਇੰਟਰ ਐਲੀਡ ਕਾਨਫ਼ਰੰਸ" (Inter Allied Conference) ਏਸ ਗੱਲ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਦਾ ਹਲ ਕੀ ਹੈ? ਏਸ ਕਾਨਫਰੰਸ਼ ਵਜੋਂ ਵਿਸ਼ੈ ਦੀ ਖੋਜ ਵਾਸਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਜਰਬਾਕਾਰ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੀਯਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। :-

(੧) ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸ਼ਰ ਗਲੇ (ਫਰਾਂਸ)
(੨) ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸ਼ਰ ਲੈਂਗ ਲੋਇਸ (ਫਰਾਂਸ)
(੩) ਬੋਲਾਜ਼ੀ ,, ,, (ਇਟਲੀ)
(੪) ਪਗਲਿਆਨੀ ,, (,,)
(੫) ਹਿਊਲਟ ,, ,, (ਬਿਲਜੀਅਮ)
(੬) ਚਿਟਰਡਨ ,, , ,(ਯੂਨਾਈਟਡ ਸਟੇਟ ਅਮਰੀਕਾ)
(੭) ਲਸਕ ,, ,, (,, ,,)
(੮) ਈ. ਐਚ ਸਟਾਰਲਿੰਗ ,, (ਅਮਰੀਕਾ)
(੯) ਟੀ. ਬੀ ਵੁੱਡ ,, ,, (,,)

ਪੰਜਾਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਪੂਰਵੋਕਤ ੯ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸਨ ਨੇ ੨੯ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੯੮੧ ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਮਤਾ (Resolution) ਸਰਬ ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ। "ਬੜੀ ਖੋਜ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪੁਜਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਮਨੁੱਖ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਅਤੇ ਜਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।'

(ਨੈਚਰਲ ਐਂਡ ਹਯੂਮੈਨ ਡਾਈਟ ਪੰਨਾ ੯)

(੧੨) "ਡਾਕਟਰ ਕਿੰਗਸਫੋਡ*, ਡੇਵੀ, ਲਾਯੰਸ, ਕਾਬ ਅਤੇ ਸੀ. ਏ. ਓਬਨ ਆਦਿ ਸਾਇੰਸ ਜਾਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਮੱਤ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਭੀਤਰੀ ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਅੰਗ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਾਖੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸੁਭਾਵਕ ਭੋਜਨ (ਅੰਨ, ਕੰਦ, ਮੂਲ, ਫਲ, ਫੁਲ ਆਦਿ) ਬਨਸਪਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਸਰਵਥਾ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ।"

(੧੩) ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਭਗੰਦਰ ਰੋਗ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਡਾਕਟਰ ਬੈਲ. ਐਮ. ਡੀ. ਐਫ. ਆਰ. ਐਫ ਪੀ. ਐਸ. ਆਦਿ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੁਸਤਕ (The Cancer Scourage and how to destroy it) ਅਰਥਾਤ ਭਗੰਦਰ ਦਾ ਫੋੜਾ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ, "ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਵੱਸੋਂ ਵਿਚ ਦੋ ਕਰੋੜ ਪੰਜਾਹ ਲੱਖ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੇ ਵੇਲਜ਼ ਵਿਚ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਮਨੁੱਖ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਏਸ ਦੁਸ਼ਟ ਰੋਗ ਨਾਲ ਮੌਤ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਨੂੰ ਦਸ ਕੇ ਮਾਸ ਦੇ ਤਿਆਗਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।"

(੧੪) ਡਾਕਟਰ ਬੈਲ ਵਰਤਮਾਬ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਭਗੰਦਰ ਰੋਗ ਦੇ ਬੜੇ ਅਨੁਭਵੀ ਚਕਿਤਸਕ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਸਾਗ ਅਹਾਰ ਨਾਲ ਇਸ ਭਗੰਦਰ ਰੋਗ ਤੋਂ ਬਚਾਏ ਅਨੇਕ ਰੋਗੀਆਂ ਦੇ ਲਹੂ ਦੇ ਫੋਟੋ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਗ ਅਹਾਰ ਹੀ ਏਸ ਰੋਗ ਦੀ ਮੁਖ ਚਕਿਤਸਾ ਹੈ।

(੪)ਆਰਥਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ

ਹੁਣ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਨਿਵੇਦਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸ ਅਹਾਰ, ਆਰਥਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਬੜਾ ਹੀ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਸ ਅਹਾਰ ਦੀ ਵ੍ਰਿਧੀ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਦੇਸਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਪਵਿੱਤਰ ਭਾਰਤਵਰਸ਼ ਦੇ ਖੇਤੀ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਨੰਤ ਹਾਨੀ ਪੁਜੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਘਿਉ ਦੱਧ ਨਹੀਂ ਤੇ ਮੱਠਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਠਿਆਈਆਂ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਭਾਵ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵ੍ਰਿਧੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੇਤੀ ਉਪਜੋਗੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਕਮੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਨਾਜ ਘਿਉ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਮਹਿੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਏਸ ਪਸ਼ੂ ਧਨ ਦੇ ਅਭਾਵ ਨਾਲ ਏਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਕ ਦਸ਼ਾ (ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ) ਵੀ ਬਹੁਤ ਵਿਗੜ ਚਲੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਵਿਗੜਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਖੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਤੋਂ ੬੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲੋਂ ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਖਿਲਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਖਾਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਦਾ ਭਾਉ ਰੁਪਏ ਪਿਛੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀ:

ਸੰਖਜਾ	ਨਾਮ ਪਦਾਰਥ	ਭਾਉ ਪ੍ਰਤਿ (ਰੁਪਿਆ ਸੇਰ)
੧	ਕਣਕ	੧੧੯ ਸੇਰ
੨	ਜੌਂ	੨੨੪ ਸੇਰ
੩	ਚਾਵਲ	੧੭੯ ਸੇਰ
੪	ਮਾਂਹ	੧੭੯ ਸੇਰ
੫	ਛੋਲੇ	੧੭੯ ਸੇਰ
੬	ਮਟਰ	੨੯੬ ਸੇਰ
੭	ਬੂਰਾ ਖੰਡ	੧੫ ਸੇਰ
੮	ਲਾਲ ਖੰਡ	੪੪ ਸੇਰ
੯	ਘਿਉ	੩੩ ਸੇਰ

*ਵਿਸ਼ਵ ਧਰਮ ਕੋਸ਼ ਸੰਸ਼ਕ੍ਰਣ, ਪੰਨਾ ੨੨੩-੨੩੨।

ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਗਊ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੧-੪-੧੯੨੩ ਤੋਂ ੩੧-੩-੧੯੨੪ ਤੱਕ ਮਾਰ ਗਏ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ, ਜੋ ਜੂਨ ੧੯੨੫ ਈਸਵੀ ਦੇ ਸ਼ੁਧੀ ਸਮਾਚਾਰ ਪੱਤਰ ਜਿਲਦ ੧ ਅੰਕ ੬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

ਗਊਆਂ	......	੪ ਲੱਖ ੪੪ ਹਜ਼ਾਰ ੯੨੪
ਮਹੀਆਂ	......	੧ ਲੱਖ ੧੧ ਹਜ਼ਾਰ ੧੮
ਬੌਲਦ	......	੬੮ ਹਜ਼ਾਰ ੧੭
ਵਛੇ	......	੧੬ ਹਜ਼ਾਰ ੯੧੪
ਭੇਡਾਂ ਤੇ ਬੱਕਰੀਆਂ	......	੨੮ ਲੱਖ ੮੯ ਹਜ਼ਾਰ ੧੨੪
ਕੁਲ ਜੋੜ		੩੫ ਲੱਖ ੨੯ ਹਜ਼ਾਰ ੯੯੭

੬-੯-੧੯੨੫ ਈਸਵੀ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਭਾਰਤ ਮਿੱਤਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਇਕ ਕਰੋੜ ਗਊ ਹੱਤਿਆ ਹਰ ਸਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ੨੪ ਕੋਰੜ ੪੨ ਲੱਖ ੬੭ ਹਜ਼ਾਰ ਮਨੁੱਖ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਨ ੧੯੧੪-੧੫ ਦੇ ਖੇਤੀ ਸੰਬਧੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਖੰਡ ੧-੨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ੫ ਕਰੋੜ ੯ ਲੱਖ ੪੬ ਹਜ਼ਾਰ ਗਊਆਂ ਤਥਾ ਮੱਝਾਂ ਸਨ ਜੋ ੫ ਕਰੋੜ ੯੪ ਲੱਖ ੩੭ ਹਜ਼ਾਰ ਪਾਇੰਟ ਦੁੱਧ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪਾਇੰਟ ਦਾ ਚੁਥਾਈ ਹਿੱਸਾ (ਕੁਝ ਤੋਲੇ) ਦੁੱਧ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ੨੫ ਕਰੋੜ ੯੫ ਲੱਖ ੪੬ ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਜਮੀਨ ਵਾਹੀ ਤੇ ਬੀਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ

ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਉਪਜੀਵਕਾ ਦਾ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਸੋਂ ਦਾ ਪੌਣਾਂ ਹਿੱਸਾ ੨੨ ਕਰੋੜ ੫੦ ਲੱਖ ੭੮ ਹਜ਼ਾਰ ੪੪੫ ਕਿਰਸਾਨ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਖੇਤੀ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪਸ਼ੂ ੧੯੧੪-੧੫ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ੫ ਕਰੋੜ ੨੬ ਲੱਖ ੪੪ ਹਜ਼ਾਰ ੭੦੦ ਸਨ। ਏਸ ਹਿਸਾਬ ਹਰ ਇਕ ਜੋੜੀ ਬਲਦਾਂ ਪਿੱਛੇ ੨੬ ਏਕੜ ਧਰਤੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਸੰਘਾਰ ਨਾ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਕਿਰਸਾਨਾਂ ਦੀ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਤਾਂ ਤੇ ਆਰਥਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀ ਮਾਸ ਖਾਣ ਲਈ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਬੱਧ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੀ ਜੰਤਾ ਲਈ ਅਤਿਅੰਤ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ।

(੫) ਦਇਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੋਣ

ਇਸ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਚ ਕੁਝ ਦਿਆਲੂ ਤੇ ਵਿਚਾਰਸ਼ੀਲ ਕੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਦਇਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ-

(੧) ਡਾਕਟਰ ਜੋਸ਼ੀਆ ਓਲਡਫੀਲਡ ਐਮ. ਏ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ "ਦਾ ਕਰੂਐਲਟੀਜ ਆਫ ਦੀ ਫਲੈਸ਼ ਟਰੈਫਿਕ: (ਅਰਥਾਤ ਮਾਸ ਦੇ ਵਪਾਰ ਦੀਆਂ ਬੇਰਹਮੀਆਂ) ਦੇ ਸਫ਼ਾ ੨੮-੨੯ ਤੇ ਇਕ ਦਿਲ ਹਿਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਲੇਖ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:- "ਯਾਦ ਰਖੋ ਹਰ ਇਕ ਜਾਨਵਰ ਜੀਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਵਜੂਦ ਹੈ, ਜੋ ਜੀਊਣ ਦੀਆਂ ਖੂਸੀਆਂ ਤੇ ਮਰਨ ਦੇ ਕਸ਼ਟ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਦੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ੧੦ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਪਸ਼ੂ ਮਾਰੇ ਗਏ, ੭੦ ਲੱਖ ਭੇਡਾਂ ਦੇ ਗਲਿਆਂ ਤੇ ਛੁਰੀ ਚਲਾਈ ਗਈ। ੨੦ ਲੱਖ ਸੂਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦੁੱਖ ਭਰੀਆਂ ਆਹਾਂ ਅਸਮਾਨ ਵਲ ਘਲੀਆਂ। ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਦਿਨ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਬੀਤਦਾ ਕਿ ਜਿਸ ਦਿਨ ਸੁਆਦ ਦੀ ਖਾਤਰ ੨੮ ਸੌ ਡੰਗਰ, ੨੦ ਹਜ਼ਾਰ ਭੇਡਾਂ, ਤੇ ੪ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਸੂਰ ਨਹੀਂ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ... ਸੂਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਭੌਂਦੇ ਹੋਏ ਪਹੀਏ ਨਾਲ ਇਕ ਜੰਜੀਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਕੜ ਕੇ ਉਬਲਦੇ ਹੋਏ ਟੱਬਾਂ ਵਿਚ ਸੁਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉੱਥੇ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੀਕਦੇ ਕੁਰਲਾਂਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਬਲਦੇ ਹੋਏ ਪਾਣੀ ਦੇ ਅਸਹਿ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਭੁਗਤਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।"

(੨) ਮਿਸਟਰ ਸਿਡਨੀ ਐਚ ਬੈਰਡ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ (Natural & Human Diet) ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਮਾਨਵੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਦੇ ਪੰਨੇ ੨ ਤੇ ਲੰਡਨ ਦੀ ਕੇਵਕ ਇਕ ਕੰਪਨੀ ਵਲੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲਿਖਦੇ ਹਨ-

"ਖਿਆਲ ਕਰੋ ! ੧੦ ਹਜ਼ਾਰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਵੱਗ ਦੋ ਦੋ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ੧੫ ਮੀਲ ਲੰਮੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਓਦੂੰ ਪਿਛੇ ੨੦ ਹਜ਼ਾਰ ਭੇਡਾਂ ਮੈਂ ਮੈਂ ਕਰਦੀਆਂ ੧੨ ਮੀਲ ਲੰਮੀ ਸੜਕ ਨੂੰ ਰੋਕੀ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ੨੭ ਹਜ਼ਾਰ ਮਜਬੂਤ ਸੂਰਾਂ ਨੂੰ ਹਿਕਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ੧੬ ਮੀਲ ਸੜਕ ਰੋਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ੩੦ ਹਜ਼ਾਰ ਕੁਕੱੜਾਂ ਨੇ ੬ ਮੀਲ ਲਮੀ ਸੜਕ ਮੱਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਮਾਲ ਨੇ ਜੋ ੫੦ ਮੀਲਾਂ ਤਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਲੰਘ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸਚਿਤ ਸਥਾਨ ਤੇ ਪੁਜਣਾ ਹੋਵੈ ਤਾਂ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਦੋ ਦਿਨ ਲਗਣਗੇ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਜਾਨਵਰ (ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੮੭ ਹਜ਼ਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ- ਲੇਖਕ) ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ (Swift & Cow) 'ਸਵਿਫਟ ਐਂਡ ਕੋ' ਲੰਡਨ ਦੇ ਇਕ ਬੁੱਚੜਖਾਨੇ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਏਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ, ਹੋਰ ਰੋਜ਼ ਬੇਅੰਤ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਵੱਗ ਆਰਮਰ ਲਿਪਟਨ (Armaur, Lipton & Others) ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੁੱਚੜਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਜਿਸ ਨੂੰ ਈਸਾਈਆਂ

ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ (Cristian Land) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕੇਵਲ ਲੰਡਨ ਵਿਚ ੪੦੦ ਅਤੇ ਬਰਿਸਟਲ ਵਰਗੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ੧੨੦ ਬੁੱਚੜਖਾਨੇ ਹਨ ਬੁੱਚੜਖਾਨਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਬੇਲੋੜਾ ਸਿਸਟਮ ਕੈਸਾ ਭੈੜਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਸੌ ਕਰੋੜ ਪਸ਼ੂ ਹਰ ਸਾਲ ਬੜੀ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਜੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਜਾਨਵਰ ਅਤੇ ਪੰਛੀ ਨਹੀਂ ਗਿਣੇ ਗਏ।

ਈਸਾਈਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਗੁਰੂ ਯਿਸੂ ਮਸੀਹ ਦਾ ਬਣਨ ਹੈ – "(I desire my Mercy not Sacrifice) ਅਰਥਾਤ ਮੈਂ ਰਹਿਮ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ।"

(੩) ਇਹ ਮਸਟਰ ਸਿਡਨੀ ਐਚ ਬੈਰਡੀ ਆਪਣੀ* ਕਿਤਾਬ ਇਜ਼ ਫਲੈਸ਼ ਈਟਿੰਗ ਮੌਰੈਲੀ ਡੀਫ਼ੈਨਸਿਬਲ ਦੇ ਪੰਨਾ ੧੬-੧੭ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਤੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਤਕ ਪੁਚਾਣ ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।:-

"ਰੇਲ ਜਾਂ ਸੜਕ ਦੁਆਰਾ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਤਥਾਂ ਪੁਚਾਣ ਵਿਚ ਇਹ ਕਸ਼ਟ ਸਹਿਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ- ਭੁੱਖ ਤਰੇਹ ਥੋੜੇ ਥਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਤੁੰਨ ਦੇਣਾ, ਗਰਮੀ ਤੇ ਸਰਦੀ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ, ਸੱਟਾਂ, ਕਸਾਈਆਂ ਅੰਘਾਂ ਦਾ ਟੁਟੱਟ ਜਾਣਾ, ਡਰ, ਥਕੇਵਾ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਵਹਿਸ਼ਿਆਣਾ ਸਲੂਕ।... ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਰੇਵਲੇ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਆਂਕੜੇ ਦਸੱਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਰੇਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਲੰਗੜੇ ਲੂਲੇ ਤੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੂਰ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪਿੱਠਾਂ ਤੇ ਅੰਗ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੂਹ ਕੇ ਬੁੱਚੜਖਾਨੇ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਰਾਤ ਭੁੱਖੇ ਤੇ ਤਿਹਾਇਆ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।....

ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹਰ ਸਾਲ ੩੩ ਲੱਖ ਜਿਊਂਦੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਸ਼ਟ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੇਵਲ ਇਕ ਈਸਾਈ ਦੇਸ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਮਾਸਾਹਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਰੋਜ਼ ੧੦ ਹਜ਼ਾਰ ਜਾਨਵਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬੰਦਰਗਾਹਾਂ ਤੇ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੁਚਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨਸਲ ਦੇ ਦਿਆਲੂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀਆਂ ਉਤੇ ਦਿਤੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸਗੋਂ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਖਥ ਬੇਰਹਿਮ ਦਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾਦਾ ਹੈ। ਏਸ ਲਈ ਮਾਸਾਹਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਹਿਮ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਛੱਡ ਦੇਣ।

(੬) ਆਂਡੇ ਖਾਣ ਦਾ ਪਾਪ

ਕਈ ਸਜੱਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਆਂਡੇ ਖਾਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਬਜ਼ੀ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮ ਸਮਝੀ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਂਡਾ ਇਕ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਗਰਭ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੋ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸੂਖਮ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਰਕਤ ਤੇ ਬੀਰਜ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਆਂਡੇ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਮਹਾਨ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨਸਲ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਗਰਭਪਾਤ ਕਰਨਾ ਭਾਰੀ ਪਾਪ ਹੈ। ਕੀ ਗਰਭਪਾਤ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਜ਼ੁਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ? ਜੇ ਹੈ ਤਾਂ ਆਂਡੇ ਨੂੰ ਭੰਨ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਰਕਤ ਬੀਰਜ ਉਬਾਲ ਕੇ ਖਾ ਜਾਣਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪੁੜੇ ਬਣਾ ਕੇ ਖਾਣੇ ਮਨੁੱਖ ਸਮਾਜ ਲਈ ਘੱਟ ਗੁਨਾਹ ਅਤੇ ਲੱਜਿਆ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ? ਤਾਂ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ (ਜੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਨੁਖਤਾ ਦਾ ਸਰਬ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ

ਮਾਦਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ) ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਾਨਵਰ ਦੇ ਗਰਭਪਾਤ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਦੀ ਭੈੜੀ ਆਦਤ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇ।

(੭) ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਸਤੀਆਂ

ਹੁਣ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਖੇ ਕੌਮਾਂਤ੍ਰੀ (International) ਪੁਜੀਸ਼ਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਜੇਹੀ ਫਰਿਸ਼ਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦਿਮਾਗੀ ਯੋਗਤਾ, ਦੇਸ਼-ਭਗਤੀ, ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਸਪਿਰਟ, ਨੀਤੀ, ਅਦਭੁਤ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਦਲੇਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਮਾਸ ਉੱਕਾ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ।

(੧) ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ, ਜੋ ਭਾਰਤਵਰਸ਼ ਦੇ ਅਦੁਤੀ ਨੇਤਾ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਆਯੂ ਦੇਸ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਬਤੀਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਹੁਣ ਅਤੀ ਬ੍ਰਿਧ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਦੀ ਹੈਸੀਆਤ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਲੌਕਿਕ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਵਰਤਮਾਨ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਚੱਕਰ ਪਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਇਕ ਆਦਰਸ਼ਕ ਅਹਿੰਸਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਕੁਝ ਫਲਾਂ ਦੇ ਰਸ ਅਤੇ ਬੱਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ।

(੨) ਭਾਰਤ ਭੂਸ਼ਨ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਿਤ ਪੰਡਿਤ ਮਦਨ ਮੋਹਨ ਮਾਲਵੀਆ ਜੀ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੀ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਜੇਹੜੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਇਕ ਬੜੇ ਕਾਨੂੰਨਦਾਨ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਨ ਜ਼ਮੀਰ ਵਾਲੇ ਵਕੀਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਜਾਤੀ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੀ ਕੌਮ ਦਾ ਬੱਚਾ ਬੱਚਾ ਜਾਣੂੰ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਨਾਰਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰਕੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾਣ ਦਾ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਬ੍ਰਿਧ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨ ਵਾਲਾ ਦਿਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਪੱਕੇ ਵੈਸ਼ਨਵ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਸ ਅਹਾਰ ਨੂੰ ਮਾਨਵੀ ਅਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ।

(੩) ਨਹਿਰੂ ਖਾਨਦਾਨ ਨੂੰ ਬੇਮਿਸਾਲ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਚਾਰ ਚੰਦ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੇ ਮਾਨ ਯੋਗ ਹੀਰੋ ਸ੍ਰੀ ਯੁਕਤ ਪੰਡਿਤ ਹਵਾਹਰ ਲਾਲ ਲਹਿਰੂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵਿਚ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਸੰ: ੧੯੩੦ ਈ: ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਪੂਰਨ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਯੂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਹਿਤ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਬਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਚਾਰ ਦਿਵਾਰੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵਤਨ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰਾਣ ਦੇ ਸੁਫ਼ਨੇ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਰਚਾ ਕਈ ਵਾਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਰ ਨੀਤੀ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਰਤਾਨਵੀਆਂ ਵੀ ਕਾਇਲ ਹੈ। ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਤ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਆਸਾਂ ਹਨ, ਮਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ।

(੪) ਮਦਰਾਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਤਨ-ਪ੍ਰਸਤਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਸ੍ਰੀ ਯੁਗਤ ਰਾਜਾ ਗੋਪਾਲਚਾਰੀਆ ਜੋ ਅਜ ਕਲ ਮਦਰਾਸ ਗਵਰਮੈਂਟ ਦੇ ਪ੍ਰਾਈਮ ਮਨਿਸ਼ਟਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਕਰਾਣ ਖਾਤਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿਮਾਗ਼ੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਅਤੇ ਨੀਤੀ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਦਾ ਸਰਕਾਰ ਦਿਲ ਉੱਤੇ ਸਿੱਕਾ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ।

(੫) ਸੂਬਾ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰੇ ਬਾਬੂ ਰਾਜਿੰਦਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਜੋ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਨੀਤੀ ਨਿਪੁੰਨਤਾ, ਦਿਮਾਗ਼ੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬੜਾ ਉਚਾ ਦਰਜਾ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹਰ ਭਾਰਤ ਵਾਸੀ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਮਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ।

(੬) ਯੂ.ਪੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਸ੍ਰ ਯੁਗਤ ਪ੍ਰਸੋਤਮ ਦਾਸ ਜੀ ਟੰਡਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯੂ. ਪੀ. ਦਾ ਦਿਮਾਗ਼ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ।

(੭) ਸੀ ਯੁਗਤ ਪੰਡਿਤ ਗੋਬਿੰਦ ਬਲਭ ਪੰਤ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਪਰੀਚੈ ਤ੍ਰਿਪੁਰੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਇਜਲਾਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ।

(੮) ਸਰਹੱਦੀ ਗਾਂਧੀ ਅਬਦੁਲ ਗ਼ੁਫ਼ਾਰ ਖ਼ਾਨ ਜੋ ਮਾਸਾਹਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕੌਮ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ, ਮਾਸਾਹਾਰੀਆਂ ਪਠਾਨਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਮਾਨਯੋਗ ਪਠਾਨ ਪਰਵਾਰ ਦੇ ਸਿਰਕਢ ਸਰਦਾਰ ਹਨ, ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਪਰਮ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ, ਅਤੇ ਆਪਣੀਆ ਤਕਰੀਰਾਂ ਅਤੇ ਕਰਨੀਆਂ ਨਾਲ ਪਠਾਨ ਕੌਮ ਵਿਚ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦਾ ਜ਼ਜਬਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਵਿਚ ਮਾਸ ਦਾ ਖਾਣਾ ਕਤੱਈ ਤਿਆਗ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

(੯) ਨੋਬਲ ਪ੍ਰਾਈਜ਼ ਦੇ ਵਿਜੈਤਾ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ ਸੀ ਯੁਤ ਟੈਗੋਰ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰਦੇ ਹਨ, ਮਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ।

(੧੦) ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਹਰ ਇਕ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਸ ਫਰਿਸਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲੰਬੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ।

(੧੧) ਜਰਮਨੀ ਦਾ ਡਿਕਟੇਟਰ ਹਿਟਲਰ, ਜਿਸ ਵਲ ਐਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਲਗ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਵਿਜੈ ਤੇ ਵਿਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੜਾਕਾ ਹੈ, ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ।

(੧੨) ਇਟਲੀ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸਾਇਨਰ ਸਮੋਲੇਨੀ, ਜੋ ਵਰਤਮਾਨ ਜੰਗ ਵਿਚ ਹਿਟਲਰ ਦਾ ਸਾਥੀ ਹੈ, ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ।

(੧੩) ਮਾਰਸ਼ਲ ਗੋਇਰਿੰਗ ਨੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿਟਲਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਾਅਦ ਆਪਣਾ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ੯ ਸਤੰਬਰ ੧੯੩੯ ਈ: ਨੂੰ ਜਰਮਨ ਕੌਮ ਦੇ ਨਾਮ ਇਕ ਤਕਰੀਰ ਬਰਾਡਕਾਟ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜੋ 'ਪ੍ਰਤਾਪ' ਲਾਹੌਰ ਦੇ ੧੧ ਸਤੰਬਰ ੧੯੩੯ ਈ: ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਨੋਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਮਾਸ ਅਹਾਰ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਆਦਤ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਦੇ ਤਿਆਗਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜਰਨਲ ਗੋਇਰਿੰਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ –"ਆਜ ਜਰਮਨ ਕੇ ਲੀਏ ਖ਼ੁਰਾਕ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮੀਅਤ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਔਰ ਯੇਹ ਹਮਾਰੇ ਪਾਸ ਕਾਫ਼ੀ ਮਿਕਦਾਰ ਮੇਂ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸਵਾਲ ਰਹਾ ਗੋਸ਼ਤ ਕਾ। ਗੋਸ਼ਤ ਖਾਨਾ ਬੁਰੀ ਬਾਤ ਹੈ, ਅਰ ਉਸ ਕਾ ਖਾਨਾ ਜਿਸ ਕਦਰ ਕਮ ਕੀਆ ਜਾਏ, ਉਸੀ ਕਦਰ ਅੱਛਾ ਹੈ।"

(੧੪) ਬੀਰ ਸਾਵਰਕਰ ਜੋ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਹਿੰਦੂ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ, ਜੋ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਮੁਖ ਨੇਤਾ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਦੇਸ਼-ਸੇਵਾ ਦੀ ਅਥਾਹ ਲਗਨ ਹੈ, ਜੋ ਕੁਰਬਾਨੀ ਅਤੇ ਬੀਰਤਾ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ਕ ਜੀਵਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ।

(੧੫) ਡਾ: ਮੂੰਜੇ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਮਹਾਂ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਖੇ ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਲੀਡਰ ਹਨ, ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ।

ਅੰਤਮ ਬੇਨਤੀ

ਮੈਂ ਇਸ ਬੇਨਤੀ ਨਾਲ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਕੇਵਲ ਇਸ ਵਿਸ਼ੈ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਵਿਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇਕ ਪੱਖਪਾਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਵਾਚਿਆ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇਹੜੇ ਸੱਜਣ ਏਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਮਾਸ ਛੱਡਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਆਪਣੇ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਇਸ ਤਿਆਗ ਸੰਬਧੀ ਮੈਂਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਕਰਨ ਤਾਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਸ਼ਰਮ ਨੂੰ ਸਫਲ ਸਮਝ ਕੇ ਅਗੋਂ ਲਈ ਪਿਆਰੇ ਪੰਥ ਦੀ ਸਾਹਿੱਤਕ ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਰਹਾਂ।

ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ 'ਆਲਿਮ'